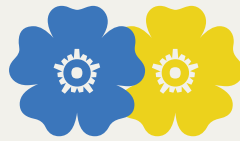

Ukraińskie Pismo Podlasia

5 (195) 2024

Cena 6,00 PLN VAT 5%

NAD BUHOM
I NARWOJU

www.nadbuhom.pl

НАД БУГОМ І НАРВОЮ

ПІДЛЯСЬКА НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНА НАГОРОДА

Лавреати за 2024 р.

Підляська науково-літературна нагорода присуджується особам, які заслужені для функціонування, дослідження, творення та розвитку української культури і мови Підляшшя.

Категорія
«Художня творчість»
Єлизавета Томчук

Категорія
«Самоврядна діяльність»
Микола Хроль

Публічне задання «Підляська науково-літературна нагорода» співфінансується із фондів Підляського воєводства.

Zadanie publiczne „Podlaska Nagroda Naukowo-Literacka” jest współfinansowane ze środków Województwa Podlaskiego.

ПЕРЕДПЛАТА – 2025 – PRENUMERATA

Річна передплата на **2025 р.** (6 номерів) на території Польщі при оплаті у **2024 р.** коштує **60,00 PLN** (злотих); при оплаті у **2025 р.** — **70,00 PLN**. При замовленні передплати за короткий період число номерів треба помножити через 14,00 злотих. Архівні номери – 3 зл. (один номер) + витрати на доставку. **Річна передплата** в Україну та Білорусь – 100,00 PLN. **Річна передплата** у інші держави – 40 EUR або \$50,00, або їхня рівновартість (авіапошта).

Банківський рахунок видавця: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (у назві платежу просимо вказати ім'я, прізвище і точну адресу для висилки та період, якого стосується платіж).

Формат номера для перерахунків з-за кордону: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402.

Вплати з-за кордону просимо виконувати лише безпосередньо на банківський рахунок. Про інші варіанти, будь ласка, заздалегідь домовляйтеся з Видавцем.

Організації, парафії та інші колективи можуть робити замовлення потрібної кількості примірників за окремою домовленістю про умови пересилки і оплати. З усіма запитаннями звертайтеся на е-адресу nadbuhom@nadbuhom.pl, номери телефонів (+48) 502 565 547 або 609 048 496, або пишіть листи на адресу Видавця.

Roczna prenumerata krajowa na **2025 r.** przy opłacie w **2024 r.** kosztuje **60,00 zł** (PLN); przy opłacie w **2025 r.** — **70,00 zł**. W przypadku prenumeraty na okres krótszy liczbę numerów należy pomnożyć przez 14,00 zł. Numery archiwalne – 3 zł (sztuka) + koszt wysyłki.

Roczna prenumerata Ukraina i Białoruś – 100,00 PLN.

Roczna prenumerata do pozostałych krajów – 40 EUR lub 50 USD (poczta lotnicza).

Rachunek bankowy wydawcy: Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402 (w tytule wpłaty prosimy podać imię, nazwisko i adres, na który ma być wysłana prenumerata oraz okres, którego dotyczy wpłata).

Format rachunku bankowego dla wpłat z zagranicy: PKOPPLPW PL 41 1240 5253 1111 0000 5712 5402. Wpłat z zagranicy prosimy dokonywać wyłącznie na rachunek bankowy. Inne formy należy uzgadniać z Wydawcą.

Z pytaniami w sprawie prenumeraty indywidualnej, zamówień grupowych oraz pomocy w rozpowszechnianiu prosimy zwracać się na adres e-mail nadbuhom@nadbuhom.pl, numery telefonów (+48) 502 565 547 lub 609 048 496, a także listownie.

Утретє удостоїли Підляською науково- літературною нагородою

Можна вже, мабуть, стверджувати, що в ритм життя українського середовища Підляшшя як постійний елемент вписується Підляська науково-літературна нагорода. Ця форма вшанування людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, збереженні, дослідженні та розвитку української культури та мови Підляшшя, не тільки оправдала себе, але здається вже необхідною для будівництва простору українського життя регіону над Бугом і Нарвою.

Ідея створення такої української підляської нагороди з'явилася ще навесні 2021 р., коли в Підляському науковому інституті готували проєкт для отримання дотації Національного інституту свободи. Формально Нагорода була заснована навесні 2022 р. Підляським науковим інститутом та Союзом українців Підляшшя, коли можна було практично реалізувати ідею Нагороди після отримання дотації на реалізацію публічного завдання «Промоція української мови та культури Підляшшя», яке фінансувалося Національним інститутом свободи – Центром розвитку громадянського суспільства в рамках Урядової програми Фонд громадських ініціатив NOWEFIO на 2021-2030 роки.

Протягом двох перших років – 2022 та 2023 – Нагорода була присуджена восьми чільним постатям українського життя Підляшшя у чотирьох категоріях: «Літературна творчість», «Наукова діяльність», «Популярно-наукова діяльність», «Публіцистична творчість». Були нею тоді нагороджені: бл. пам. Іван Киризьок, д-р Микола Рощенко, Юрій Плева, Євген Рижик, Євгенія Жабінська, проф. Василь Назарук, д-р Мирослав Степанюк та Юрій Місіюк.

У 2024 р. над Нагородою зависла небезпека, оскільки спочатку не вдавалося знайти фінансування, а це необхідно, оскільки прийнято принцип, що Нагорода має не лише символічний, але також матеріальний і фінансовий вимір – лавреати поруч зі статуеткою Нагороди і Грамо-

НАД БУГОМ І НАРВОЮ NAD BUHOM I NARWOJU

№ 5 (195) 2025 ОСІНЬ — Nr 5 (195) JESIEŃ 2024

„Nad Buhom i Narwoju” to czasopismo stworzone w 1991 roku przez środowisko młodzieży ukraińskiej urodzonej na terenie pomiędzy Bugiem, Puszcą Białowieską i północnymi brzegami Narwi – adresowane do wszystkich, kto interesuje się życiem społecznym, historią i kulturą ukraińskojęzycznych mieszkańców historycznej ziemi bielskiej, drohiczyńskiej, mielnickiej i brzeskiej, znanych zresztą nie tylko pod dawnym mianem Rusinów i współczesnym Ukraińców, ale też Małorusinów, Białorusinów lub po prostu prawosławnych. ❖ «Над Бугом і Нарвою» то часопис створений 1991 року середовищем української молоді з міст і сіл поміж Бугом, Біловезькою пущою і північними берегами Нарви – видаваний для всіх, хто тут проживає й цікавиться суспільним життям, історією і культурними справами україномовного населення.

ЗМІСТ НОМЕРА ❖ SPIS TREŚCI

Г. Купріянович, Утретє удостоїли Підляською науково-літературною нагородою	1
Лавреати Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік	3
Ре-Д., «Над Бугом і Нарвою» з медаллю «Сторож пам'яті»	5
Г. Купріянович, Скорботні відзначення з нагоди 80-х роковин депортації українського населення з Польщі до Радянського Союзу	6
Ре-Д., Freedom is not free — Свобода не безкоштовна	7
Bielszczanin, Zbrodnia wojenna z bielskim kontekstem	8
L. Łabowicz, Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi	9
J. Hawryluk, Przyszli Sowiet/Ruscy — radość, odeszli — radość jeszcze większa!	14
L. Łabowicz, «Хоч би й за вола, аби д'якою не була»... Весіле в Курашеві (V)	16
ЮГ, У наших друзів і знайомих в Україні сущих. «Ти або в ЗСУ, або для ЗСУ!»	19
Ł. Ch., Hannibal i Scypion Ruski	21
Ł. Ch., Wiarygodny portret księcia Konstantyna Ostrogi	21
Re-D., Pomnik książąt Ostrogskich	22
J. H., Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w. Dubiny	26
J. Plewa, Jak do Szostakowa przyszła sowiecka polityka i jakie szkody wyrządziła (Na podstawie wspomnień mieszkańców)	29
J. H., Nowe Berezowo i Czyżyki na mapie z końca XVIII w.	32
Д. Мартинюк, Життя моїх дідів-прадідів	35
A. Kulgawczuk, Impresje ze strefy nadgranicznej	36
Praktyczny słowniczok dla słuchających i czytających. Litera D	37
(ред.), З організованого життя над Бугом і Нарвою	40

НАША ОБКЛАДКА

Стор. I і IV: Портрет українки у осінньому антуражі околиці села Збуч. Медаль «Сторож пам'яті», якою нагороджена була редакція нашого журналу, а також (с. IV) вид на кам'яну вежу XIII ст. у Стовп'ї, що неподалік Холма – саме вона послужила за «модель» для автора дизайну медалі. **Стор. III:** Культурна спадщина села Чижики. Фото Ю. Гаврилюка

тою, дістають також матеріальну нагороду вартості 4 тисяч злотих. Тут вирішальним було особливе заангажування і детермінація голови Ревізійної комісії Підляського наукового інституту та заступника голови Союзу українців Підляшшя д-ра Андрія Артем'юка. Відтак проблему фінансування вдалося вирішити завдяки цьому, що публічне завдання «Підляська науково-літературна нагорода» дістало в 2024 р. фінансування із фондів Підляського воєводства. Це дозволило продовжити в цьому році присудження нагороди українського середовища Підляшшя у первісно задуманій формі.

У 2024 р. вирішено також поширити діапазон категорій, у яких може присуджуватися Нагорода. Адже особи заслужені для української мови і культури Підляшшя діють у дуже різноманітних сферах. Крім чотирьох встановлених раніше категорій, розглядали можливість появи нових, наприклад таких як: Художня творчість, Організаційна діяльність, Освітня діяльність, Діяльність у сфері місцевого самоврядування або й інші. Рішення про обрання категорій, у яких будуть присвоєні Нагороди, чи встановлення нових залишено за Капітулою.

Саме Капітула традиційно присуджує Нагороду. У її склад входять особи, заангажовані у діяльність задля збереження та розвитку україн-

ської мови і культури Підляшшя, вказані управами суб'єктів, що заснували Нагороду, тобто Підляського наукового інституту та Союзу українців Підляшшя. В 2024 р. у складі Капітули були: д-р Андрій Артем'юк, проф. Василь Крупич, д-р Григорій Купріянович і д-р Мирослав Степанюк. Капітула в такому складі почала роботу ще в червні 2024 р. і зібралася на трьох засіданнях. На останньому, 4 вересня 2024 р., прийняла рішення про присудження Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік, а також проголосила це на прес-конференції.

Рішенням Капітули цього року Нагорода була присуджена у двох нових категоріях: «Художня творчість» та «Самоврядна діяльність». Її лавреатами в 2024 р. стали особи, значення яких для українського життя Підляшшя важко переоцінити. Лавреаткою Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік у категорії «Художня творчість» стала Єлизавета Томчук, засновниця та багаторічна керівниця українських мистецьких колективів на Підляшші, вчителька української мови та музики, аніматорка українського культурного життя в регіоні. Лавреатом Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік у категорії «Самоврядна діяльність» став д-р Микола Хроль, ветеринар, діяч місцевого самоврядування, один із лідерів українсько-

го життя на Північному Підляшші. Відтак так склалося, що лавреатами цьогоорічної Нагороди стали дві особи, які більшість свого життя зв'язали з Більськом і відіграють в житті цього міста важливу роль. Водночас Нагорода засвідчила загальнопідляський характер, адже лавреати родом із двох частин регіону – д-р Микола Хроль уродженець Парослі над Бугом біля Яблочинського монастиря на Південному Підляшші, а Єлизавета Томчук родом із села Кнориди між Ботьками та Більськом на Північному Підляшші.

Інформація про Підляську науково-літературну нагороду, про процес її присудження та лавдації на честь лавреатів з цікавими фотографіями з їхнього життя та діяльності поміщені на веб-сайті Підляського наукового інституту: www.pninstytut.org

Поволі Підляська науково-літературна нагорода створює своєрідний пантеон українського середовища Підляшшя. Серед її лавреатів вже десять осіб заслужених для функціонування, збереження, дослідження чи розвитку української культури та мови Підляшшя. Всі вони записалися в історії нашого буття на Підляшші протягом минулих кількадесяти років, а може точніше: всі вони будували наше життя, творили історію українського буття над Бугом і Нарвою...

Григорій КУПРІЯНОВИЧ

Фото Ю. Гаврилюка

Лавреати Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік

Категорія «Художня творчість»
ЕЛИЗАВЕТА ТОМЧУК

Елизавета Томчук – засновниця та багаторічна керівниця українських мистецьких колективів на Підляшші, вчителька української мови та музики, аніматорка українського культурного життя в регіоні. Є засновницею і художнім керівником Українського ансамблю пісні і танцю «Ранок», який став культурною візитівкою українського середовища Підляшшя та міста Більськ і є лауреатом багатьох премій і фестивалів у Польщі та за кордоном. Заснований у 1995 р. під опікою Союзу українців Підляшшя ансамбль, який нині діє також при Більському будинку культури, є важливою українською культурною інституцією Підляшшя, яка вже понад чверть століття виховує дітей та молодь в дусі любові та поваги до рідної культури – мови, пісень і танців предків. Є. Томчук керує також з 1995 р. українським фольклорним ансамблем «Родина» в Дуб'яжині та українським дитячим гуртом «Сонечко», який діє при Дитячому садочку № 9 «Лісова поляна» в Більську. У 1990-1995 рр. вона співала в одному з найвидатніших українських ансамблів традиційної музики «Горина» в Інституті культури в Рівному. Також співала в українському підляському вокально-інструментальному гурті «Яр». Є авторкою або редакторкою кількох видань: «Рогульки Підляшшя у записках Єлизавети Рижики» (Рівне 1994), «Колядки. Підляшшя, Волинь, Полісся, Україна» (Більськ Підляський 2001), «Zaspiwajmo pisanu weselańku – ukraińskie pieśni z Podlasia» (Більськ Підляський 2001), авторка нотних записів у книзі «Котилася торба з високого горба. Дитячий фольклор з Підляшшя» (Більськ Підляський 2011). Вона також є автором статей про фольклор і музичну культуру Підляшшя (зокрема у томі «Холмщина і Підляшшя. Історико-етнографічне дослідження», Київ 1997). Проводила етнографічні дослідження на Північному Підляшші. Вона підготувала кілька дисків, записаних ансамблями, якими керує. Була художнім керівником та організатором багатьох фестивалів української культури та пісенних конкурсів на Підляшші, зокрема Фестивалів української культури на Підляшші «Підляська осінь», найбільших мистецьких заходів на відкритому повітрі в регіоні – фестивалю «На Івана, на Купала» у Дубичах Церковних, Конкурсів української пісні «З підляської криниці», Воеводського декламаційного конкурсу «Українське слово».

Елизавета Томчук походить із села Кнориди, що поблизу Більська на Підляшші. Змалку її виховували в плеканні та повазі до рідних традицій, культури та мови. Випускниця Інституту культури в Рівному (Україна), який був майстернею видатних знавців українського фольклору та музичних традицій. Після закінчення навчання та одруження поселилася в Більську. З 1995 р. вчителька української мови в Початковій школі № 4 ім. Адама Міцкевича в Більську та в Дитячому садку № 9 «Лісова поляна» в Більську, також викладає музику. Від кількох років вона знову живе в Кноридах з чоловіком, донькою та сином. Від тридцяти років є одним із лідерів Союзу українців Підляшшя, з 1996 р. є членом Головної Ради СУП, тривалий час була членом Головної управи, зокрема секретарем СУП. З 2017 р. також є членом Ревізійної комісії Підляського наукового інституту. За культурну та освітню діяльність неодноразово відзначалася і нагороджувалася. Вона отримала, зокрема: Бронзовий, срібний і золотий хрест заслуги, медаль Комісії народної освіти, численні нагороди і відзнаки, в тому числі Знак заслуженого діяча культури, Почесний знак «Заслужений для польської культури» та «Заслужений діяч мистецтв України».

Елизавета Томчук є однією з ключових постатей українського культурного життя Північного Підляшшя. Має чудову музичну майстерність та глибоке знання фольклору і музичних традицій Підляшшя на загальноукраїнському тлі. Майже тридцять років керує українськими художніми ансамблями на Підляшші та анімує українське культурне життя регіону. Вона виховала багато поколінь дітей та молоді в любові до рідної культури, мови, пісні. Усе своє професійне та громадське життя присвятила діяльності, спрямованій на збереження, дослідження та розвиток української культури Підляшшя.

Лавреати Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік

Категорія «Самоврядна діяльність»
МИКОЛА ХРОЛЬ

Микола Хроль – ветеринар, діяч місцевого самоврядування, один із лідерів українського життя на Північному Підляшші. Людина з великим авторитетом серед мешканців Більська та Більського повіту. Заангажувався в діяльність місцевого самоврядування вже на початку 90-х років ХХ ст., коли воно відродилося в Польщі. Був одним із чільних представників українського середовища Більська в політичному житті міста. У перших демократичних самоврядних виборах у 1990 р. став радним Ради Міста Більськ зі списку Русько-Українського виборчого комітету міста Більськ Підляський. Згодом був обраний радним Ради Міста Більськ також у 1998 та 2002 рр. Був членом різних комісій Міської ради, а також Громадської житлової комісії міста Більськ. Як представник українського середовища Більська у 1998-2002 рр. був заступником голови Міської ради в Більську. Як людина зі сформованою українською національною ідентичністю дуже заангажувався в громадському, культурному, освітньому та політичному вимірах українського руху на Північному Підляшші, який в 90-х роках динамічно розвивався. Став одним із лідерів української громадськості Підляшшя. У 2000-2005 роках був заступником голови Союзу українців Підляшшя, найбільшої української організації в регіоні. У 2005-2015 рр. був членом Головної ради СУП.

Микола Хроль родом з Південного Підляшшя, з села Паросля біля Яблочина над Бугом, де знаходиться відомий Св.-Онуфрієвський православний монастир. Його родина від поколінь дуже зв'язана з Яблочинським монастирем і Православною Церквою: брат діда Трофим був православним священиком на сусідньому Поліссі, а його син Леонід був священиком у Франції. М. Хроль народився в 1942 р. В 1947 р. в рамках акції «Вісла» разом з батьками депортований з рідних земель в околиці міста Члухів у Кошалінському. Їхня хата стала осідком неофіційної православної парафії, яка почала діяти біля 1950-1951 р. Родина Хролів була однією з перших, які вернулися з виселення на рідні землі влітку 1954 р., хоч перша спроба повернення не вдалася, оскільки повертаючих завернула міліція. Закінчив Загальноосвітній ліцей ім. Ю. І. Крашевського в Білій Підляській, де жив в інтернаті. Випускник ветеринарії у Вищій рільничій школі в Люблині. Під час студій ангажувався в діяльність українського право-

славного середовища Люблина, якого життя було зосереджене в православній церкві Преображення Господнього та в домівці Українського суспільно-культурного товариства. Після одруження та закінчення студій, в 1966 р. переїхав до Більська, де живе по сьогоднішній день. Має дві доньки та внуків. З 1966 р. працював лікарем-ветеринаром у державній ветеринарній клініці в Більську. У 1974-1977 роках був на докторських студіях у Вищій школі сільського господарства у Варшаві. Докторську дисертацію, на тему «Лікування та профілактика трихофітози худоби», захистив у січні 1978 р. В державній лічниці працював до 1990 р., з короткими перервами в 1984 та 1987-88 рр., коли виїжджав до США, де працював також у ветеринарній лічниці. У 1990 р. створив власну лічницю у селі Храболи, неподалік Більська, ставши першим лікарем ветеринарії в цілому воєводстві, який почав приватну ветеринарну практику. Після кількох років створив другу лічницю в Більську. Через короткий час, від 1993 до 1995 р., мав також ветеринарну гуртівню. Добре оснащена лічниця в Більську стала найбільшим в околиці ветеринарним закладом.

Микола Хроль – одна із найвідоміших і найавторитетніших постатей українського середовища Підляшшя. Представник покоління українців Південного Підляшшя, яке мало травматичний досвід депортації під час акції «Вісла», проте зберегло свою українську ідентичність та прив'язаність до Православної Церкви. Відіграв вагомий роль у розвитку ветеринарної справи на Більщині в період суспільно-економічної трансформації. Став одним із політичних лідерів українського середовища Північного Підляшшя в місцевому самоврядуванні наприкінці ХХ та на початку ХХІ століть. Відіграв важливу роль у розвитку українського життя на Підляшші злам тисячоліть.

«Над Бугом і Нарвою» з медаллю «Сторож пам'яті»

Фото Ярослав Вуйцик

Нагородна лавдація

«У всякого своя доля і свій шлях широкий!» Серед тих, які збагнули смисл слів Кобзаря, безумовно редакційний колектив часопису «Над Бугом і Нарвою». Саме тому, сьогодні, маємо честь, приємність та гордість передати на руки його очільника Юрія Гаврилюка медаль «Сторож пам'яті».

Якщо час одного покоління 25-30 років, тоді часопис «Над Бугом і Нарвою» є дороговказом для другого вже покоління українців Підляшшя та одночасно осередком національного знання підляшуків. Від 33 років журнал ефективно зберігає, документує й одночасно привертає та популяризує пам'ять про минуле і сучасне підляшуків. Завдяки ньому українці поза Підляшшям сущі знають про поточні події та минуле земляків з північно-західного клептика землі, на якому досі проживає корінне населення, яке попри долі зберегло, в локальних варіантах, свою українську мову, обряди, культуру, віру. Не забуваймо, що кропітка праця редакційної колегії «Над Бугом і Нарвою» стала підтримкою для українського життя Берестейщини і Полісся та історичних традицій холмщаків. Протягом 33 років існування редакційної колегії часопису вона неодноразово міняла склад. Як перший її очолював д-р Микола Рощенко, співучасник відродження українського культурного життя та УСКТ у північнопідляських Кліщелях у 50-х роках ХХ ст. Згадуючи про початки, не слід пригадати про *spiritus movens* часопису – д-р Григорія Купріяновича, який цілеспрямовано посунався в тіні, хоча саме на ньому тривалий час спиралася робота редакції. Згодом, короткий період редакцією керували Юрій Трачук, Катерина Внучко, Іван Хвасцевський. Проте найдовше редакційну колегію часопису очолює нинішній редактор Юрій Гаврилюк. На його плечах неодноразово спочивало редакційне навантаження, від мериторичної, через адміністративну й організаційну до коректорської роботи. Він добре відомий членам української громади в Польщі, як історик Підляшшя та поет, людина, що чимало внесла у розвиток інтелектуального життя Підляшшя та відбудову історичної пам'яті його мешканців. Довкола видаваного в Більську на Підляшші часопису завжди збирався гурт людей – представників різних поколінь сучасної української інтелектуальної еліти регіону. З редакцією довгі роки зв'язані були Іван Киризюк, Євген Рижик, Славомир Савчук, Юрій Висоцький, Іван Бакунович, Христина Костевич, Андрій Давидюк, Мирослав Степанюк, Єлизавета Томчук та чимало інших людей. Зраз, крім Юрія Гаврилюка, редакційний колектив це Людмила Лавович, д-р Андрій Єкатеринчук, Анна Паб'ян, Юрій Плева, Вікторія Гаць. Вчислені та незгадані члени, всі вони співавтори обличчя часопису «Над Бугом і Нарвою». Без їхньої самопошви та праці не закріпилася би історична пам'ять про Підляшшя. Адже колектив очолений головним редактором Юрієм Гаврилюком є саме «сторожем» невіддільної частини нашої історичної пам'яті.

Віддаємо їм належне, висловлюючи подяку за кропітку роботу та просивши прийняти медаль, як ознаку нашої їм пошани.

Перемишль, 14 вересня 2024 р.

Редакція Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» отримала виняткову нагороду. Це медаль «Сторож пам'яті», яку признало Українське історичне товариство у Польщі. Нагорода є визнанням заслуг на ниві відродження і збереження історичної пам'яті про Рідні Землі українців у Польщі.

Почесна медаль Українського історичного товариства в Польщі «Сторож пам'яті» заснована у 2018 році, щоб відзначити людей, які зробили особливий внесок і роблять свій внесок у збереження пам'яті про минуле українського населення на території сучасної Польщі. Дизайн пам'ятної медалі підготував Андрій Полянський.

Починаючи з 2019 року, такою відзнакою Товариство нагороджує кілька осіб на рік, обраних із числа авторів наукових і науково-популярних публікацій, громадських діячів, як пов'язаних з організаціями та об'єднаннями, так і безпартійних, освітніх діячів, молодіжних педагогів, письменників і поетів, вчителів, журналістів, представників місцевого самоврядування, чиновників, депутатів, бізнесменів, духовенства та ін.

У 2024 році медалями нагороджені: Юрій Макар з Чернівців – історик родом з Холмщини, редакція журналу «Над Бугом і Нарвою» та редакція журналу «Ватра». Церемонія вручення медалі відбулася 14 вересня у Народному домі в Перемишлі під час наукової конференції «Українці та їхні сусіди протягом століть: політика, економіка, релігія, культура та побут», якої організатором було Українське історичне товариство.

Нагородну лавдацію зачитав проф. Роман Висоцький. Від імені нашого журналу медаль прийняв головний редактор Юрій Гаврилюк.

Ре-Д.

Скорботні відзначення з нагоди 80-х роковин депортації українського населення з Польщі до Радянського Союзу

8 вересня 2024 р. відбулися в Люблині скорботні відзначення з нагоди 80-х роковин депортації українського населення з Республіки Польща до Української Радянської Соціалістичної Республіки у 1944-1946 рр. Були це одні із нечисленних у Польщі нагадувань цієї вагомій історичній події, яка радикально змінила етнічний склад регіонів, що після Другої світової війни стали прикордонними територіями Польщі на сході, при кордоні з СРСР. У результаті цієї події відбулося переселення чи, точніше, переважно депортація, етнічно українського населення з Південного Підляшшя, Холмщини, Надсяння, Бойківщини та Лемківщини. Загалом у 1944-1946 роках з цих територій було переселено до УРСР понад 480 тис. осіб.

Люблинські скорботні урочистості з нагоди 80-х роковин депортації українського населення відбулися в Православній Парафії свт. Петра (Могили) в Люблині. Урочистості почалися Божественною Літургією та заупокійною літцією у парафіяльній церкві, за якими молитовно згадали жертви депортації українського населення в 1944-1946 рр. Богослужіння совершав настоятель парафії о. прот. д-р Андрій Конахович.

Друга частина відзначень відбулася в прицерковній світлиці. Захід почали настоятель парафії о. прот. д-р А. Конахович та – як голова Українського Товариства – автор цих рядків, наголошуючи на значенні депортацій 1944-1946 рр. для ситуації Православної Церкви та

української мови і культури на територіях охоплених депортаціями.

Згодом відбулася лекція в рамках циклу «Люблинські читання», який Українське Товариство проводить з 2018 р. Під час заходу український історик, народжений

у Рівному, а зараз проживаючий у Люблині, д-р Андрій Боровик зачитав лекцію «Переселення українців з Польщі до УРСР в 1944–1946 роках (до 80-річчя початку депортаційної акції)». Варто відзначити, що дослідник є також нащадком українців

депортованих з Холмщини до Радянського Союзу саме в той час – надало це доповіді також особистий, емоційний характер.

У своїй доповіді д-р А. Боровик показав події 1944-1946 рр. на широкому фоні депортаційних та переселенських акцій українського населення з цих територій протягом першої половини ХХ ст., яких в той період було багато. Дослідник детально представив генезис, перебіг та наслідки виселень українського населення Південного Підляшшя, Холмщини, Надсяння, Бойківщини та Лемківщини 1944-1946 рр., а також функціонування депортованих «забужанців» на території Радянського Союзу.

Варто відзначити, що у люблинських скорботних відзначеннях взяло участь кількох нащадків осіб депортованих у 1944-1946 рр. з території Холмщини, які живуть у Люблині. Термін відзначень не був випадковим, адже наступного дня випадала 80-а річниця підписання договору між Польським Комітетом Національного Визволення та «урядом» Української РСР про обмін населенням від 9 вересня 1944 р., який був формальною основою для переселень.

Організаторами скорботного заходу були: Українське Товариство, Православна парафія свт. Петра (Могили) в Люблині, Люблинський інститут православної культури, Інститут розвитку освіти і науки «Знання».

Григорій КУПРІЯНОВИЧ
Фото Марія та Григорій Купріяновичі

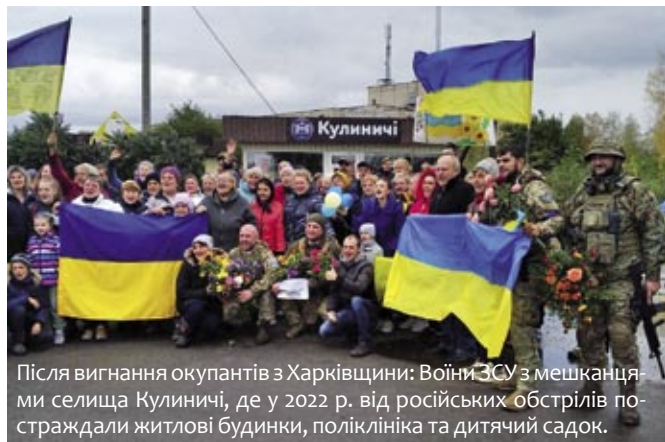
Freedom is not free — Свобода не безкоштовна

Цього року громадяни України та всі у світі, хто серцем, словом і ділом з ними, відзначили 33 День Незалежності, при чому вже третій раз в умовах повномасштабної війни. До речі, російське вторгнення почалось 24 лютого 2022 року, отже, точно в половині між 30 та 31 роковинами. Те, що 30 День Незалежності не став на вулицях Києва останнім – заслуга Збройних Сил України та всіх інших служб і формувань, які зі зброєю в руках стримують та нищать загарбників. Часто-густо це коштом здоров'я та життя, адже, як каже ідіома, широко використовувана у Америці з метою висловлення вдячності військовим за захист громадянських прав і свобод, «Freedom is not free» – немає свободи дармо. Але будь-яка жертва не надармо, у тому числі й зусилля покоління, яке боролось за українську державність у 1917-1921 роках та яке, вже як ветерани, жило та спочило також в містах і селах, що поміж Бугом і Нарвою. Згадаймо тут, зокрема, Гайнівку і Дубини, в яких у 1931 році

станув на могилках пам'ятний знак «Борцям за Україну» та Кліщелі. Інші пам'ятні знаки та просто могили борців – у Варшаві, Люблині, Перемишлі-Пікуличах, Ланцуті, Кракові, Каліші, Александрові-Куявському тощо.

Тодішня боротьба не принесла бажаних перемог, за раз же ситуація зовсім інша, попри те, що й у цих столицях, з яких владу у Києві попереджали про вторгнення, віщували швидку українську поразку. Що ж – коли західні розвідки, які інформували політиків, справились, то тамтешні аналітики, які прогнозували політикам хід подій – повністю компрометувались. Можна сказати, що й вони стали жертвою кремлівської пропаганди про російську міць і українську слабкість. Хай ще буде на їхнє «виправдання», що з Україною, як сформованою національною державою, ніхто ще досі не воював. Надіймося, що вже й не буде та погляньмо на святкові послання окремих українських фронтових бригад.

Ре-Д.

Після вигнання окупантів з Харківщини: Воїни ЗСУ з мешканцями селища Кулиничі, де у 2022 р. від російських обстрілів постраждали житлові будинки, поліклініка та дитячий садок.

Воїни #22ОМБр – Україні!

Сьогодні – День Незалежності України!

Цей день – символ нашої свободи, сили та незламного духу. Україна – це не просто країна, це серце кожного з нас, це наші мрії, надії та прагнення до кращого майбутнього. Нехай наша земля завжди буде мирною і квітучою, нехай кожен українець відчуває гордість за свою Батьківщину, а наші серця сповнюються вірою у світле завтра. Разом ми здолаємо всі труднощі, разом ми збудуємо нашу незалежну і сильну Україну!

Перемога – за нами!

22 окрема механізована бригада

24 бригада вітає з Днем Незалежності України!

Десять років тому всі ми зрозуміли, що Незалежність – це не просто слова. Кожного дня ми виборюємо Свободу України зі зброєю в руках, знищуючи осканьченого ворога. Ми відчули ціну Незалежності сповна, коли з'явилась загроза її втрати. Україна платить дуже високу та криваву ціну за власну Волю, але ми точно знаємо, що кожна болюча втрата не була даремною, оскільки усвідомлюємо, за що стоїмо. За кожне місто та селище, кожну родину, кожне поле, кожен спогад та кожен колосок. За Вільну, Сильну та Незалежну Українську Державу. Так є, так було, і так буде завжди.

Зі святом! Слава Україні!

24 ОМБр імені короля Данила

23 серпня. З Днем державного прапора України! Він завжди супроводжує холоднорців – в години радості і смутку, під час запеклих боїв і в урочисті миті. Він – на наших патчах, на техніці, у бліндажах, та найголовніше – у наших серцях. Воліємо, щоб цей прапор майорів у кожному українському населеному пункті. І воюватимемо за це, поки не виженемо з нашої землі останнього окупанта.

24 серпня. З тридцять третім Днем Незалежності, Україно! Країна вільних та незламних людей. Воюючи за тебе, ми стверджуємося як нація. Бажаємо тобі перемоги, відновлення територіальної цілісності, відродження та процвітання! Ми схиляємо голови перед тими, хто поліг у боротьбі за твою свободу.

Дякуємо усім, хто відстоює твою Незалежність!

Слава Україні!

93-тя ОМБр Холодний Яр

Zbrodnia wojenna z bielskim kontekstem

24 sierpnia w Ukrainie i wielu krajach północnej półkuli uczczono 33. rocznicę Aktu proklamacji niepodległości Ukrainy – po raz trzeci w warunkach rosyjskiej agresji na pełną skalę. Półtora miesiąca wcześniej rosyjskie siły powietrzno-kosmiczne (nazwa brzmi jak próba leczenia kompleksu niższości manią wielkości) dołożyły kolejny terrorystyczny „sukces” do swego rachunku zbrodni wobec ukraińskiej ludności cywilnej – atak raketowy na kijowski Dziecięcy Szpital Specjalistyczny „Ochmatdyt”. Jest to największa tego rodzaju placówka w Ukrainie, w której corocznie przechodzi leczenie około 20 tys. dzieci i wykonuje się blisko 10 tys. opera-

cji. Jej historia zaczęła się w 1894 roku, gdy na koszt przedsiębiorcy i mecenaśa Mikołaja Tereszczenki otwarto bezpłatny szpital dla niewykwalifikowanych robotników i ubogiej ludności. W okresie międzywojennym stał się on pierwszą siedzibą Instytutu Ochrony Macierzyństwa i Dzieciństwa (Instytut oхорони материнства та дитинства – stąd skrót „Охматдит”), w rozwoju którego znaczącą rolę odegrał lekarz urodzony w Bielsku – ginekolog i położnik Piotr Bujko, przez pewien czas pełniący nawet funkcję dyrektora „Ochmatdytu” (1933 r.). Placówka naukowa, obecnie nosząca nazwę Instytutu Pediatrii, Położnictwa i Ginekologii Akademii Nauk Me-

Piotr Bujko (1895-1943)

dycznych Ukrainy, w 1961 roku została przeniesiona do nowej siedziby, ale nazwa „Ochmatdyt” w nazwie szpitala dziecięcego pozostała.

8 lipca na skutek uderzenia rosyjskiego pocisku manewrującego Ch-101 (cyrylicą X-101) – rakiety z 400-kilogramową głowicą bojową w „Ochmatdyt”-cie, gdzie przebywało 1200 osób, zginęły dwie osoby (w tym lekarz), zaś 300 zostało rannych (w tym 8 dzieci), znacznych uszkodzeń doznały też budynki szpitala, przy czym jeden z nich został zrujnowany całkowicie. Jeszcze tego samego dnia pociski państwa-terrorysty uderzyły w dwie kijowskie kliniki — zginęło 5 lekarzy i 2 pacjentów.

BIELSZCZANIN

Wieści nie tylko z podlaskich miast i wsi

BIAŁYSTOK. W sierpniu w ramach Centrum Spilno Unicef przy ul. św. Rocha w Białymstoku prowadzono zajęcia skierowane zarówno do uchodźców z Ukrainy i Białorusi, jak i do społeczności lokalnej. Była to kontynuacja dotychczasowych inicjatyw, a także 17 nowych działań w ramach rozstrzygniętego pod koniec **czerwca** konkursu „Białystok wspiera i integruje”. Osoby, które były zmuszone opuścić Ukrainę z powodu rosyjskiej napaści, mogły wziąć udział w różnorodnych działaniach, takich jak: spotkania terapeutyczne, zajęcia z wolontariuszami, konsultacje

z prawnikiem i psychologiem, wyjścia do kina, spotkania muzyczne w ramach projektu „Rosawa – łączy nas muzyka”, warsztaty, a także półkolonie. Były to propozycje skierowane zarówno do dzieci, jak i dorosłych, a także całych rodzin.

Centrum Spilno działa w Białymstoku ze środków UNICEF od grudnia 2022 r. Już ponad półtora roku realizuje ono pomoc na rzecz uchodźców z Ukrainy, Białorusi oraz społeczności lokalnej.

KLESZCZELE. 2-4 **sierpnia** odbywała to najważniejsza impreza promująca Kleszczele i jego tradycje – „Dni

Kleszczel”. W programie trzydniowego wydarzenia były liczne propozycje kulturalne dla całych rodzin, w tym koncert z udziałem wykonawców wykonujących pieśni ukraińskie (*na foto*).

„Dni Kleszczel” rozpoczęły się Rodzinnym Biegiem Królewskim. Pierwszego dnia można było obejrzeć spektakl familijny „Sokrates w piaskownicy”, a także wziąć udział w spotkaniu autorskim z fotografem Jerzym Rajeckim.

3 sierpnia w miejscowym ośrodku kultury „Hładyszka” odbyły się warsztaty ceramiczne i kulinarne, nawiązujące do tradycji lokalnych. Z wykładem o zasłużonej dla Kleszczel rodzinie Wasilewskich wystąpiła Ludmiła Kędzierska. Na zakończenie soboty odbył się koncert pokazujący wielokulturowe dziedzictwo miasteczka. Wystąpili śpiewaczka Amelia Pietruczuk, wykonująca pieśni z Podlasia, ukraiński zespół folklorystyczny „Hiloczka” z Czeremchy, grupy folkowe „Chryst” i „Czeremszyna”, a także kapela „Chłopcy z Nowoszyszek”.

Ostatniego dnia imprezy **4 sierpnia** odbyły się warsz-

taty zielarskie, był też spacer „Szlakiem Królewskim po Kleszczelach”. Na zakończenie z koncertem wystąpił Adam Strug, a chętni mogli potańczyć na potańcówce.

W trakcie imprezy swoje wyroby prezentowały członkinie Koła Gospodyń „Malwa” w Kleszczelach, które realizowały projekt „Od ziarenka przez żarenka do chleba bochenka” dofinansowany ze środków Województwa Podlaskiego.

CZEREMCHA. W **sierpniu – wrześniu** w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremshu były kontynuowane działania w ramach projektu „Tradycje i Transformacje”, dofinansowanego ze środków Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury. EtnoPolska. Edycja 2024.

2 sierpnia chętni po raz kolejny mogli się spotkać na warsztatach ceramicznych, **3 sierpnia** – na warsztatach muralowych, a **6 sierpnia** – na warsztatach filcowania. Wspólne malowanie muralu na ścianie GOK-u (*na foto*) trwało do **10 sierpnia**.

16-17 sierpnia w ramach projektu „Tradycje i Transformacje” odbyły się warsztaty ikonopisania. Prowadził je ukraiński artysta mieszkający na Podlasiu Andrij Maruszczyk, absolwent Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie, twórca reklam tv, założyciel i długoletni dyrektor kreatywnej agencji reklamowej Ad Fabrika.

Również częścią projektu były warsztaty śpiewu ludowego prowadzone przez etnomuzykolożkę, wokalistkę i nauczycielkę Ludmyłę Wostrikową z Równego. Odbywały się one w dniach **10-11 sierpnia** oraz **14-15 września**. **16-17 września** Ludmyła Wostrikowa poprowadziła także warsztaty tańca ludowego.

W ramach projektu **23 sierpnia**, a także **20 i 27 września** po raz kolejny młodzież i dorośli mogli wziąć udział w warsztatach ceramicznych. **14 września** odbyły się warsztaty filcowania. A **5 października** – ostatnie warsztaty ikonopisania.

KLESZCZELE. 10 sierpnia odbyły się ostatnie w sezonie wakacyjnym wydarzenia w ramach projektu „Drewniane Kleszczele”. Chętni mogli wziąć udział w wycieczce etnograficznej „Śladami architektury drewnianej Kleszczel” z architektem, specjalistą od renowacji i projektowania budynków drewnianych. Jej celem było wspólne poszukiwanie i odnajdywanie pierwotnego kształtu przestrzennego drewnianego miasteczka. Uczestnicy nie tylko odkrywali historyczny układ ruralistyczny Kleszczel, ale też wyznaczyli najstarsze, najbardziej reprezentatywne i najciekawsze obiekty dziedzictwa materialnego miejscowości.

Następnie z wykładem „Drewniana kapliczka – ginąca tradycja” wystąpiła etnograf Urszula Szymak-Wąskie-wicz, etnograf z Podlaskiego Muzeum Kultury Ludowej. Przybliżyła ona ginącą trady-

cję wznoszenia przydrożnych i przydomowych kapliczek. Uczestnicy spotkania zapoznali się z wielowiekową tradycją wznoszenia obiektów małej architektury drewnianej, która stanowiła nieodłączny element krajobrazu regionu (*na foto – kapliczka szupowa na cmentarzu w Kleszczelach*).

Projekt „Drewniane Kleszczele” został dofinansowany ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pochodzących z Funduszu Promocji Kultury – państwowego funduszu celowego.

ORLA. 10-12 sierpnia w Orli miała miejsce pierwsza z trzech odsłon projektu „Pogranicze – pieśni i ludzie” (*na foto*). Głównym celem przedsięwzięcia jest wspieranie lokalnej tradycji muzycznej oraz inspirowanie mieszkańców do jej poznawania.

Pierwszego dnia w Gminnym Ośrodku Kultury w Orli pokazano film Jagny Knittel „Takich pieśni sobie szukam”, który powstał na poleskich wsiach w Ukrainie w 2008 r. Odbyło się także spotkanie z zespołem „Z Lasu” na temat poszukiwania dawnych pieśni, podlaskiej tradycji muzycz-

nej, miejscowych wesel oraz śpiewaków i śpiewaczek ludowych. W spotkaniu wzięła udział Wiera Niczyporuk, znana śpiewaczka z Malinnik.

11 sierpnia przy synagodze w Orli zorganizowano warsztaty pieśni polskich i ukraińskich. Prowadziły je członkinie zespołu „Z Lasu”. Na zakończenie odbył się koncert pieśni z Polesia w wykonaniu zespołu „Z Lasu” z udziałem Wierzy Niczyporuk i Walentyny Troc z zespołu „Malinki” z Malinnik.

12 sierpnia członkinie zespołu „Z Lasu” poprowadziły warsztaty dla pań ze Stowarzyszenia Super Senior.

Wydarzenia projektu „Pogranicze – pieśni i ludzie” odbywały się w Orli w połączeniu z Festiwalem Kultury Żydowskiej „Szalom. Mimo wszystko”.

Projekt dofinansowano ze środków Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu Narodowego Centrum Kultury EtnoPolska. Edycja 2024. Jego

organizatorem było Stowarzyszenie Panorama Kultur, a partnerami: Gminny Ośrodek Kultury w Orli, Fundacja EDM, Stowarzyszenie Super Senior, Kółko Rolnicze w Orli oraz Stowarzyszenie Dziedzictwo Podlasia. Kolejne odsłony projektu odbyły się: **14-15 września** w Wojsławicach (woj. lubelskie) oraz **4-5 października** w Dołhobrodach (gm. Hanna, woj. lubelskie).

CZEREMCHA. 12-17 sierpnia w Gminnym Ośrodku Kultury w Czeremśku odbywał się Międzynarodowy Plenar Malarski. Wzięli w nim udział artyści z Polski, Białorusi i Ukrainy, a także dziewczynka z Iranu. Wśród uczestników byli m.in. ukraińscy artyści Olena Sarzhenko (Олена Сарженко) i Leonid Szmatko (Леонід Шматко), którzy po wybuchu wojny w Ukrainie przyjechali na Podlasie. Rezultaty pracy artystów można było oglądać **17 sierpnia** podczas wernisażu w sali widowiskowej GOK w Czeremśku.

TYKOCIN. 23 sierpnia na terenie Zamku w Tykocinie odbył się finał wojewódzki 22. edycji konkursu „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów”. Wzięło w nim udział ponad 80 produktów przygotowanych i prezentowanych przez ponad 60 producentów – kół gospodyń wiejskich, gospodarstw agroturystycznych oraz restauracji z całego województwa podlaskiego – oraz 9 zespołów dwuosobowych, które przygotowywały przystawkę lub zupę i danie główne. Celem tego wydarzenia jest ocalenie od zapomnienia starych sprawdzonych receptur w ich oryginalnej postaci.

Konkurs składał się z dwóch niezależnych kategorii: „Produkt” i „Potrawa”.

W kategorii „Produkt” członkowie komisji ocenili 64 produktów oraz 17 ubiegających się o nominację do nagrody „Perła 2024”.

Jednym z bardziej oryginalnych dań, które zdobyło uznanie jury, było połączenie kiszki ziemniaczanej z kaszanką, tradycyjnie przygotowywane w okolicach Mielnika na Nowy Rok według kalendarza juliańskiego. Zgłosiła je Krystyna Grygorczuk z Koła Gospodyń Wiejskich „Zielona Dolina” z Moszczony Królewskiej. Za „kiszke ziemniaczaną z krwią” otrzymała ona I miejsce w kategorii „Inne produkty regionalne”.

Również pierwszą nagrodę w kategorii „Produkty regionalne pochodzenia roślinnego”, podkategoria „Przetwory owocowe” zdobyła Helena Datzuk z KGW w Moszczonie Królewskiej – za „rajską marmoladę”. Wyróżnienie w tej samej kategorii, podkategoria „Wyroby cukiernicze”, otrzymała Aneta Kraśko z KGW z Orzeszkowa za „sernik babuni z Orzeszkowa”.

W kategorii „Napoje regionalne”, podkategoria „Napoje bezalkoholowe” najsmaczniej-

szy okazał się „kompot z mirabelki żółtej i jabłek” Ewy Omelianowicz z KGW „Hołodzianki” w Hołodach.

Spośród 17 wyrobów ubiegających się o nominację do nagrody „Perła 2024” wybrano osiem. Były wśród nich „Mielnickie korowajczyki weselne” Heleny Datzuk oraz podpiwek Wiery Pawluczuk z KGW „Hołodzianki”. Specjały te reprezentowały województwo podlaskie podczas ogólnopolskiego finału konkursu, który odbył się 28 września w Poznaniu. Podlaskie osiągnęło tam rekordowy wynik, zdobywając aż osiem kulinarnych „Perł”.

MOSZCZONA KRÓLEWSKA. 1 września w Moszczonie Królewskiej w gm. Mielnik odbyła się impreza pod nazwą „Mielnicki korowaj weselny” (na foto). Było to podsumowanie projektu miejscowego Koła Gospodyń Wiejskich „Zielona Dolina”, które otrzymało dofinansowanie ze środków Województwa Podlaskiego na projekt „W sferze działalności wspomagającej rozwój wspólnot i społeczności lokalnych 2024 – Mielnicki korowaj weselny w Moszczonie Królewskiej”.

Na imprezie z rekonstrukcją obrzędu korowaja weselnego wystąpiły członkinie miejscowego zespołu „Nowina” oraz panie i panowie z koła gospodyń wiejskich. Z kolei ukraińskie i polskie pieśni ludowe wykonali zaproszeni go-

ście – „Rodyna” z Dubiażyna działająca przy Związku Ukraińców Podlasia oraz „Kalina” z Żurobic.

W trakcie imprezy odbywała się degustacja pysznych potraw tradycyjnych oraz korowajczyków weselnych, przygotowanych przez aktywne gospodynie z Koła Gospodyń Wiejskich „Zielona Dolina”.

BIAŁYSTOK. 4-5 września w Białymstoku odbyło się 21. Międzynarodowe Forum Społeczności Mleczarskiej. Uczestniczyli w nim

goście z Polski, Ukrainy, Holandii oraz Nowej Zelandii. Podczas dwudniowego spotkania eksperci, przedstawiciele przedsiębiorstw mleczarskich oraz stowarzyszeń i organizacji zrzeszających hodowców bydła, producentów i przetwórców mleka dyskutowali o szansach i zagrożeniach w sektorze mleczarskim oraz strategii branży na przyszłość. Skupili się także na wpływie wojny w Ukrainie na światowy rynek mleka. Z Ukrainy w forum wzięli udział Elisabeth Svyatkivska, sekretarz Kom-

tetu Integracji z UE Związku Przedsiębiorstw Mleczarskich Ukrainy (Єлизавета Святківська, координатор Євроінтеграційного комітету Спілки молочних підприємств України) oraz Viktor Kantsurak, sekretarz stanu w Ministerstwie Polityki Rolnej i Żywności Ukrainy (Віктор Канцурак, Державний секретар Міністерства аграрної політики та продовольства України) (na foto).

BIAŁYSTOK. 8 września w Centrum Spilno Unicef w Białymstoku odbył się koncert zespołu „Rosawa” z Białegostoku. Występ podsumowywał projekt Fundacji na Rzecz Edukacji Formalnej i Nieformalnej oraz Integracji Społecznej „M-Patia” pod nazwą „Zespół pieśni „Rosawa” – Łączy nas muzyka”. Po kilkunastu próbach wokalnych odbywających się w przestrzeni Centrum Aktywności Społecznej zespół zaprezentował efekty swojej pracy. Wykonawcy wystąpili w nowych strojach z pieśniami głównie ukraińskimi, ale też polskimi i białoruskimi. Koncert prowadziła Julia Panasiuk, dyrygentka zespołu i jednocześnie prezes Fundacji M-patia.

BIAŁYSTOK. 14 września w NieTeatrze w Białymstoku odbył się koncert duetu „Wspak” połączony z premierą drugiej płyty grupy „Songs of the Rising Sun” (na foto). Można było na nim usłyszeć głównie piosenki ukraińskie, także te z Podlasia i Łemkowszczyzny, w oryginalnym opracowaniu muzycznym.

Zespół „Wspak” to duet założony w 2018 r. przez dwie przyjaciółki Adriannę Marię

Kafel-Woźniak i Aleksandrę Purę-Cidyło, które tworzą autorskie aranżacje pieśni pogranicza polsko-białorusko-ukraińskiego i Łemkowszczyzny wzbogacone o wyjątkowe instrumenty smyczkowe. Duet jest laureatem I miejsca w kategorii „folklor opracowany, starsza kategoria wiekowa (18-59 lat), małe formy” w ubiegłorocznym XIX Konkursie Piosenki Ukraińskiej „Z Podlaśkoji krynyci”, który organizuje Związek Ukraińców Podlasia.

HAJNÓWKA. 15 września w Hajnówce odbyły się Dożynki Wojewódzkie (na foto). Rozpoczęła je liturgia w Soborze Świętej Trójcy. Następnie uczestnicy wzięli udział w mszy w kościele pw. Podwyższenia Krzyża Świętego, po której odbył się uroczysty przemarsz oraz oficjalnie otwarto dożynki w amfiteatrze miejskim. W programie imprezy było wiele wydarzeń, m.in. rozstrzygnięcie konkursu na najpiękniejszy wieniec dożynkowy, wystawa produktów rolnych, jarmark produktów lokalnych, pokaz pieczenia Marcinka Hajnowskiego i występy artystyczne takich zespołów, jak chociażby „Czeremszyna” z Czeremchy. W jarmarku wzięli udział liczni twórcy, także z okolicznych wsi (na foto – Mikołaj Janowski ze Starego Berezowa). Były stoiska pokazowe rzemiosła czy Stefa Żubra Pompika.

W ramach imprezy odbył się półfinał wojewódzki „Bitwy Regionów”. To ogólnopolski konkurs kulinarny, w którym reprezentacje kół gospodyń wiejskich przygotowują potrawę regionalną. Do rywalizacji w Hajnówce przystąpiło sześciu zwycięzców zmagnięć powiatowych. Zwyciężyło Koło Gospodyń Wiejskich

w Przysławianach w gminie Puńsk. Drugie miejsce zajęło Koło Gospodyń z Narwi, a trzecie – Neckie Trio.

W ramach imprezy odznakę Honorową Województwa Podlaskiego za wybitne osiągnięcia w dziedzinie aktywnej i wieloletniej pracy artystycznej na rzecz kultury Województwa Podlaskiego otrzymał zespół „Czyżowianie” z Czyż. Grupa od ponad 35 lat występuje na scenach nie tylko Podlasia, wykonując piosenki białoruskie, ukraińskie i polskie.

CZEREMCHA-WIEŚ. 15 września odbył się piknik charytatywny dla 4,5-letniego Ignasia, który choruje na padaczkę lekooporną, z czym związany jest opóźniony rozwój psycho-ruchowy. Ignas nie rozwija się tak jak jego rówieśnicy, pomimo swojego wieku nie mówi i nie chodzi

samodzielnie i aby nadrobić zaległości rozwojowe wymaga ciągłej rehabilitacji i wielu innych terapii.

Na pikniku na uczestników czekało wiele atrakcji, w tym propozycje dla dzieci, pokazy służb mundurowych, była wystawa motocykli, kiermasz ciast i żywności regionalnej oraz występy zespołów. Dla chorego chłopca zaśpiewały zespoły działające przy Związku Ukraińców Podlasia: „Hiloczka” z Czeremchy, „Rodyna” z Dubiażyna, „Dobryna” z Białegostoku, a także zespół śpiewaczy z Czeremchy-Wsi. Były też licytacje i kiermasz zabawek.

Piknik zorganizowało Koło Gospodyń Wiejskich „Czeremszanki”.

BIAŁYSTOK. 16 września w kawiarni „Fama” w Białymstoku odbyło się pierwsze po przerwie wakacyjnej spotkanie Białostockiej Kawiarni Językowej. Już po raz 196. spotkali się miłośnicy rozmawiania różnymi językami świata, aby doskonalić swoją znajomość języków obcych.

Kawiarnia Językowa to inicjatywa Białostockiego Towarzystwa Esperantystów. Spotkania odbywają się w pierwszy i trzeci poniedziałek miesiąca o 18.00. Przy stolikach oznaczonych nazwą języka można prowadzić rozmowy na luźne tematy. Wystarczy przyjść, dosiąść się do wybranego stolika i w niezobowiązującej atmosferze rozmawiać w wybranym przez siebie języku. Największą popularnością cieszą się stoliki języka angielskiego oraz polskiego, przy którym rozmawiają najczęściej obcokrajowcy, pragnący lepiej opanować ten język. Jest też stolik dla osób, które chcą rozmawiać po ukraińsku. Wystarczą dwie osoby, by zainicjować rozmowę w danym języku. Spotkania są bezpłatne i adresowane do osób w różnym wieku oraz na różnym poziomie znajomości języka.

PODLASKIE. W drugiej połowie **wrzesnia** przebywał na Podlasiu dr Kristian Roncero z Uniwersytetu Ludwika i Maksymiliana w Monachium w Niemczech. Już po raz trzeci prowadził on w regionie badania gwar ukraińskich i białoruskich w ramach projektu badawczego „Bada-

nia nad gramatyką małych gwar słowiańskich”. W trakcie spotkań z osobami posługującymi się gwarą interesowały go głównie formy gramatyczne, zwłaszcza wariantowość form fleksyjnych (np. *bat'ku* – *bat'kowi*). Materiał językowy nagrywał na Sokólszczyźnie, pod Bielskiem Podlaskim, Czeremchą, Kleszczelami i Hajnówką.

Dr Kristian Roncero jest rodowitym Baskiem pochodzącym z Hiszpanii. Zna takie języki, jak hiszpański, baskijski, francuski, angielski, niemiecki, portugalski, a także polski, białoruski i rosyjski. W trakcie prowadzenia badań na Polesiu na Białorusi nauczył się gwary ukraińskiej z okolic Pińska, którą rozmawiają tamtejsi

mieszkańcy. Gwarą tą posługiwał się, prowadząc badania we wsiach na Podlasiu.

BIELSK PODLASKI. 23-24 września na Podlasiu były prowadzone badania do projektu „Niematerialne dziedzictwo kulturowe Ukraińców w Polsce: mapowanie i upowszechnianie” (*na foto*). Pionierskie przedsięwzięcie realizuje Europa Nostra Heritage Hub w Krakowie, skupiająca organizacje zajmujące się ochroną, zarządzaniem i popularyzacją dziedzictwa kulturowego i naturalnego, wspólnie z Wydziałem Studiów Międzynarodowych i Politycznych Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jego kierownikiem jest dr Olga Kich-Maslej z Zakładu Studiów Polsko-Ukraińskich.

Projekt zwraca uwagę na konieczność ratowania ukraińskiego dziedzictwa kulturowego na obszarze postmigracyjnym Polski Południowo-Wschodniej. W jego ramach realizowane są wyjazdy studyjne w rejon Nadsania, Łemkowszczyzny i Podlasia, w wyniku których powstają materiały do Społecznego Archiwum Aktywizmu na Rzecz Dziedzictwa w Europie Środkowej i Wschodniej oraz anglojęzyczne reportaże dźwiękowe (podcasty).

W nagraniach do projektu w Bielsku Podlaskim braли udział liderzy społeczności ukraińskiej Podlasia.

ZALESZANY. 25 września w wieku 74 lat zmarł Sergiusz Niczyporuk (1949-

-2024), społecznik, ważna postać w środowisku prawosławnych na Podlasiu. Był on m.in. przewodniczącym Koła Solidarności Rolników Indywidualnych w Dubiczach Cerkiewnych. Znany także jako gospodarz we wsi Sioło Budy, krzewiący tradycje lokalne. W 2020 r. Prezydent RP Andrzej Duda odznaczył go Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Sergiusz Niczyporuk urodził się w 1949 r. we wsi Zaleszany koło Kleszczel. Jego bracia oraz ich matka, pierwsza żona ojca, zginęli w pacyfikacji tej miejscowości na przełomie stycznia i lutego 1947 r. dokonanej przez oddział Pogotowia Akcji Specjalnej Narodowego Zjednoczenia Wojskowego pod dowództwem Romualda Rajsa „Burego”. Był jednym z orędowników włączenia ofiar „Burego” do grona świętych męczenników Cerkwi prawosławnej w Polsce.

Pogrzeb Sergiusza Niczyporka odbył się **27 września** w rodzinnych Zaleszanych.

Wiczna Jomu pamjat'!

SIEMICHOCZE. 28 września w Siemichoczach w gminie Nurzec Stacja odbyło się odsłonięcie pomnika upamiętniającego pomordowanych 80 lat temu mieszkańców wsi. 7 czerwca 1944 r. w Milejczycach w ramach akcji odwetowej rozstrzelanych zostało przez niemieckich żandarmów 10 mężczyzn ze wsi Siemichocze – zarówno prawosławnych, jak i katolików. Aby oddać cześć swoim przodkom, mieszkańcy wsi wzniesli pomnik. W jego uroczystym odsłonięciu wzięli udział przedstawiciele władz, mieszkańcy Siemichocz, w tym potomkowie pomordowanych, a także nieliczni już świadkowie wydarzeń sprzed 80 lat.

Ludmiła ŁABOWICZ
Foto autorki artykułu

Przyszli Sowieci/Ruscy — radość, odeszli — radość jeszcze większa!

Pruski generał Karl von Clausewitz zapewniał, że wojna to „kontynuacja polityki innymi środkami”. Urodziwszy się ćwierć wieku i jeden dzień po wrześniu 1939 r., nie musiałem brać udziału w żadnych zmaganiach zbrojnych, ale wystarczająco dużo czytałem i słyszałem o tej katastrofie, aby mieć pewność, że wojna jest pełna nie tylko śmierci, krwi i cierpienia, ale, jak cała historia, także kuriozów i paradoksów. Także ta wojna, w której od 1939 do 1945 roku brali udział Ukraińcy z Podlasia, którzy na ogół, i tu pierwsze kuriozum, nie tylko walczyli i ginęli w szeregach armii nieukraińskich, ale często pod nieukraińskim imieniem. Tak było zwłaszcza w przypadku mieszkańców wschodniego, prawego brzegu Bugu, którzy w wyniku wojny stali się „obywatelami” Białoruskiej SRR, przez co zapisano im „białoruską narodowość” w sowieckich paszportach. Natomiast dla lewobrzeżnych prawosławnych Podlasian wojna otworzyła przede wszystkim korytarz do powojennego wygnania.

Zacznijmy od wyliczenia: maj, czerwiec, lipiec, wrzesień – te miesiące wpisują się w historię Podlasia jako czas punktów zwrotnych II wojny światowej. Pierwszy miesiąc jest jakby z tych radosnych – kojarzony z zakończeniem wojny, choć po 8 maja, kiedy III Rzesza oficjalnie skapitulowała, żołnierze tzw. koalicji antyhitlerowskiej nadal ginęli od kul wroga, gdyż ostatnim dniem walk z udziałem armii niemieckiej był 15 maja. Poza tym klęska Niemiec i ich sojuszników zakończyła wojnę jedynie w Europie, zaś część Podlasian, w latach 1939-1941 „uszcześliwionych” obywatelstwem sowieckim i zmobilizowanych do Armii Czerwonej, musiała walczyć także nad Pacyfiką, gdyż generalissimus Stalin w sierpniu 1945 r. wtrącił

się także w zwycięstwo nad Wielkim Cesarstwem Japońskim (oczywiście coś przy tej okazji przywłaszczył, w szczególności Wyspy Kurylskie). Tutaj działania wojenne formalnie zakończyły się kapitulacją Japonii, podpisaną 2 września 1945 roku, więc w zasadzie wszyscy zachodni Ukraińcy byli na wojnie przez co najmniej sześć lat i jeden dzień dłużej. Przy tym nie tylko chłopcy, ale także dziewczęta, jak Maria Sać z Czeremchy, która wspominała: „W 1944 r. zostałam wywieziona do pracy w Niemczech. Jak Ruscy wyzwolili, to wysłali na front japoński”.

„Prusaka” Clausewitsa wspominałem przede wszystkim dlatego, że we wrześniu 1939 r. przez okolice Bielska, w kierunku Brześcia, właśnie z okolic pruskiego Lycku (Ełku), pędził z dywizjami pancernymi kolejny „geniusz wojskowy”, autor książki o ostrzegawczym tytule „Achtung – Panzer!” (1937) i twórca koncepcji Blitzkriegu – gen. Heinz Wilhelm Guderian. Notabene nie miał daleko, bo w 1939 roku Niemcy, a konkretnie Prusy Wschodnie, były w bliskim sąsiedztwie, kilometrów sto na północ. Początkowo korzystała z tego jedynie Luftwaffe, która już 1 września zbombardowała Białystok i Białowieżę, a później także Bielsk, Kleszczele, Siemiatycze, Hajnówkę i Czeremchę. Korpus dowodzony przez Guderiana początkowo operował nad dolną Wisłą, następnie został przerzucony w głąb Prus Wschodnich i wieczorem 8 września otrzymał rozkaz marszu w kierunku Brześcia.

Na tej trasie znajdował się także Bielsk, lecz Polska Samodzielna Grupa Operacyjna „Narew” broniła się na linii środkowej Narwi i jej dopływu Biebrzy, a więc w odległości 20-30 km od linii ówczesnej granicy polsko-niemieckiej. Dlatego też walki o charak-

terze pozycyjnym, z których najbardziej znana jest obrona Wizny (7-10 września), toczyły się poza powiatem bielskim. Tutaj dochodziło jednak do mniejszych walk pomiędzy oddziałami polskimi i niemieckimi, jak np. 13-14 września, kiedy to pod wsią Mień niedaleko Brańska zginął Iwan Zwaryczuk, były oficer Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej, służący kontraktowo w Podlaskiej Brygadzie Kawalerii. Była to jednak zachodnia część powiatu, tzw. Szlachta, a więc obszar z ludnością czysto polską, stąd też pod kule niemieckich żołnierzy, którzy swoją wściekłość za straty bojowe wyładowywali na ludności cywilnej, trafili wyłącznie Polacy.

Na południu i wschodzie powiatu bielskiego, we wsiach z ludnością ukraińską, takich zbrodni praktycznie nie było. Można nawet powiedzieć, że Wehrmacht był niemal na wycieczce turystycznej, zajmując się krajoznawstwem i public relations. Albowiem ci „pierwsi Niemcy” zostali tu zapamiętani nie tylko jako doskonale uzbrojeni i wyposażeni, ale także ze względu na kulturalne zachowanie wobec miejscowych – nawet słodczyce dzieciom rozdawali. Jak wspominała chociażby mieszkanka Orli (Wuorla) Halina Bohacewicz, „we wrześniu 1939 roku wdarli się Niemcy, wszyscy na motocyklach, i rozdawali dzieciom na rynku pudełka czekoladek. Zebrałi się i powiedzieli, że nie zostaną, że wkrótce przyjdą Ruscy. Rzeczywiście, po pewnym czasie przyszli Ruscy, ciągnąc stare armaty – końmi, jakby to było za cara”.

Tego zacoiania i nędzy Armii Czerwonej trudno było nie zauważyć, jednak nowa sytuacja chyba dla większości wydawała się optymistyczna – ludność prawosławna województwa białostockiego, zarówno na obszarze ukraińskojęzycznym, jak i białoru-

skojęzycznym, pozostała (w pewnej mierze nadal pozostaje) w niewoli zaszczipionych „za cara” przekonania o „wszechruskości” (a więc „idą nasi”), istniało też środowisko przychylnie „komunie” (oczywiście już bardziej internacjonalne, z udziałem Polaków i Żydów). Zatem „gdy przyszli Sowieci, miejscowa ludność radowała się, ustawiała bramy powitalne, witała ich” (H. Bohacewicz).

Ta radość i bramy powitalne stały się stereotypem, który skwapliwie wykorzystywała sowiecka propaganda – jako przejaw powszechnej radości z „wyzwolenia z ucisku narodowego i społecznego” (w pewnym stopniu jest on wykorzystywany nawet obecnie, choć oczywiście z innych powodów). A co wtedy myśleli sami „wyzwoliciele”? Oczywiście partyjni aparaczczyki i enkawudyści wykonali swoją robotę, ale okazuje się, że „zwykli Sowieci” byli realistami. Oto historia wsi Hołody, położonej tuż przed Bielskiem, przy szosie z Prużan przez Puszcze Białowieską, a więc ze wschodu. Według naocznych świadków miejscowi wyszli obejrzeć żołnierzy Armii Czerwonej, pojawili się komuniści z wiosek oddalonych od głównej drogi, była też brama z napisem „Witamy naszych braci z Moskwy”. Była też kobieta, która wręczała kwiaty żołnierzowi siedzącemu w tankietce. Ten jednak odrzucił bukiet, a kiedy ponownie próbowała mu go dać, warknął ze złością, że nie chce kwiatów, tylko chleba. Nie zabrakło też wypowiedzi bardziej szczerych – przestrogi, że „wyzwolonych” nie czeka nic dobrego. Dwie z nich utkwiły w pamięci mieszkańców dzisiejszego powiatu hajnowskiego. W Zbuczcu na radosny okrzyk w rodzaju „u nas czekano, wysoką bramę zbudowano”, czerwonoarmista odpowiedział, że wykonali ją naprawdę dobrze, ale „tak jak wysoko podnieśliście, to tak nisko i opuścicie” (wspomnienia Wasiła Maksymiuksa). W Kuraszewie koło Czyż stary sowiecki porucznik na wyznanie o radości, że spełniło się oczekiwane „wyzwolenie od pańskiej Polski”, odpowiedział, że oni też czekali, mając nadzieję, że... „przyjdzie Polska i wypędzi Czerwonych” (zapis Jurija Plewy).

Chociaż do Bielska i okolicy wojnę – na samolotach, czołgach i motocyklach – przywieźli Niemcy, ich fizyczna obecność, która rozpoczęła się 12 września, trwała tydzień lub dwa, ponieważ od 22 września zaczęły tu wkraczać sowieckie jednostki wojskowe. Za Bugiem, w okolicach Białej Podlaskiej, Włodawy, Chełma, było inaczej, mimo że zgodnie z ustaleniami dokonanymi przy zawarciu tzw. paktu Ribbentrop-Mołotow granica „sfer interesów” Niemiec i ZSRR miała tu przebiegać wzdłuż linii Wisły. Początkowo rzeczywiście wszystko do tego zmierzało, gdyż 20 września wymienione miasta, zajęte wcześniej przez Wehrmacht, zostały przekazane Armii Czerwonej. Jednak 28 września 1939 roku podpisano nowy traktat, na mocy którego tereny pomiędzy Wisłą a Bugiem zostały zaliczone do „strefy interesów niemieckich” i w pierwszej dekadzie października powrócili tam Niemcy.

Świadkiem tego krótkiego okresu „władzy radzieckiej” w Białej Podlaskiej był inny dawny oficer Armii UNR, Danyło Łymarenko (1895-1968), który wcześniej mieszkał w Makowie Mazowieckim, a trafił na Podlasie jako uchodźca wojenny. Pozostawił on po sobie dość obszernie wspomnienia z okresu, gdy ludność Białej, jak to na ogół w mieście – głównie Polacy, poznawała „uroki” porządków rewolucyjnych, które od razu zaczęły wprowadzać zarówno przybywający ze wschodu enkawudyści, jak i miejscowi „aktyw proletariacki”. W rozdziale „Wreszcie Niemcy” mamy jego finał: „...wszystko na świecie się kończy. Wreszcie dobiegła też końca okupacja bolszewicka. W jakiś sposób robiło się ich coraz mniej, aż w końcu, pewnego pięknego dnia, bolszewicy znikli zupełnie. Wcześniej rano wybrałem się do miasta, aby zobaczyć nowych włodarzy. Nie byłem sam na ulicach. Ludzie wylegli w takiej masie, jak nigdy dotąd. Tłum był teraz ubrany tak czysto i elegancko, jak na święto. Nie można było poznać, że jeszcze wczoraj ci ludzie chodzili brudni, zaniedbani i obdarci (każdy wtedy chciał przypodobać się odpowiedniej władzy). Wyraz

tworzył był także radosny i rzekłbym, że szczęśliwy. Pewna starsza pani powiedziała tak głośno, że wiele osób ją słyszało: »Jak przyjemnie widzieć twarze biednych Polaków rozpromienione szczęściem, że nareszcie Niemcy przyszl!«. Naprawdę dziwne rzeczy działy się w tym czasie na ziemi».

Nie zgadza się to oczywiście z obrazem jesieni 1939 roku, który był przedstawiany w podręcznikach zwłaszcza do 1989 roku. Jednak fakty są uparte – podobny obraz pokazuje zachowane w mińskim archiwum doniesienia dla sowieckich organów bezpieczeństwa (czytaj: organów represji), że armię niemiecką, wchodzącą w czerwcu 1941 roku do Brześcia, polskie dziewczęta witały kwiatami.

Oczywiście najwięcej powodów do radości mieli wówczas Polacy, represjonowani w pierwszej kolejności, ale „uroki” władzy sowieckiej poznali także *naszy lude*, z których wielu niemal dwa lata wcześniej na przybyszów z „ojczyzny proletariatu” czy po prostu „z Rosji” patrzyło z nadzieją. Represje rzeczywiście spadły najpierw na plecy „polskich panów” i „sług reżimu”, lecz i tutaj system stalinowski szybko stał się wszystkożerny. Stąd też rano 22 czerwca 1941 r., kiedy znów nadleciały niemieckie samoloty i zagrzały armaty, dla niejednego z ukraińskojęzycznych mieszczan i włościan, którzy zostali zarejestrowani jako „paszportowi Białorusini”, przyniósł wybawienie nie tylko od zapędzenia do kołchozów, ale także od wywózki na Sybir. To kolejne przybycie Niemców nie było jednak powtórką z września 1939 r. – podpalać wiejskich zabudowań, strzelanie do każdego, kto znalazł się na ulicy, a nawet celowe egzekucje objęły także południowo-wschodnią część powiatu bielskiego. Najpierw spotkało to wsie nad Bugiem, gdzie Niemcy przedzierali się przez sowiecką „linię Mołotowa”, a niebawem też miejscowości położone pomiędzy Bielskiem i Hajnowką.

Jurij HAWRYLUK

«Хоч би й за вола, аби дієвкою не була»... Весієле в Курашеві (V)

Другі день весієля. Придане

Ну і рано у понеділок вже встає молодая з молодим. Пекут ієчню і берут гориєлку і ідут будіті молодих. То колісь ще на петельні носілі до комори.

“Вставайте молоде”, – рано маті несе ложкі, і вони мусят сієсті і попробувати, там у комори. І послі молодая іде до кухні. Маті ліє воду, і вона мусіт гроши на воду вкінуті, умитися. Як не мієла желєзнякуов, то папієрни кідає на воду. Маті бере. Миється тая молодая. В’ядомо, яке тое мите. Аби намочила ручнік і витерла. І заплатіла за воду. Ну і вбіраються. Вона знов мусіт вбіратися в вельон і якій там бив струой.

І тогди найперуч з стола всьо знімають. Уже чисти стуол. А як поснедати? Нема настуольніці. Ну і приносіт хто то там той пакунок з ручніками і настуольніцями. Вона бере настульніці і лічат: вуосім, деветь, некотора має петнадцеть. Усіє настульніці мусіт послати на стуол – рано вже, пуд придане, пуд снедане. То што ж, як некотора бієдна? То може три, п’ять де мієла. А то петнадцеть настульніць. То така гуоршенька на верх. “О, то-то наробіла! То-то робуотніця”. І стелют уже припляскуют тое всьо, тие настульніці. І тогди вже снедане.

І ручнікі вієшалі на стієни. То ще як ручнік добре доведяни... Бо колісь то треба, жеб бив як картіна. І розвієсіт молодая ручнікі. І всіє тие баби, тьоти лічат, куолько: “Туолько. А, гоже вишити”.

Ну і там хіба благословіт хтось, бо вони мусят снедане з’їєсті ще без приданя.

Колісь так било, што молодая до приданя не вкусіт нічого. Не п’є і не їєсть. Бо жеб щасте било, жеб велося. Жеб богатієла. То не їєсть молодая до приданя. Жде того цієлого корова, што привезе маті.

І снедают на тих настульніцях. Ну і поснедают і ждуть приданя.

А што то било придане? Як весієле кунчається, тогди для молоді накладут цієлу скриню одежи всякої, добра, і тогди вже на вуоз став’ят сундука і всіє весієльнікі молоді їдут везті тое добро до молодого. Свати ж на скрині сідят.

Везлі плахти, убраня їїє, а ще ж колісь і радна везлі – такія бридкі плахти. Радна то ще наши материє колісь робілі, а ми ніє, раднув тих не ткали.

З приданьом везлі курку. Сундук на возі і коло сундука маті молоді з куркою. Приданку везут дочціє, коб біла своя курка, коб вона мієла своїє ієчко. То вона тримає тую курку. Крила зв’язани і ногі. І ще свати крутят тою куркою.

Ой чиїє то приданєчко блуділо,
У чистум полю дороженьку згубіло.
Сюди, сюди, приданєчко, до сьола,
Бо тутай живе наша Марися весьола.

Дайте приданам волю,
На скриню – комору,
На коні – стойніцю,
На придане – світліцю.

А ще ж роб’ят браму, всякі такія чучела. А ще ж там у тое чучело ліют воду в бутель. І там буде шнурок збоку. І вже як тая фурманка з куоньмі пуд’їждає, хтось потягне за шнурок, і на тих сватуов вся ж вода поліється. Такіє всякі билі фокуси. Або знов, в Курашеві так било, што як їде придане, то сідіт вже баба у кунцьові села. І помело, і всьо там вона має. Затарасує дорогу, і мусят викупіті посеред села тое місце ще. І везут по селіє тую бабу.

Перебірались за молодого і молодую. Мужчину за молодого переберут, а якусь бабу – за молодую, або два мужчини. Намалюют, ідут, викупу хочут. Покричат, покричат і перестанут.

Завезут туди, де молодая вишла замуж, і там гуляють, п’ють.

В його весієле другі день, в понеділок. У молоді перши день весієля, у молодого другі.

Встречають вже тие весієльнікі йїє. Вже штось там зараз причудят. Весієльнікі молодого не впускают приданя. Виходят з літром на гуліцю і частуют. Зроб’ят заставу і не пускают, то мусят весієльнікі молоді зафундовати гориєлкі, мусят викупіті тое місце, коб їх впустилі. І тогди впускают їх до хати. І водою облівають трохи. Водою – то байкі, а як вредни, то ще й попелом сиплют. То сварка, тогди аж деруться вже.

Сієлі гостіті.

Погнуліє лавкі, х2
Як сієлі приданкі,
А ще й лепі погнутьєсь,
Як приданкі поп’ютьєсь.

Стренуліє стієни,
Як придане сієлі,
Ще й лепі стренутьєсь,
Як придане поп’ютьєсь.

Ми до вас приїєхали
Не піва попіваті,
Ні м’яса поїдаті,
Но Маню одвідаті.

Ой вишла, вишла з-за лієса хмара,
З кім млода Манєчка сюю нуоч спала?
Чи з козаками пуд каліною,
Чи з млодим Ванєю пуд периною.

Вона вже:

Не з козаками пуд каліною,
Но з млодим Ванєчком пуд периною.

Переповіванє вже пообідавши. Знімають вельона і накладають старшуй дружці, коб вона замуж вишла. І тогди молодая вбіраєтья в інне убране. Завішуют за столом полотном, бо молодая перебіраєтья. Тримають полотно. Вона за столом мусіт всьо посکیدати з себе. І ще сипала цукеркі пуд стуол, як перебіраєтья.

Одвішуют тоє полотно. Часом вона йде накрита полотном до матери. Як колі. Перед столами стоїт маті молодого і тогди накривають їх. Накриют маму з молодую і вони зельоного дуба танцюют. Музикант іграє, а молодая подарком на матеру накіне, як танцює. Матерію все накідала. Матери молодая полотно мусіт даті. А тепер то вже на кофточкі. А колісь самое полотно. Кажут: “Ой, ой, довге”. А нектора, як коротше, то вся румно ж ганьба, што мало, короткі кусок, треба жеб било до землі. Не буде сорочки. А нектора дасть полотно до самої землі, ще й волочиться, бо то як дві танцюют і накрити вони, то яка то слава.

Сядають і п'ють.

Повілі молодочку
На девять синочкув,
На десятую дочку,
Коб прала на сорочку.

Жичилі все, коб мноуго діті било.

Посіялі ми горох – виросла пшениця,
Вчора била дівчинонька – дзіся молодіця. х2

Як з приданьом заїдут, то молодой маті везе коровай туди, приданє, приданські обїд – горїлку і закуску. Хліба ніколі не везла, но все піруог, ковбаса й горїлка. Тогди сядають всіє найбліжши: молодіє і батькі молодого і молодой, і вже коровай ділят. Коровая ділілі вже на другі день, як вже їхали з приданьом, то тогди ділілі коровай у молодого. Молодьож гуляє, а найбліжши їдять той обїд, коровай. Пообїдавши, краялі його і їлі.

Цілий ще день у понеділок весіле. Аж увечори перепівають. Гостят, п'ють, їдять, перепівають, бо молодую перепівають у молодой, а молодого перепівають в його.

Перепіванє вигледає так само. Роб'ят чучела. Коня зроб'ят хлопці. Плахту накінут і тресе головою би то куонь. І так само хоче, коб далі випіті. Як напоят, то чуть з хати вийде.

На кунєць погостят і тогди вже роз'їжджаютья і всьо. Батькі її роз'їжджаютья до себе. Гості молодой до себе, а тїє до себе, молодого гості. І тогди лягали спаті.

Бивайте здорови, тутейшиє люде,
Просім не судіті, як нас тутай не буде. х2

Бивайте здорови, тутейшиє люде,
Просім не судіте, як нас тут не буде.
Бивайте здорови, живіте богати,
Бо вже й ми поїдем додому, до хати.

То вже як одходять гості з хати, посядають на вуоз, а ще той господар літра і пувмісок м'яса виносіт. Виходять на двур, коло вуозов ходять і ще так оглобьове ліют. Вже бере лейці в руки, вже од'їжджає, “Ні, ще бери оглобьове”. Покіне тії лейці, вип'є і закусіт, вже валітья з воза. Падає їдучи.

Сьолом їду, сьолом їду, корчми не мінаю,
Дай, шинкарка, гори°лочкі, хоч гроши не маю. х2
Ой хоч маю, хоч не маю, плачу долярамі,
Десь муой міли чорнобриви оре за горами. х2
Орав міли, орав міли четири загуонці,
А я міла чорнобрива пропіла червуонці. х2

Вже як роз°їжджаються.
Як уже остаються, то яка жуонка на чолові°ка:

Ой додому, баламуте, додому,
Не витірай подушечок нікому. х2
А п°яніця-кошмарніця в корчмі° п°є,
Як вернеться вуон додому – жуонку б°є. х2

Наше весі°ле Буог нам дав, Буог нам дав,
Не завідуйте, добріє люде, Буог дасть вам.
Наше весі°ле помело, помело,
Розвеселілось всьо сьоло, всьо сьоло.

Поправунок. Весі°льна гостіна

Хто забив шапку спеціально, то ще йде, хто хустку, хто ще штось свої° забив. Бо то спеціально забуде штось, коб прийти. А близькіх ще клічут. А там через плуот якійся мужчина, то вже мусово ж сказати.

Гостіна в молоді в суботу по весі°лі, а в молодого в четвер. Вже молодих не било. Вже господари° клічут найбліжших на гостіну.

Молодая не має права до суботи додому, до батькуов іті. Молодий приїжджає возом до хати, до батькуов, і каже, кого просіті. І вони вже кажут, коб того, того, вже на гостіну, до його. Вже там на одну фурманку їдут, а на дві° – то вже вельмі богато. Вже батькі їдут, маршалок, то ще якась сестра. А вуон склікає тоже кого такого близького. І то вже в четвер ввечери. Вже там погостят. Питаються, як уже там. Чудят всяк так само: як спалось, як жилось, то ще як добре.... А як кєпсько, то ще одвезе молодий молодую по гостіні.

опрацювала
Людмила ЛАБОВИЧ

Фотографії з весілюов у Курашеві зобрани білі Юрійом Плевую

«Ти або в ЗСУ, або для ЗСУ!»

Міжнародне артистичне агентство Lionstage (Вроцлав) переконує меломанів Польщі та світу, що гурт «Kozak System» (Київ), який грає вибухову суміш ска, реггі, панку та фолк-року – «на думку багатьох, є найкращим музичним експортним продуктом України!». Підляським любителям української пісні ці музиканти досить добре відомі, адже всі вони до 2012 року були учасниками рок-гурту «Гайдамаки», який первісно мав назву «Актус». Саме як «Актус» київські виконавці вперше виступили на фестивалі «Підляська осінь» (1995, Більськ) – згодом, вже як «Гайдамаки», втішали глядачів українського фестивалю у 2002-у (Більськ, Білосток); згадуються також виступи у Черемсі («З сільського подвір'я», 2003) та в клубі «Фабрика» у Білостоці (2005). На всіх цих заходах присутній був Володимир Шерстюк, згодом приєдналися Іван Леньо (1996 р.) та Олександр Дем'яненко (2002 р.). Сергій Борисенко та Сергій Соловій в «Гайдамаках» стали грати пізніше, отже, на Підляшші вперше з'явилися, мабуть, вже в складі «Kozak System» у 2014 р. – під час виступу цього гурту на пленерному заході Союзу українців Підляшшя «На Івана, на Купа-

ла» (Дубичі-Церковні). Саме цей купальський виступ був нагодою до відновлення знайомства, зокрема, з Іваном Леньо, якого коріння по материнській лінії на Лемківщині, у селі Криниця, що зараз рахується однією з вулиць курорту Криниця-Живець – він сам народився у 1971 р. у Монастириськах (Тернопільщина), де проживає багато переселенців з Нижнього Бескиду, діє Музейний комплекс «Лемківське село» та щороку відбувається фестиваль «Дзвони Лемківщини».

2014 рік це початок російського імперського реванжу з використанням зброї, під прикриттям побреханьок, що «іхтамнет». Це, зрозуміло, відбилося й на творчості «Kozak System». А з початком повномасштабного вторгнення московської орди (армією назвати цю огидну зграю вбивців, гвалтівників і грабіжників – язик не повертається) вся активність гурту відповідає до заклику «Ти або в ЗСУ, або для ЗСУ!».

11 серпня 2022 р., у свій 51-й день народження, «рядовий Леньо» опублікував такий пост-запрошення на благодійний концерт у Києві: «Після п'ятидесяти рахувати роки немає сенсу, менше їх не стає. Головна цінність в житті – люди. Герої вмирають. Дякую долі, що випала честь

жити в унікальний момент історії, і стати разом зі своїм народом переможцем над московською імперією. ЗСУ, ССО, Національна гвардія, бойові спецпідрозділи, добровольчі батальйони, ТРО, ГУР, СБУ, патрульна поліція, госпітальєри, волонтерські організації, інформаційний фронт, культурний фронт, гуманітарний фронт, політичний фронт, економічний фронт – вибери собі місце, і будь ефективним в Руху Спротиву.

Досі не знайшов – не називай себе українцем, часу було предостатньо. Не молись, не бідкайся, не нарікай, не проси – @баш! Не можеш – @баш через не можу!

Мені ніколи не подобалось – «Вірю в ЗСУ», в цьому є щось інфантильне. Мені більше подобається – «Вірю в Перемогу, ЗСУ, і свої сили». Чекаю всіх сьогодні на Золотих Воротах.

На зламі липня і серпня 2022 р. на шляху благодійного туру опинилась також Варшава. При цій нагоді журналісти «Нашого вибору» записали рефлексії фронтмена «козаків»: «Війна, як бачите, суттєво всіх змінила. І ті пісні, які ми писали в 2014 році на громадянську або на військову тематику, були

2014 рік: «Kozak System» на сцені «На Івана, на Купала». Зліва: Володимир Шерстюк, Іван Леньо, Олександр Дем'яненко. На фото вгорі: Іван Леньо. Фото Ю. Гаврилюка

«**Кожен**, хто приходить на наші благодійні концерти, отримує не тільки заряд енергії, а й стає учасником руху спротиву. Так, так – навіть знаходячись за тисячу кілометрів від лінії фронту. Тому, що кожна ваша гривня кинута нам в скриньку, нами конвертується в дрони, пікапи, генератори, коліматорні чи тепловізійні приціли, дальноміри, спальники, каремати і безліч інших важливих речей. Як бачите, ми особисто завозимо все в бригади і підрозділи, і добре знаємо, що кому потрібно» (FB Kozak System).

«**Яким** би вишколеним та мотивованим не було військо, але переоцінити підтримку тилу неможливо. Нездарма стверджується, що армії виграють битви, а війни – народи. Учасники гурту “Kozak System” з першого дня російської агресії докладають усіх зусиль, аби допомогати ЗСУ. Вже третій рік поспіль, як

зізнався лідер гурту Іван Леньо, їхній графік практично не зазнає змін: збори для військових, дорога, концерти, чимало з яких – у районі ведення бойових дій.

Варто зазначити, що протягом повномасштабної фази війни Kozak System виступили перед нашими бійцями вже понад три (!) сотні раз. Ця цифра ще більше вражає, коли на власні очі бачиш непідробні емоції музикантів, їхню експресію, відверте спілкування з бійцями протягом концерту і після нього. Як це було, зокрема, під час відвідин Kozak System 93-ї бригади “Холодний Яр”. Як зазначив бас-гітарист Володимир Шерстюк, “такі виступи завжди сильно надихають, бо дають чіткий контакт та розуміння, що Збройні Сили України – це і є сама Україна!”. “Ти або в ЗСУ, або для ЗСУ” (с) Все інше – від лукавого!”» (FB 93-тя ОМБр Холодний Яр).

популярні здебільшого серед військових. Зараз вони набувають популярності серед усіх українців, тому що війна торкнулася кожного. І в майбутньому, думаю, щонайменше рік-два, цей військовий, патріотичний наратив буде присутній у нашій творчості. Адже зараз формується незалежна Україна, посправжньому незалежна від одвічного ворога – російської імперії.

Війну ми знаємо не лише з телеграм каналів. Другого дня повномасштабного вторгнення я записався в патрульну поліцію України. Бойовий підрозділ, до якого я належу, зараз на передовій. Мій комбат – Вася Коряк – кожного дня зі мною на зв’язку і я знаю все, що в них відбувається. Часто теж там буваю, тому що, по-перше, мушу там бути, по-друге, я привожу туди речі, на які ми цими концертами заробляємо. Це – коптери, тепловізори, пікапи. Тому, все що я говорю між піснями, все що ми пишемо, воно ґрунтується на персональних знаннях і відчуттях».

Думаю, варто навести ще одну Іванову рефлексію, записану перед черговим днем народження: «Як я уявляю собі Україну в свої 52, і своє місце в ній. Україна, на відміну від орди, це родина. Велика родина з історичною пам’яттю, цінностями, мовою та культурою. В ній, як і в багатодітних родинах, є свої герої, генії, зрадники і нероби. Але базова цінність – свій за свого, брат за брата.

В ЗСУ сьогодні воюють наші брати, сестри, онуки, батьки і діди. Чому мені не подобається гасло «Вірю в ЗСУ»? Тому що, це відмежовування себе від ЗСУ, і перекладання боротьби з ворогом виключно на плечі ЗСУ. Така собі споглядальна позиція. (...)

Війна – це не поле картоплі, це смертельна боротьба з ворогом, який хоче всю нашу родину знищити. В ЗСУ не треба вірити, треба або бути частиною ЗСУ, або допомагати ЗСУ. Третього не дано. Якщо будемо всі жити за цією формулою – виживемо, а значить перемаємо. Усвідомлення цього і буде для мене найкращим вашим подарунком».

ЮГ

Hannibal i Scypion Ruski

Imię ‘Konstantyn Ostrogski’ na ogół kojarzone jest z fundatorem Akademii Ostrojskiej i oficyny, w której wytłoczono pierwsze pełne wydanie drukowane wszystkich ksiąg Piśmienia Świętego w języku cerkiewnosłowiańskim (1580-1581). W rzeczywistości jego właściwym imieniem było Wasyl, zaś imię Konstantyn przejął po sławnym ojcu Konstantynie Iwanowiczu Ostrogskim (ok. 1460-1530), który jako pierwszy dzierżył buławę hetmana wojsk Wielkiego Księstwa Litewskiego, Ruskiego i Żmudzkiego i za swoje wojenne zasługi był przez ówczesnych pisarzy porównywany z antycznymi bohaterami – kartagińskim wodzem Hannibalem i rzymskim Scypionem Starszym (obok Aleksandra Wielkiego i Juliusza Cezara byli oni uważani za największe umysły militarne starożytności).

Tytuł hetmana wielkiego litewskiego Konstantyn Ostrogski otrzymał w 1497 r. po zwycięskiej bitwie pod Oczakowem, gdy dowodzone przez niego siły rozbiły wojska chana krymskiego Mehmeda I Gireja, a jego samego wzięły do niewoli. Autorzy piszący na portalu „Новинарня” o dokonaniach Konstantyna w tytule swego artykułu dali odwołanie do czasów współczesnych, stwierdzając, że Ostrogski „...bił Moskali, gdy nie było to jeszcze mainstreamem”. Skoro bowiem karierę wojskową wołyńskiego księcia można śledzić od 1486 r., to na czas jej trwania przypadają cztery wojny z Wielkim Księstwem Moskiewskim, które dążyły do podporządkowania podległych Wilnu ziem historycznej Rusi, zamieszkanym w większości

przez ludność białoruską i ukraińską, w tym czasie nadal ogólnie nazywaną historycznym etnonimem ‘Ruś’ (podobnie jak ‘Litwa’ i ‘Moskwa’, słowo ‘Ruś’ oznaczało w tym czasie zarówno obszar, jak i jego mieszkańców, chociaż używano też pojęcia ‘Rusini’). Nie zawsze jednak Mars był łaskawy, więc obok 60 zwycięstw w biografii Konstantyna były też dwie znaczące porażki. Jedno z tych niepowodzeń miało miejsce w 1500 r. w bitwie nad dopływem Dniepru Wiedroszą (okolice Smoleńska). Konstantyn trafił wówczas do moskiewskiej niewoli, z której nie był zwolniony po podpisaniu w 1503 r. rozejmu (innych dowódców wypuszczono). Udało mu się wydostać z Moskwy dopiero w 1507 r. i to tylko dzięki podstępowi. Wdzięczny za wierność wielki książę Zygmunt (Stary) przywrócił mu wszystkie dotychczasowe urzędy, a więc hetmaństwo i starostwa/namiestnictwa, nadał kolejne – marszałkowstwo ziemi wołyńskiej i starostwo łuckie, obdarował też nowymi majątkami ziemskimi, przez co w jurysdykcji Konstantyna znalazła się większość ziem ukraińskich Wlk. Ks. Lit.

Kolejne lata życia hetmana wielkiego wypełnione był ciągiem bitew z Tatarami i Moskwą. Szczególne znaczenie w zyskaniu sławy wybitnego dowódcy miało zwycięstwo nad tatarską orzą pod Wiszniowcem na Wołyniu w 1512 r., gdy wyzwolono 16 tys. brańców, jak też huczne zwycięstwo, które zostało odniesione w 1514 r. w bitwie z wojskami moskiewskimi pod Orszą.

Wiarygodny portret księcia Konstantyna Ostrogskiego

Znanych jest co najmniej sześć dawnych portretów księcia Konstantyna Ostrogskiego, które znajdują się w zbiorach muzealnych we Lwowie i Krakowie (po dwa) oraz w Ostrogu i Nieświeżu. Są one jednak datowane na XVIII-XIX w. i jak stwierdza historyk sztuki Mykoła Bendiuk są pozbawione indywidualnych rys, albowiem artyści wykonali je schematycznie, posiłkując się portretem syna Wasyla. Są to więc w istocie wizerunki oparte na wyobraźni, w rzeczywistości nie dające rozumienia o faktycznym wyglądzie Konstantyna. Jest jednak współczesne historycznemu bohaterowi płótno przedstawiające bitwę pod Orszą, na którym hetman pokazany został trzy razy. Właśnie na podstawie tego obrazu kijowski malarz i ikonograf Jurij Nikitin sporządził nowy portret, w technice tempery. Został on zamówiony przez prywatne muzeum rodziny Szeremietiewów w Kijowie zaś po raz pierwszy pokazany w Ławrze Kijowsko-Pieczerskiej, na wystawie „Князі Острозькі: європейський вимір української історії”, otwartej 8 września 2022 r. Na portrecie książę został przedstawiony oczywiście w pozycji stojącej oraz adekwatnie do wieku w momencie bitwy – miał wówczas 54 lata. Dokładnie otworzono też haftowany kontusz, buzdycan i szablę, jak też inne elementy ubioru. Jak zapewnia Mykoła Bendiuk, będący przy stworzeniu dzieła konsultantem historycznym, portret został wykonany w stylu odpowiadającym epoce. Artysta namalował nawet rysy i spękania, aby obraz wyglądał na stary i przybliżał widza do czasów, w których żył Konstantyn Ostrogski. (Ł.Ch.)

Bitwa pod Orszą odbyła się 8 września, gdy wszyscy chrześcijanie – podziału na stary i nowy styl wtedy jeszcze nie było – święcili Рождество Пресвятої Богородиці, można więc rzec, że było jak w pieśni:

Hej, huknemo z hakiwnyć,
Wdarymo z harmaty,
Błysnemo szablamy!
Nam pomoże swjatyj Jur,
Szczе j Preczysta Maty
Lycho zwojuwaty!

Zwycięskie starcie, w którym pod dowództwem Konstantyna Ostrońskiego walczyły oddziały zarówno z Wielkiego Księstwa, jak i Korony Królestwa Polskiego, zostało nie tylko szczegółowo opisane przez historyków. Około 1525 r. na zamówienie Zygmunta Starego powstał obraz bitwy namalowany przez artystę pozostającego pod wpływem niemieckiego malarza Lucasa Cranacha starszego, obecnie znajdujący się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie. Olejne malowidło na desce ma wymiary 165 × 260 cm, pierwotnie było jednak większe – odcięto m.in. 1/5 szerokości z lewej strony, przez co zachwiana została symetria i dwie ścierające się kolumny ciężkiej piechoty dawniej stanowiące centrum obrazu znalazły się bliżej lewej strony.

Obraz przedstawia z lotu ptaka kilka etapów batalii, o czym świadczą te same postacie pojawiające się w wielu miejscach – sam Konstantyn Ostroński przedstawiony został trzy razy. Dowodzone przez niego oddziały zajmują prawą część obrazu – poniżej prawego górnego narożnika obrazu, obok wysokiego drzewa, na brzegu Dniepru widać sztab hetmana, który nadzoruje przeprawę wojska przez rzekę. Na pierwszym planie u dołu umieszczony został most pontonowy, przez który żołnierze transportują armatę. W górnej części obrazu hetman Ostroński wydaje rozkaz urządzenia zasadzki i ukrycia artylerii na prawej flance wojsk. Niżej, w centralnej części obrazu, przedstawiono główne zgrupowanie oddziałów litewskich i koronnych. U dołu i u góry obrazu, blisko jego lewych narożników, artysta namalował ostateczny pogrom wojsk moskiewskich, pokazanych jako zdeorganizowana masa ludzka, podczas gdy wojska zwycięskie przedstawiono w regularnym szyku.

Szczegóły wyposażenia i uzbrojenia oraz portrety wodzów zostały odtworzone realistycznie i z wielką dokładnością, co może wskazywać na bezpośredniego uczestnika bitwy. Artysta na obrazie nawet umieścił swój autoportret – to nieuzbrojony mężczyzna w stroju niemieckim, siedzący na pniu na brzegu Dniepru i wyznaczający palcami kadr przyszłego dzieła.

W 2014 r., a więc w pół wieku po zwycięstwie Rusi, Litwy i Lachów (Pol-szczy) nad nad Mokwicinami/Moskalami, zwącymi siebie „Russkimi”, w Kijowie zwyciężyła Rewolucja Godności, rozpoczęta w listopadzie poprzedniego roku jako Euromajdan. Klęska jawnie rosyjskiej agentury z Janukowiczem

na czele dla kierownictwa Federacji Rosyjskiej stała się sygnałem, aby pod wymyślonymi pretekstami rozpocząć hybrydową wojnę przeciwko niepodległej Ukrainie. Od początku działań wojennych w obwodzie donieckim i ługańskim z tym nowym wcieleniem moskiewskiego najeźdźcy, który przed dziesięciu laty ponownie zaczął realizować swoje grabieżcze plany, walczy 30 brygada zmechanizowana Zbrojnych Sił Ukrainy, w 2018 r. uhonorowana nadaniem imienia Konstantyna Ostrońskiego (30-та окрема механізована бригада імені князя Костянтина Острозького – 30 ОМБр). Rok wcześniej jego imię otrzymała też wspólna brygada litewsko-polsko-ukraińska.

L. Ch.

Pomnik książąt Ostrońskich

30 września 2000 r. podczas obchodów 900-lecia Ostroga na Alei Niepodległości został odsłonięty pomnik książąt Ostrońskich. Kompozycja składa się z trzech rzeźb z brązu na betonowym cokole, przedstawiających najbardziej znanych przedstawicieli rodu: w centrum znajduje się postać św. Teodosija (książę Fedor Ostroński), po lewej stronie książę Konstantyn Ostroński, a po prawej książę Wasyl Konstantyn Ostroński.

Fedor Daniłowicz Ostroński (urodzony ok. 1365 – zmarł przed 1410 lub po 1437) – namiestnik księstwa łuckiego, mnich Ławry Peczerskiej w Kijowie i święty Cerkwi prawosławnej (pod imieniem zakonnym Teodosij).

Konstantyn Iwanowicz Ostroński (ur. ok. 1460 – zm. 10 sierpnia 1530) – pierwszy hetman wielki litewski w latach 1497–1500 i 1507–1530, wojewoda trocki od 1522 roku, kasztelan wileński od

1511 roku, starosta upicki, namiestnik braclawski i winnicki w 1497 roku, starosta braclawski, starosta łucki w latach 1507–1522, marszałek ziemi wołyńskiej w latach 1507–1522.

Konstantyn (Wasył) Ostroński (ur. 2 lutego 1526 – zm. 13 (23) lutego 1608) – starosta włodzimierski, wojewoda kijowski od 1559 i marszałek ziemi wołyńskiej (1550), poczwórny senator, dowódca wojsk i obrońca przeciwko Tatarom, działacz oświatowy – założyciel szkoły (Akademia Ostrońska) i drukarni (Biblia Ostrońska), który stworzył w Ostrogu wybitne ognisko oświaty.

Re-D.

Fot. Ju. Hawryluka

Na sąsiedniej stronie: Figury pomnika w Ostrogu na tle dokumentu wystawionego w latach 80. XIV w. przez Fedora Ostrońskiego (Biblioteka Książąt Czartoryskich – oddział Muzeum Narodowego w Krakowie).

«Битва під Оршею» – батальна картина, присвячена битві, що відбулась 8 вересня 1514 року між союзним литовсько-русько-польським та московським військами. Картина знаходиться в зібранні Національного музею у Варшаві. Єдина відома картина такого типу з литовсько-руського та польського живопису часів Ренесансу, що дійшла до

нашого часу. 14 жовтня 2014 року Національний банк України увів до обігу ювілейну монету з нагоди 500-річчя битви під Оршею, на реверсі якої зображено символічну композицію битви, в основі якої – стилізовані фрагменти полотна «Битва під Оршею».

Obraz prawosławnej sieci parafialnej nad Bugiem i Narwią u schyłku XIX w.

Parafia Dubiny

Dubiny, Augustowo, Bielszczyzna, Dubinki, Gnilec, Hajnówka, Kotówka, Lipiny, Leśna, Leśniana, Nowosady, Orzeszkowo

15 (27, w XX i XXI w. – 28) sierpnia: Uspenija Preswjatija Bohorodicy

[Święto obchodzone] We wsi Dubiny, pow. prużański, dekanat kleszczewski, w cerkwi parafialnej. Cerkiew murowana, z taką samą dzwonnica, w kamiennym ogrodzeniu, została zbudowana w 1872 r. ze środków rzędu. Cerkiew znajduje się w odległości 70 wiorst od miasta Prużany.

Wierni w parafii: 1 564 mężczyzn i 1 616 kobiet, razem 3 180 w 12 miejscowościach: Dubinach, Augustowie, Bielszczyźnie, Hajnówce, Gnilecu, Dubinkach, Kotówce, Lipinach, Leśnej, Leśniane, Nowosadach i Orzeszkowie; najdalej od cerkwi parafialnej oddalone jest Orzeszkowo – o 10 wiorst.

Krzyż z puszczańskiego drzewa na mohilkach we wsi Orzeszkowo

Kontynuujemy rozpoczęte w numerze 5/2022 omawianie opisu parafii prawosławnych (i należących do nich świątyń) w gub. grodzieńskiej, opublikowanego przez biskupa Josifa (Sokołowa) w dziele „Grodziński prawosławno-cerkowny kalendar’ ili Prawosławie w Brestsko-Grodzińskiej ziemi w koncu XIX wieku” (Woroneż 1899 r.). Autor, w latach 1891-1897 wikariusz eparchii wileńskiej z tytułem biskupa brzeskiego, podaje spisy miejscowości należących do parafii, liczbę wiernych, uposażenie kleru, często też opisuje przedmioty kultu, znajdujące się w cerkwiach i kaplicach. Interesujące są też informacje o okolicznościach budowy poszczególnych świątyń, ukazują bowiem społeczno-polityczne uwarunkowania, które wpływały na życie religijne wiernych Cerkwi wschodniej w XVIII – XIX w. Bp Iosif opisywał świątynie parafialne i filialne wg świąt cerkiewnych, w naszej publikacji pogrupowaliśmy je wg istniejących wówczas parafii.

86. Dubiny (gw. *dušin'y*, gen. *dušin*, loc. *u dušin'az*, adi. *dušin'ski*), woj. białostockie, gm. Hajnówka, na północnych krańcach miasta Hajnówki przy szosie z Hajnówki do Narewki i Białegostoku, mieszkańców 1182, domów 291, zabudowa zwarta. Ludność trudni się rolnictwem, wiele osób pracuje w Hajnówce. We wsi jest poczta, wiejski dom kultury i szkoła podstawowa z nauką języka białoruskiego. Wyznanie prawosławne, kilka rodzin katolickich i mieszanych. Par. prawosławna Dubiny, katolicka Hajnówka.

Dawna wieś chłopów królewskich w leśnictwie białowieskim, a wcześniej osoczników (w XVII w.). Założona po 1639 r. na granicy Puszczy Białowieskiej i Puszczy Bielskiej w uroczysku leśnym Dubiny wzmiankowanym w 1592 r. (AWAK III 320–325). W 1670 r. osadzona była na 15 włókach (Ind 58; Hed 142). W 1775 r. były w niej 53 dymy chłopów odrabiających pańszczyznę na folwarku Dubiny – dziś Dubińska Ferma (Rkps DA-11587 k. 36 v). W II poł. XVIII w. zbudowano cerkiew.

Od 1915 r. na skutek ewakuacji większość mieszkańców przez kilka lat przebywała w Rosji. Po II wojnie światowej ok. 10 rodzin wyjechało na stałe do ZSRR.

Podstawowym środkiem porozumiewania się mieszkańców między sobą jest gwara o cechach ukraińskich. Próbkę tej gwary z 1971 r. podają Teksty 195–202.

Informatorzy: Jan Kindziuk, ur. 1905; Bazyli Kojło, ur. 1876; Jan Jarmoc, ur. 1908; Pelagia Kondratiuk, ur. 1904 r.

Opracował autochton M. Kindziuk w 1958 r., uzupełnił M. Kondratiuk w 1971 r.

Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostocczyzny, t. 1, Wrocław (Ossolineum) 1980.

W parafii znajdują się: cerkiew filialna św. Braci Machabeusz w uroczysku Miedne, bractwo (istnieje od dawna), rada cerkiewno-opiekuńcza (także istnieje od dawna); 5 szkół cerkiewnych: w Gnilcu, Kotówce, Lipinach, Leśnianie i Orzeszkowie, w których uczy się 58 chłopców i 33 dziewcząt, oraz szkoła ludowa w Dubinach, w której uczy się 74 chłopców i 26 dziewcząt. Kler składa się z trzech osób: duchownego i dwóch psalmistów, z pensją 603 ruble i 68 kopiejek. Ziemia cerkiewna użytkowana przez kler obejmuje 119,97 dziesięcin, w tym: 4,40 dziesięcin pod zabudowę mieszkalną, 57,71 dziesięcin gruntów ornych, 41,67 dziesięcin łąk kośnych, 6,80 dziesięcin pastwisk i 6,80 dziesięcin ziemi byle jakiej.

Proboszczem w latach 1885-1897 był o. Michał Bazylewski, wyświęcony 22 sierpnia 1876 roku.

1 (13, w XX i XXI w. – 14) sierpnia: Swjatyh muczenikow sedmi Makkawejew s materiju ich Sołomonijej i uczytelem Jelezarom

[Święto obchodzone] W uroczysku Miedne* w Puszczy Białowieskiej w cerkwi filialnej. Cerkiew drewniana, z drewnianym ogrodzeniem, wzniesiona w 1848 roku

Jak pisał ludowy poeta Mykoła Patejuk, „W Krynoczci na Trujciu jak maku narodu // Tam z toboju my z krynicy budem pyty wodu”. Na zdjęciach obrazu praznyka na trzeci dzień prawosławnej Trójcy (1999 r.).

Obecny stan budowli nad źródłem-studnią w uroczysku Krynoczka.

przez parafian. Znajduje się w niej szczególnie czczony lokalnie obraz Przenajświętszej Bogurodzicy – duży, na płótnie, zaś w pewnej odległości od cerkwi, wśród drzew uzdrawiająca studnia pod drewnianym dachem w formie dużego baldachimu na 4 słupach, do którego spod cerkwi prowadzi szeroki pomost. Teren jest podmokły – woda w studni chłodna, przyjemna w smaku, żelazisto-mineralna. Przybywają tutaj liczni chorzy szukający ratunku w chorobach oczu. W czasie zarazy ludzie chronili się w tym miejscu przed dżumą. Szczególnie dużo ludzi schodzi się w tygodniach po Wielkanocy i Trójcy, 1 (13/14) sierpnia i 14 (26/27) września. Przed wzniesieniem w 1848 roku cerkwi była tu od dawna kaplica. Cerkiew znajduje się w odległości 5 wiorst od cerkwi parafialnej w Dubinach.

Opracował i opatrzył zdjęciami J. H.

*Pochodzenie nazwy Miedne – w lokalnym wariantcie języka ukraińskiego ‘Mi^edne’ – nie jest do końca jasne, gdyż może oznaczać zarówno ‘miedziane’, jak i ‘miodo-

Syn oficera Armii Ukraińskiej Republiki Ludowej Roman Awramenko koło pomnika „Borciam za Ukrainu” na starym cmentarzu w Dubinach.

we’. Użyty w tej i innych publikacjach rosyjskojęzycznych zapis ‘Мѣдное’ (przez ‘ѣ’ – jat’, a nie ‘e’) zdaje się sugerować pochodzenie od rzeczownika ‘мѣдь’ (miedź), co ma też odpowiednik w staropolskim ‘miedne’ (współcześnie – ‘miedziane’). Jednak nazwa ‘Mi^edne’, odnoszona do uroczyska, jak też niewielkiego ciek w wodnego, może pochodzić od rzeczownika ‘mi^ed’, a więc ‘mi^edne mi^eście’ (we współczesnej polszczyźnie ‘miodne’, a w staropolszczyźnie też ‘miedne’).

Miary

1 wiorsta (верста) = 500 sążni = 1 066,8 m

1 dziesięcina skarbowa (miara podstawowa) = 3 ośminy
= 10 925 m²

Białowieskie żubry obserwujące odwiedzających stary parafialny cmentarz w Dubinach

Jak do Szostakowa przyszła sowiecka polityka i jakie szkody wyrządziła

(Na podstawie wspomnień mieszkańców)

Szostakowo niejednokrotnie wyróżniało się na tle okolicznych wsi aktywnością swoich mieszkańców. Choć ta położona w gminie Czyże wieś jest niewielka, zawsze znajdowali się w niej ludzie, którzy wykazywali się dużym zaangażowaniem w życie społecznym. Być może wynikało to stąd, że gospodarstwa w Szostakowie były stosunkowo duże, a ziemia uprawna dobrej jakości. Pozwalało to na w miarę dostatnie życie, więc możliwe było znalezienie czasu na aktywność społeczną. W sposób szczególny nasiliło się to w pierwszym półwieczu XX wieku. Wówczas wielu szostakowian zaangażowało się w działalność polityczną, co w efekcie przyniosło im tragiczne konsekwencje.

Pierwsza wojna światowa zaburzyła tradycyjny ład panujący dotąd na podlaskiej wsi. Mieszkańców Szostakowa, podobnie jak całą prawosławną ludność Podlasia, zmuszono do wyjazdu w bieżęństwo. Z jednej strony były to czasy wyrzeczeń i poniewierki, a z drugiej wyjazd w głąb Rosji i przebywanie tam w okresie rewolucyjnych przemian wpłynęło na postrzeganie świata.

Powrót z bieżęństwa w rodzinne strony oznaczał zderzenie z nową trudną rzeczywistością. Załamał się dotychczasowy uporządkowany świat, w którym wielowiekowa tradycja, carskie władze i Cerkiew prawosławną wyznaczały normy życia społecznego. Odrodzona Rzeczpospolita okazała się państwem nieżyczliwym dla zamieszkujących jej granice mniejszości narodowych. Cerkiew prawosławną była na różne sposoby szykanowana przez polskie władze. W przekazach ustnych najstarszych mieszkańców Szostakowa, jak również innych okolicznych wsi, bardzo często pojawia się temat powszechnej biedy panującej na podlaskich wsiach w czasach II Rzeczypospolitej. Sytuacja materialna była wówczas gorsza niż w czasach carskich, a jakiejkolwiek możliwości awansu społecznego zamknięte dla prawosławnych mieszkańców Podlasia. Praca w instytucjach państwowych była zare-

zerwowana dla Polaków wyznania rzymskokatolickiego. Z tego powodu z rozrzewnieniem wspominano czasy carskie, kiedy to niektórzy mieszkańcy wsi byli nauczycielami wiejskimi, kolejarzami lub zajmowali podrzędne funkcje urzędnicze i policyjne. Bolesna dla mieszkańców Szostakowa była sprawa Hajnówki. W dynamicznie rozwijającym się ośrodku przemysłu drzewnego zatrudniano ludzi przyjeżdżających do pracy z centralnej Polski, podczas gdy prawosławnym mieszkańcom okolicznych wsi odmawiano tam zatrudnienia. W zamyśle polskich władz Hajnówka miała stać się ośrodkiem polskości i katolicyzmu wśród ruskich, prawosławnych wsi okalających Puszcę Białowieską.

Istniejąca sytuacja społeczno-polityczna, jak również doświadczenia wyniesione z pobytu w rewolucyjnej Rosji w czasach bieżęństwa skutkowały narastaniem niezadowolenia wśród prawosławnych mieszkańców wsi wobec ówczesnego państwa polskiego. Frustrację, szczególnie wśród młodych mieszkańców przeludnionych wsi, pogłębiały propagandowe doniesienia płynące z Rosji Sowieckiej. Nielegalna literatura komunistyczna trafiała na podatny grunt. Tak było również w Szostakowie. Jeden z mieszkańców Szostakowa zakupił radiodiodniornik detektorowy na słuchawki, co umożliwiło słuchanie audycji z Moskwy. Później mieszkańcy wsi wspólnie kupili radiodiodniornik lampowy i propagandowa machina ze Wschodu zaczęła jeszcze mocniej oddziaływać na umysły szostakowian.

Podhajnowskie Dubiny i Nowosady były wsiami, w których znalazło się wielu zwolenników ruchu komunistycznego. Młodzi lewicowi działacze z tych miejscowości w celu propagowania komunistycznych idei krążyli po okolicznych wsiach, zaopatrując swoich sympatyków w nielegalną literaturę. Organizowali również zabawy taneczne dla młodzieży, w czasie których uprawiano komunistyczną propagandę. Wielu zwolenników znaleźli w Szosta-

kowie, gdzie z ruchem komunistycznym związało się dziesięciu młodych mieszkańców wsi. Przekazy ustne mieszkańców Szostakowa mówią, że byli wśród nich: Misza i Kola Gierasimiuk, Gryśza Jaroszuk, Chwedor Teleszewski, Kola Bebko, Omelan Romaniuk, Jaszka Moroz, Wasia Moroz, Nikita i Kościa Pawłowscy, Michał Giermaniuk oraz Iwan, Lowa i Ontonij Jawdosiuuk.

Przynajmniej część z szostakowskich lewicowych działaczy brała udział w pierwszomajowych masówkach i pochodach w Hajnówce i była zaangażowana w kolportaż nielegalnej literatury. W ramach działalności propagandowej wywieszano na drzewach czerwone flagi i transparenty. Powstawały one w domu Fiedy Teleszewskiego, a szyciem czerwonej tkaniny zajmowały się jego żona Kateryna oraz Olka Romaniuk. W czasie nocnego nabożeństwa *na Hannu* (odpuść św. Anny) w Starym Korninie szostakowscy działacze zawiesili nad drogą, koło miejscowej cerkwi, rewolucyjny transparent, tak aby ludzie wychodzący po nabożeństwie ze świątyni zobaczyli rewolucyjne hasło. Wywołało to ostrą reakcję miejscowego, wrogiego komunistom, proboszcza. W tę samą noc, *na Hannu*, również nad drogą z Szostakowa do Nowego Berezowa, pojawił się transparent z napisem „Proletarii wsiech stran sojediniaties!”. Podobny transparent zawisł też przy drodze z Osówki do Czyż. Na lewicową działalność młodych mężczyzn z Szostakowa zwróciła swoją uwagę polska Policja Państwowa. Pomagali jej w tym zakonspirowani agenci, z których najbardziej znanym okazał się mieszkający w Krzywej Jakub Strelczuk. Prawdopodobnie również w Szostakowie policja znalazła konfidenta, który jej donosił o komunistycznych poczynaniach jego mieszkańców.

Fragmenty zachowanych comiesięcznych „Sytuacyjnych sprawozdań z zakresu bezpieczeństwa Starosty Powiatowego w Bielsku Podlaskim do Urzędu Wojewódzkiego w Białogostoku” potwierdzają polityczną aktywność miesz-

kańców Szostakowa: „W dniu 7.I.b.r. [1936 r.] na cmentarzu cerkiewnym we wsi Nowe Berezowo stróż tejże cerkwi Jan Moroz z rana po zakończonym nabożeństwie znalazł 5 sztuk ulotek komunistycznych, drukowanych w języku polskim z datą Wilno, 11 listopad 1935. (...) O kolportaż odezw podejrzany jest Jan Jewdosiuk m-c wsi Szostakowa, który tej nocy był przy cerkwi w Nowoberezowie”.

10 marca 1936 roku policja państwa aresztowała, oskarżając o działalność komunistyczną, jedenastu mieszkańców podhajnowskich wsi, wśród nich: „Jewdosiuka Jana, syna Antoniego i Anny r. 1911, prawosławny, rolnik, we wsi Szostakowo gm. Hajnówka, który pełnił funkcję sekretarza Hajnowskiego RK. KZM [Rejonowy Komitet Komunistycznego Związku Młodzieży, czyli Komsomolu – J.P.]. (...) Jewdosiuk do winy nie przyznał się. W dniu 12 bm. [marzec 1936] przekazany został Sędziemu Okr. Śledczemu w Bielsku Podl. decyzją którego został osadzony w więzieniu”.

Kolejny zapis dotyczący Iwana Jewdosiuka pochodził z 24 września 1936 roku. Sąd okręgowy w Białymstoku na sesji wyjazdowej w Bielsku Podlaskim skazał na kary więzienia pięciu działaczy komunistycznych. Najwyższą karę, czterech lat więzienia, otrzymał Iwan Jewdosiuk. Na tejże rozprawie Chwedor Teleszewski z Szostakowa został uniewinniony.

W dokumentach z 1937 roku pojawia się zapis o kolejnym mieszkańcu Szostakowa skazanym za działalność komunistyczną. Wśród trzydziestu osadzonych z rejonu hajnowskiego znalazł się Kola Bebko z Szostakowa, którego skazano na cztery lata więzienia i na pięć lat pozbawiono praw publicznych.

Zachowane dokumenty z lat 1935-1937 pokazują, że ze wsi rejonu hajnowskiego co roku kilkadziesiąt osób karano za działalność komunistyczną, zaś walka z komunizmem i robotniczymi organizacjami związkowymi organizującymi strajki absorbowala policję znacznie bardziej niż zwalczanie pospolitej przestępczości. Powszechna bieda i fakt, że władze II RP wobec obywateli wywodzących się z mniejszości narodowych i religijnych stosowały politykę dyskryminacji, popychały niektórych z tych ludzi do działalności komunistycznej w nadziei na poprawę swojego bytu.

Jaszka Moroz w mundurze Wojska Polskiego. Jaskę rozstrzelali Niemcy w 1941 roku kilka dni po wkroczeniu na Podlasie

Wkroczenie *Sowi*tuw* komunici z Szostakowa przyjęli z nadzieją na lepsze jutro, tak jak to przedstawiała płynąca z Moskwy propaganda. Pod kierownictwem Jaszki Moroza na końcu wsi zbudowano z żerdzi i gałęzi bramę powitalną – zawieszony na niej transparent witał czerwonoarmistów. Wkrótce po nastaniu sowieckich rządów nowe władze w Hajnówce stworzyły przedwojennym komunistom możliwość pracy w tym mieście i około dziesięciu ludzi z Szostakowa podjęło pracę w hajnowskich przedsiębiorstwach. Mimo że zajmowali oni niskie, zazwyczaj robotnicze stanowiska, był to dla nich niewątpliwym awans w stosunku do sytuacji sprzed wojny, kiedy nie mieli żadnej możliwości pracy w mieście. Przekazy ustne mówią, że spośród szostakowian

znacznego awansu społecznego doznał wówczas przedwojenny sekretarz Komunistycznego Związku Młodzieży w Hajnówce Jaszka Moroz. Zajął on jedno z czołowych stanowisk, w związku z czym skierowano go na szkolenie do Moskwy. Jaszka planował związać swoje życie z Hajnówką, więc sprzedał dom na wsi i przeprowadził się do miasta. Również Omelan Romaniuk rozebrał dom w Szostakowie i przeniósł go do Hajnówki.

Wszechobecny bałagan i trudna sytuacja gospodarza oraz kłamliwa propaganda nie mająca nic wspólnego z rzeczywistością i narastające represje szybko zmieniły nastawienie ludności do Sowietów. Także szostakowianie zaczęli przyjmować rządy sowieckie z coraz większym krytycyzmem.

Najazd niemiecki na Rosję Sowiecką diametralnie zmienił sytuację przedwojennych komunistycznych działaczy. Obok Żydów stali się oni jednym z głównych celów nazistowskiego aparatu terroru. Młodzi szostakowianie, którzy w nadziei na lepsze jutro, zwabieni propagandą, związali się z komunistycznym ruchem, stali się obiektem polowań SS i Geheime Statspolizei. Już w kilka dni po rozpoczęciu wojny został w Hajnówce rozstrzelany Jaszka Moroz, najaktywniejszy działacz z Szostakowa. Rozstrzelani zostali również Omelan Moroz oraz Lonia i Ontonij Iwaniukowie. W obawie przed aresztowaniem bracia Kola i Miśza Gierasimiukowie przez całą wojnę ukrywali się we wsiach w okolicy

Budowa domu Jaszki Moroza w Szostakowie. Po wkroczeniu Sowietów w 1939 roku Jaszka sprzedał dom i przeprowadził się do Hajnówki.

Olka i Omelan Romaniuk oraz ich synowie Żenik i Wołodiś. Omelan Romaniuk został rozstrzelany przez Niemców w Hajnówce.

Olka i Nikita Pawłowscy na zdjęciu ślubnym. Nikita zginął w obozie koncentracyjnym w Gross Rosen.

Bielska Podlaskiego. Kościś Pawłowski i Wasia Moroz, przeczuwając zagrożenie, zgłosili się na ochotnika na roboty do Niemiec w nadziei, że tam przetrwają spokojnie wojnę. Kościś skierowany do niemieckiego gospodarza w Prusach Wschodnich przebywał w znośnych warunkach, a nawet w czasie wojny przyjeżdżał na urlop do Szostakowa. Natomiast Wasia trafił do tysiącehektarowego majątku generała Paulusa, gdzie panował dokuczliwy głód, co skłoniło go do ucieczki. Ucieczka okazała się udana i Wasia dotarł do Szostakowa. Niemcy jako zakładników aresztowali jego ojca i brata, co skłoniło uciekiniera do ujawnienia się. Tym razem Niemcy wysłali go do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen.

Ci przedwojenni działacze, którzy nie zostali aresztowani przez Niemców, żyli nadzieją przetrwania wojny. Jednakże ich wcześniejsze związki z komunizmem nie umknęły uwadze sowieckich partyzantów. Posiadali oni spisy osób mających wcześniej jakiegokolwiek związki z sowieckim systemem i zostało to przez nich wykorzystane. Nocami zjawiali się u szostakowian, prosząc o wszelkie wsparcie. W razie odmowy grożono ujawnieniem ich wcześniejszych życiorysów okupantom, a to było równoznaczne z aresztowaniem i śmiercią. W Szostakowie związał się więc wspierający partyzantów komitet antyfaszystowski. Należeli do niego między innymi Wania i Lonia Jawdosiuk, Gryś Jaroszuk, Wasia Moroz, Nikita Pawłowski, Stepan Zieniuk i Kola Bebeko wraz z żoną, która nocami prała partyzantom bieliznę. Zapewne współpracujących z partyzantami było więcej, ale obecnie jest to niemożliwe do odtworzenia. Motywem współpracy mogły być przeko-

nania ideowe i chęć walki ze zniechęconymi okupantami, ale też dostarczanie żywności i ubrań partyzanci bardzo często wymuszali. Odmowa mogła kosztować życie, więc niektórzy współpracowali wbrew własnej woli.

Grupa partyzancka, która często bywała w Szostakowie, nie chciała prowokować Niemców, nie podejmowała akcji bojowych w okolicy wsi. Spaliła natomiast drewniany most na Orłance, na drodze łączącej Bielsk Podlaski z Hajnówką. Wśród partyzantów zdecydowanie przeważali ludzie pochodzący z terenu ZSRR. Byli to czerwonoarmiejsi z rozbitych w 1941 roku oddziałów, dywersanci zrzućeni na spadochronach lub całe oddziały, które przywędrowały ze wschodu. Ludzi z podhajnowskich wsi wśród partyzantów było niewielu. Wśród tych, którzy pojawiali się w Szostakowie, było kilku mieszkańców Dubin i Nowosad. Do partyzantów, prawdopodobnie obawiając się aresztowania, przyłączył się Wania Jawdosiuk z Szostakowa, a później również jego brat Lonia. O ile Wania przetrwał w partyzantce wojnę, to Lonia zginął w jednej z potyczek z Niemcami.

Kolejne brzemienne w skutki wydarzenie miało miejsce w Szostakowie 6 maja 1943 roku – na *Jurja* (odpuść św. Jerzego). W nocy Niemcy urządzili we wsi oblławę, aresztując kilku jej mieszkańców. Byli to Semen Maciuka, Nikita Pawłowski, Chwedor Teleszewski, Stepan Romaniuk i Ontonij Jawdosiuk, którego synowie byli wówczas w partyzantce. Większość hitlerowcy oskarżyli o współpracę z sowiecką partyzantką. Wszystkich aresztowanych przewieziono na brutalne przesłuchania do placówki Gestapo w Białowieży, później wywieziono do Białegostoku, a następnie

do obozu koncentracyjnego w Gross-Rosen. Semen Maciuka wrócił do domu wkrótce po wojnie, zaś Wasia Moroz dopiero w 1946 roku, ponieważ w międzyczasie wcielono go do Armii Czerwonej. Natomiast Nikita Pawłowski, Chwedor Teleszewski, Stepan Romaniuk i Ontonij Jawdosiuk w nieznanych okolicznościach ponieśli śmierć w obozie. Aresztowanie mieszkańców Szostakowa nastąpiło prawdopodobnie po rozbiciu w marcu 1943 roku sowieckiego oddziału partyzanckiego pod dowództwem Iwana Kryłowa. Dokumenty zdobyte wówczas przez Niemców zawierały pseudonimy, nazwiska i adresy współpracowników oddziału, stały się więc podstawą do zorganizowanej w kilku miejscach akcji przeciwko partyzantom i ich pomocnikom.

Młodzi mieszkańcy Szostakowa, angażując się w latach międzywojennych w działalność polityczną, nie mogli przypuszczać, jak poważne konsekwencje ich zaangażowanie może przynieść dla Szostakowa i ich samych. Żyjąc w poczuciu dyskryminacji narodowej i społecznej, która miała miejsce w czasach II Rzeczypospolitej, poprzez swoją aktywność polityczną próbowali zmienić otaczającą ich rzeczywistość. Kierując się szlachetnymi ideami równości i sprawiedliwości, nieświadomi tego, co w rzeczywistości niósł ze sobą komunizm, zostali zmanipulowani przez sowiecką propagandę. Kiedy dwa totalitaryzmy – sowiecki i nazistowski – starły się ze sobą, szostakowianie stali się zakładnikami i ofiarami zaistniałej sytuacji. Straty ludnościowe Szostakowa, jeśli się weźmie pod uwagę wielkość wsi, były ogromne, zwłaszcza że zginęły osoby najbardziej zaangażowane społecznie.

Jerzy PLEWA

Nowe Berezowo i Czyżyki na mapie z końca XVIII w.

Kontynuujemy publikację map leśnictwa bielskiego (ładzkiego), wykonanych przez mierniczego królewskiego Michała Polchowskiego u schyłku XVIII w. Tym razem jest to arkusz ilustrujący grunty wsi Berezowo Nowe i Czyżyki. Mapy poszczególnych części leśnictwa sporządzone zostały dla celów finansowych, o czym świadczą zachowane w zbiorze tablice z wyliczeniami dochodów, podające gospodarzy na wiejskich gruntach. Zarówno ich imiona, jak i nazwiska w większości zachowały tu ukraiński charakter właściwy dla miejscowej gwary, który w XIX-XX w. został częściowo zatarty przez wprowadzenie rosyjskojęzycznych ksiąg metrykalnych, a potem w okresie międzywojennym – poprzez tworzenie polskich wariantów nazwisk na podstawie ich wersji rosyjskich.

Nowe Berezowo

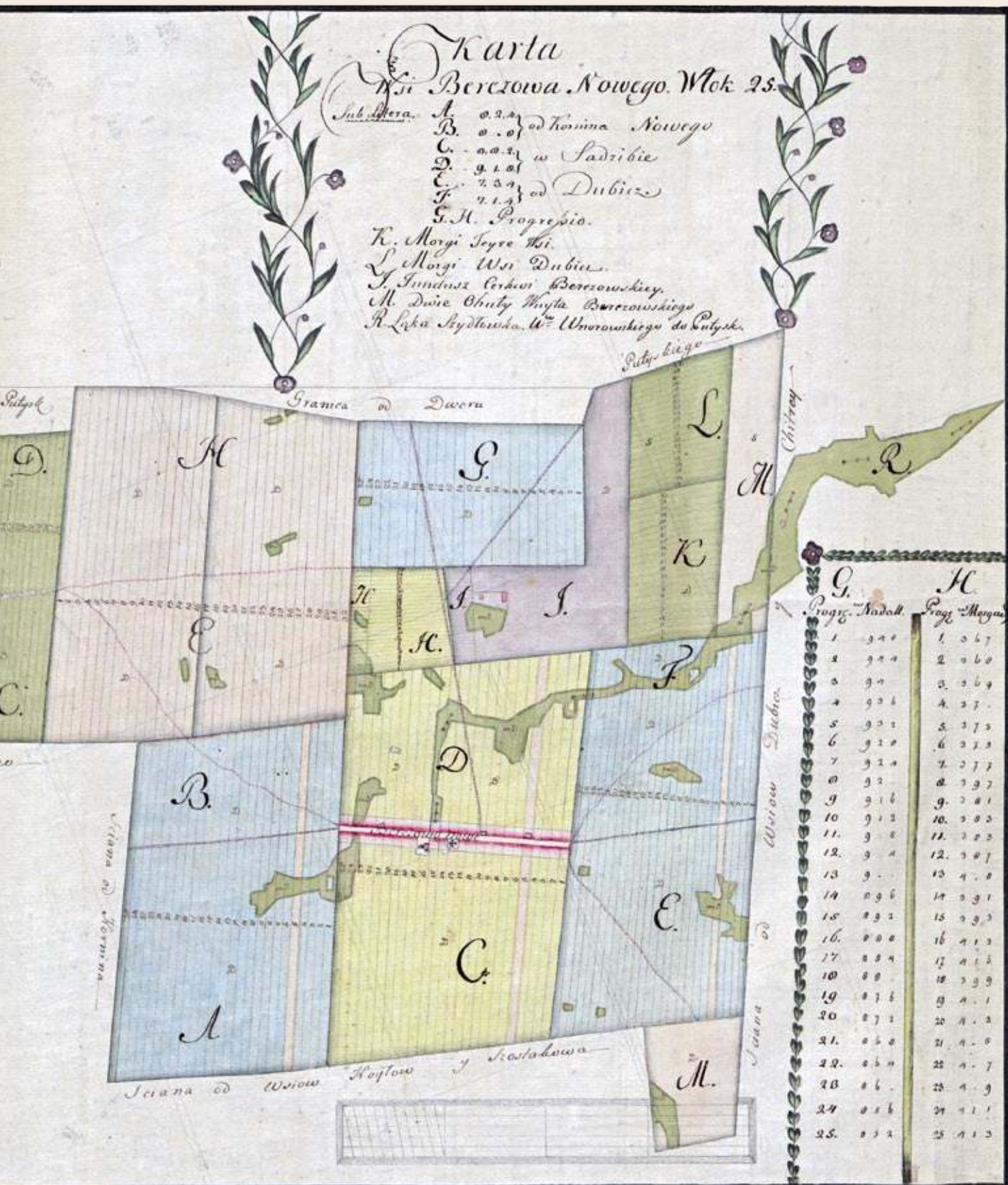
Teodor Anopik
Jakim Biryłko
Matwiej Biryłko
Samson Biryłko
Wasyl Biryłko
Demian Bliźniuk
Chwedor Chwirs
Michał Chwirs
Onisko Chwirs
Owseni Choryś
Jakon Chworyś
Michał Chworyś
Iwan Czabay
Jan Czabay (zapewne Iwan*)
Jan Doboszuk

Jozyp Haryniuk
Michał Hawryluk
z Chytrey
Ichnat Hrehoruk
Hrehor / Hryhor Illaszuk
Wasyl Iwaniuk
Owseni Jakubach

Ułas Jaskowicz
Iwan Jelennik
Ichnat Jelennik
Semin / Semen Jelennik
Stepan Kowalczuk
Stepan Kuczka
Jan Mikołajuk

Tochwiło Mińko
Tymosz Mińko
Parchwien Misziuk
Bonifacy Moroz
Demian Moroz
z Putysk
Ichnat Moroz

Jakim Moroz
 Kalesz Moroz
 Mikołaj Moroz
 Parchwin Moroz
 Trochim Moroz
 Wasyl Moroz
 Trochim Omelaniuk

Jakim Onysiuk
 Łuayn Perestryt
 Łukian Prokopiuk
 Teodor Rostyk
 Tymofiej Samosiuk
 Parchwin Sawczuk
 Jan Sewerynczuk

Hryhor Sokołowski
 Dmitior Sołowianik
 Petro Swyntochowski
 z Tyniewicz
 Harasym Syrucki / Sirucki
 Wasyl Szaduyka
 Iwan Szwed służy

Jan Szwed
 Jozyp Szwed
 Kyrýło Szwed
 Hryhor Tarasiuk
 Antoni Trańko
 Mikołaj Ułaszk / Ułasiuk
 Mikołaj Wawryniuk

Samson Wawryniuk
Chwedor Wiszeńka
Dorochwiej Wiszeńka

Karpicha Pokidka
(Zapewne mamy tu do czynienia z gospodarstwem porzuconym przez *hospodara* o imieniu Karp, na którym pozostała jego żona – *hospodynia Karpicha*, obdarzona przydomkiem Pokidka od po-

kidati – porzucać).
Hrehorcza wdowa
Janicha Hryhorcza /
/ Hryciucha wdowa
Jawdolicza wdowa
Pauluczyczna wdowa
Wowtoncza wdowa
Zinicha wdowa

Wśród pól nowoberezowskich były też grunty, któ-

re użytkowali nie nazwani z imienia wójt (Imięc Pan Wójt) i duchowny miejscowej cerkwi parochialnej (Xiadz Prezbiter).

Czyżby

Jaś Andryczuk
Prokop Biczko
Mikołaj Blizniuk
Prokop Blizniuk
Chalimon Buraczyk
Jewdosy / Jaudosy Buraczyk
Patyi Buraczyk
Prokop Bużko
Tomasz Chomanczuk
Ontoś Chwedoruk
Iwan Chwedosiuk
Sołowian Chwyrysiuk
Augustyn Daniluk / Danyluk
Olexyi Daniluk / Danyluk
Ichnat Danyluk
Olexyi Danyluk
Prokop Dmytruk
Petro Iwacik
Hauriło Iwaniuk
Petro Iwaniuk
Zin Iwaniuk
Demyian / Damian Jakoniuk
Kondrat Jakoniuk
Mykita / Mikita Janucik
Karp Jarmociuk
Michał Kuryaniuk
Karp Klimiuk
Seweryn Kornyluk
Danyło Lewczuk
Andryi Łukianiuk

Tychon Łukianiuk
Gabryel Marczuk
Jan Marczuk
Jan Misiuk
Kondrat Misijuk / Mysyuk
Abram Mykitiuk
Marko Mykitiuk
Jakim Nescioruk
Jan Nescioruk
Lewko Nescioruk
Andryi Omelaniuk
Trochim / Trochym
Onyszczuk
Kuryan Oxentyniuk /
/ Oxentyuk
Łukasz Pilipiuk
Onyśko Pokirski
Iwan Połowianiuk
Omelan / Omelan
Połowianyuk
Jozyp Prystupiuk
Kiryło Prystupiuk
Sak Prystupiuk
Choman / Chonon
Reszutnyk
Szymon Romaniuk
Konon Rusaczyk /
/ Rusadczyk
Onchim / Onchym Rusaczyk
Konon Ruszczyk
Nescior Samusiuk /
/ Samosiuk
Hryhor Serhijuk
Roman Serhijuk
Lewko Stepaniuk
Dmytior Supruniuk
Łukian Tomaszuk
Kuźma Telentyuk
Illasz Telentyuk
Sauka Teleszewski
Łukian Tomaszuk
Klim Ustyaniuk
Roman Wasyluk
Andryicza wdowa
Demiancza wdowa
Hrehorcza wdowa
Nazarcza wdowa
Tymochwiczka /
/ Tymochwycza wdowa

*Poszczególne osoby zapisane są kilkakrotnie, gdyż na ogół miały udziały w różnych wólkach, stąd też zapewne rozbieżności w zapisie imion i nazwisk.

Nowoberezowska starowina – drewniane sanie wyjazdowe (szytki), zdobione malowanymi wzorami (1963 r., fot. Jerzy Grocholski) i pamiętający zapewne XIX wiek budynek łączący część mieszkaniową i gospodarczą (1958 r., fot. Maria Trawińska-Kwaśniewska). Zdjęcia wykonane w ramach prac nad „Polskim Atlase Etnograficznym” (Instytut Archeologii i Etnologii Polskiej Akademii Nauk).

Opr. JH

Життя моїх дідів-прадідів

Спогади мого дитинства часто переплетені з розповідями бабусі та дідуся про те, як точилося їхнє життя в 40-50-х роках ХХ століття. Моя бабуся, Катерина Семенівна Власюк, народилася 22 грудня 1939 року в селі Зносичі, що на Рівненщині в Україні, звідки походжу і я. Бабуся ще трохи пам'ятає часи війни – свої дитячі роки. Вона розповідала, що тоді була гостра проблема з їжею. Якщо вдавалося впродовж дня з'їсти стручок бобів або спечену картоплину, то вже було велике щастя. Деякі родини були багатші, бо тримали господарство, але забирати їжу часто приходили німці. Про німців бабуся розповідала так: якщо їх ніхто не чіпав, то і вони не лютували, не знущалися з людей, не вбивали. Але якщо хтось насмілювався скривдити хоча б одного з них, то німці у відповідь спалювали ціле село.

У ті роки в кожній родині народжувалося в середньому від п'яти дітей, але зазвичай більшість з них помирала через нестачу їжі та різні хвороби, ліки від яких не були тоді доступні. Всіх дітей змалку привчали до праці на полі. На наших теренах, особливо в сільській місцевості, приблизно до 90-х років ХХ століття люди не уявляли свого існування без тяжкої праці на землі. Катерина Семенівна ще й досі не розуміє, як це можливо – жити в місті, не мати свого поля та не утримувати господарства. Але такий світогляд бабусі мене ніколи не дивував, адже більшу частину свого життя вона важко працювала, через це змогла завершити тільки п'ять класів школи... але для неї це був спосіб існування. Щоб хоч трохи наблизитись до тих часів та усвідомити, яким було життя моїх дідів-прадідів після війни на теренах Полісся, пропоную прочитати автентичний текст, записаний зі спогадів Катерини Семенівни Власюк.

Дитинство наше було після війни, ну, тяжковате, але ж голодними не були. Робили... ну, там на сходи то були колгоспи, то була голодовка, а в нас не було голодовки. Держали городи, корову держали... Ну, як не було трудногато, але... виживали. Ну, може кому легше було, в кого були батькі здоровіє, а в мене... мні було шість років, як батько помер. Потом... десять років було – матери паралізувало ноги, повикручувало руки... І та вся робота припала на мене, але, слава Богу, якимось видержувала, справлялася, трохи помалу в городи, то дехто помагали з сусідів... А брати повмирали, і ци мене не було, я й не знаю їх, і сестра була. І більші в мене родні не було, не було ніякої помочи ни од кого. А так... сусиди то такі близькі то помагали. Не можна казати, що то так важко було, можна було вижити. Потім вже було тринадцять років, почала ходити у лесничество, там висажували сосонки такі, ну, як його назвати... щоб росла сосна, посадочку таку. Походила рік да далеко, не вправлялася з старими, да й вже в чотирнадцять років пошла в колгосп на роботу. А там всяка робота була, в колхозі. Сажали картоплю... Ми й бульбу кажем, і картоплю, бо в нас така мова, що всяка помишана – і білоруска, і руска, і українська... Ну, садили ту бульбу під лопату, хто лопатою, хто бульбину кідав, хто навоз кідав, – так садили, висажували. Потім повиходить та бульба, то вже ралили коником, я коника водила, бо вміла на коню їздити зверху і вміла водить того коня... Ну і так робили в колгоспі, але були добрі такі люде, і сусіде, і... піддержували, як не справлялася, то помагали. Знають, що не було за ким, нема кому помочи, і не обижали ніхто... Корову рано треба вставати доїть, то як в той день в обід да й засну крепко, то вони й не будили, ждали, щоб поспала тро-

хі, кажуть: «Хай дитя поспить». Ну, таке, така була робота, такі справи дитячі. Потім стали підростать вже. А як жнива в колгоспі, то ставали, один косить косою дядько, а двоє стаємо збираєм, загібаєм, зв'язуєм в снопи. Потім як вже все вберуть, то ши й колоскі позбираєм там да й шось трошки собі намнем. А вдома тоже держали, не були голодні. Корову держали, і свинє, і качкі, кури... Вже потім трохи обстроїло, вже привезли якісь цирк. Стали дивити, дівчата кажуть: «Андрю вже мати з колком придибала гонить корову доїть». Ну я через другі двері вискочила, побігла, видоїла корову, пока мати прикульгала, я назад прибігла у той цирк. Ну таке... Росли, співали по вулицях, весели такі були... Тепер нема такої веселості. Їдем в колгосп на машини, співаєм, туду з писнями, назад з песнями... Я не знаю, такі весели – зара люди не такі весели, що там говорить... Те, що правда. Ну і потім що вже... замуж. Підросла, вже дев'ятнадцять років – вже замуж. Весілля таке як весілля – веселе. Хлопці прийшли купили молоду, пошли розписавца, гармошка грає, люде танцюють, співають, гармошка не дає засидица – весела музика. І таке дальше... Тепер своя родня, своя сим'я.

У поданому тексті збережені діалектні особливості говірки села Зносичі. Приблизно так люди там досі всі говорять між собою, хоча майже кожен володіє українською літературною мовою. Однак мушу зазначити, що все-таки чим старший носій говірки, тим більше діалектних особливостей збережено в його мовленні. Про це, можливо, напишемо пізніше.

Діана МАРТИНЮК

Impresje ze strefy nadgranicznej

Moja Ojcowizna znajduje się około sześćset-siedemset metrów od granicy polsko-białoruskiej. Z podwórza widzę płot graniczny.

Przez dziesiątki lat była to senna granica w zasadzie pilnowana tylko przez Sowietów, a potem białoruskich pograniczników. Ze strony polskiej była to tzw. ochrona terytorialna, pełniona przez wszystkich okolicznych mieszkańców w zamian za prawo koszenia pasa granicznego. W razie pojawienia się podejrzanych osobników kręcących się w pobliżu granicy wystarczył telefon do strażnicy WOP-u, a później Straży Granicznej w Czeremsku.

Z polskiej strony nikt o zdrowych zmysłach na wschód się nie pchał, no chyba że zmysł orientacji został zakłócony napojami wysokoprocentowymi lub zwyczajnym zabłądzeniem grzybiarza. Pechowiec był szybko łapany przez ochronę ze wschodu, bo zaoranego dziesięciometrowego pasa nie dało się pokonać bez zostawienia śladów. Delikwent był odstawiany na polską stronę, a władza ludowa pouczająco uderzała go po kieszeni.

Inna sprawa, jak dobytek jakiegoś gospodarza – koń, a częściej krowa – szukał smaczniejszej trawy po wschodniej stronie. Zainteresowany sam nie przekraczał granicy, a z flaszką za pazuchą czekał na kolejny patrol i obie strony były zadowolone.

Jako dzieci z sowieckimi pogranicznikami utrzymywaliśmy przyjazne stosunki. Chyba z powodu nudnej służby sowieccy żołnierze przechodzili na naszą stronę, aby pogadać z dziećmi, pokazać automat, dać popatrzeć przez lornetkę, obdarować znaczkami... Wielu znaliśmy z imienia.

Bardzo nieprzyjemnie się zrobiło około dwóch lat temu, kiedy to białoruski dyktator zaczął nam podrzucać tzw. uchodźców, a właściwie nazywając – ekonomicznych emigrantów. Dojazd do mojego rodzinnego domu zrobił się utrudniony z powodu licznych kontroli. Policja i Straż Graniczna szczegółowo sprawdzała pojazdy, dokumenty, w tym sądowy tytuł własności, rozpytywała o cel podróży. Kiedyś doszło do ciekawej sytuacji: patrol Straży Granicznej ustawił się na rozdrożu akurat naprzeciw mojej posesji.

– Dokąd Pan jedzie?

– A tu. – Pokazuję na odległy o dziesięć metrów wjazd. – Stójcie Panowie tutaj, będę spać spokojnie. Zaraz wam kawę zaparzę.

– Dziękujemy, w termosach nam dowożą.

Na spokojnym pograniczu zaczęło się małe piekło: samochody nie na podlaskich numerach, kamery telewizyjne, pełno wojska i policji, sygnały pojazdów uprzywilejowanych, śmigłowce na niebie, czasami z podwórka strach było wyjść. I do tego wizyty nieznanymi cywilnymi osobnikami, podobno działaczami różnych fundacji i organizacji pozarządowych, niby w szlachetnych intencjach wspierających tzw. uchodźców. Kupa nawiedzonych. Jak tak im chcesz pomóc, to weź pod swój dach!

Miejscom z dużą niechęcią patrzyli na takie działania i cała ich sympatia kierowała się w stronę służb mundurowych. Wiele nawet w radiowych czy telewizyjnych relacjach mówiła, że czują się bezpiecznie.

Polskie władze zadziałały w miarę sprawnie. Szybko rozciągnięto koncentrinę (drut ostrzowy w spiralnych zwojach) i rozpoczęto budowę płotu granicznego. Nasycenie terenu wojskiem i wprowadzenie odpowiednich przepisów spowodowało, że teraz jest względny spokój. Nie znaczy to, że próby nielegalnego przekroczenia granicy ustały. Najwięcej do nich dochodzi na terenach leśnych pilnowanych przez strażnicę SG w Dubiczach Cerkiewnych. Na potrzeby firm budowlanych i służb mundurowych poprawiła się infrastruktura drogowa. Gdzie była wyboista droga gruntowa, teraz biegnie eleganczka szutrówka, a przy samym pasie granicznym, gdzie uprzednio dosłownie nie było nic, żadnej drogi, teraz jest porządna żwirówka.

Kilka razy dziennie wojskowa ciężarówka rozwozi wartownicze pododdziały. Stoją po cztery godziny. Jak ciężka jest to służba, wiedzą ci, którzy odbyli przeszkolenie wojskowe. Sam wiele lat temu wielokrotnie stałem na warcie bez względu na pogodę i porę dnia, ale ja stałem tylko po dwie godziny i zaraz dowódca przyprowadzał zmianę, a oni stoją CZTERY! Najciężej się stoi od czwartej do szóstej z rana. Ci żołnierze naprawdę są wykończeni. A tu jeszcze zza płotu lecą kamienie, konary, a żeby to tylko jeszcze to. Szkoda tego młodego chłopaka, który zginął dźgnięty nożem. (...)

Oprócz wojska na granicy teren patrolowany jest z powietrza. Kilka razy dziennie nad granicą po polskiej stronie przełatują helikoptery. A ostatnio dolatują nad moją posesję, zawisają na pół minuty i zawracają z powrotem. Wtedy żartuję, mówiąc żonie: „Przyleciał twój wielbiciel”. Gdzieś ponad rok temu wieczorem piekliśmy kiełbaski na ognisku. A tu nagle z kilku stron syreny, światła, reflektory omiatające pola i drogi. Noc, niczego nie widać, tylko spory ruch na okolicznych drogach. Siłowe przejście! I nagle na bardzo niskiej wysokości zawisa nad nami śmigłowiec. Nie ma włączonych świateł pozycyjnych, nic w górze nie widać, a słychać ogłuszający ryk silnika. Powisiał jakieś pół minuty, prawdopodobnie dokładnie nas obejrzel i odlecieli. Potem pół kilometra dalej znowu zawisli i włączyli silny reflektor. Widocznie dojrzel grupę i podawali wojsku namiary.

To nie jest tak, że tych ludzi wojna wygoniła z ojczyzny. W jakimś małym procencie to prawda, ale większość to są ekonomiczni emigranci. W swoich krajach zmamieni łatwością dostania się do Niemiec płacą tysiące dolarów za rosyjską czy białoruską wizę, za bilet lotniczy... Ilu na to stać? A skoro płacą, to biedni nie są. Białoruscy pogranicznicy też robią kokosowe interesy: drabiny, rozpieraki, piłki do metalu, podwózka do granicy, a nawet prawo do naładowania komórki. Za wszystko trzeba płacić i to niemało. A nasi płatni kurierzy, jak mówił mi policjant, inkasują po pięć tysięcy od głowy za transport do niemieckiej granicy. Ilu spośród nich zarobiło, a ilu już siedzi? Opowiadała mi pielęgniarka pochodząca z Kuźnicy Białostockiej. W szpitalu w Sokółce urodziła kobieta pochodząca z Iraku czy Syrii. Pracujące tam panie zebrały troszkę ciuszków. Przyjęła tylko firmowe. Proszę popatrzeć na prze-

krój wiekowy tych emigrantów. Starszych wiekiem wśród nich nie ma. To są młode 20-30-lletnie „byczki”. Szukasz azylu politycznego, idź na legalne przejście graniczne. Tylko że pobytem u nas oni nie są zainteresowani, wielu z nich z coraz większą determinacją, ale i też agresją napiera na granicę. Z pewnością doszło do kilku tragedii, zwłaszcza podczas chłodniejszych pór roku: odłączenie się od grupy podczas chaotycznego przekraczania granicy skutkujące zabłądzeniem, trafieniem na bagna, wychłodzeniem. Takich faktów nie neguję.

Na wiosce mam dostęp do pięciu białoruskich i czterech rosyjskich kanałów telewizyjnych. Jakież inny świat jest tam prezentowany! Ani słowa o wojnie w Ukrainie, jakby jej nie było. Białoruska telewizja tylko nominalnie jest białoruska, bo tylko z rzadka słychać język białoruski, wszystko jest po rosyjsku. Czy ktoś jeszcze na Białorusi mówi po białorusku? Może jacyś *staryczki* w wioskach i opozycyjnie wobec reżimu nastawiona część społeczeństwa. Częściej mowę białoruską słyszę na kanale Biełsat albo w Michałowie, w Gródku czy Krynkach. Białoruskie kanały przypominają „produkcyjniaki” z epoki Gierka. Masa reportaży o zasiewach, żniwach i poradach, co uprawiać w przydomowych ogródkach. Oczywiście nie może się obejść bez wielominutowych tyrad ich „baćki naroda”. Jaki to on przyjaźnie i pokojowo nastawiony do sąsiadów i nie rozumie, o co mają pretensje Polacy, bo on przecież przyjaźnie wyciąga rękę i zaprasza do rozmów. W rosyjskiej telewizji natomiast wiele powtórek archiwalnych filmów, niektórych nawet dobrych („Tichij Don”, „Wojna i mir”). Dużo jest filmów o drugiej wojnie światowej, których optyka jest oczywiście sowiecka. Czasami w programie „Priamoj Efir” pojawiają się dyżurni propagandzisci. Takiego sączonego jadu dawno nie oglądałem. Cytuję: „To Ukraina napadła na Rosję, a ta tylko się broni przed nazistami, nacjonalistami i banderowcami wspieranymi przez USA i NATO”. I co ma myśleć naród rosyjski karmiony takimi propagandowymi zbitkami? Więcej o przebiegu wojny można zobaczyć w naszej telewizji czy w internecie. Chociaż jestem świadom, że podawane informacje także są jednostronne i nie zawsze obiektywne.

Arkadiusz KULGAWCZUK

Słowa, jakich my nie znali albo zabyli

Od czytaczów można czasem poczuć, szto nie wsi słowa w ukraińskich tekstach dla nich dobrze zrozumiały. Niczego dywnego w tym nie ma, choć by to, szto mało słów naszoji tutaj biłskowo-hajnuwsko-simjatyckoji dialektnoji mowy zabułosia, choć w kijuwskij literaturnij mowi wony dalej używajut'sia (choć by toje awżeż). Insza sprawa, szto piśmenniki, za sprawoju jakich u XIX stolittiovi formowałaś literaturna ukraińska mowa, jak Iwan Kotlarewskij czy Taras Szewczenko, używali słów i mownych form typowych same dla dialektnoho mowienia jichnich okolic – tohdyszni huberniji Połtawska i połudenna czastyna Kijuwskoj, w tomu czysli j takich, kotory na Wołyni, Polisiowi i Pudlasczowi nie używaliś – chiba szto w pismach, jakiji swobodno „hulali” po wsio mu ukraińskomu prostorowi. Do toho

dochodiat szcze wsiaki nowy słowa, kotory tworili („kowali słowa”, neolohizmy – „kowany słowa”) konkretny osoby, jak i zapożyczania z inszych mow. Tomu nawet ludiam, kotory wyrosli w seredowiszczowiu zusim szcze naszomownomu, treba toj „nepudlaśki” leksyczny zapas poznawati i pryswojuwati. Same stul wynikła ideja sioho praktycznoho słowniczka, z jakoju my nosilisia wże kilka lit, a teper realizujemo, za pryncypom „Od dumki do słowa, od słowa do diła – a diłom słowo ż bude!”. Adresowany wun nie ono tym, chto wże wprawiwsia w czytaniowi ukraińskoju abetkoju, ale j tym, chto ono słuchaje ukraińskich awdycijuw u radiwi. Same tomu perszoju stojit forma zapisana abecadłom – znajut joho ż wsi, nawet tyji, szto nikoli nie „uczylis kirylici” j nie czytali jakimi-nebud’ „ruśkimi literami”. **Re-D.**

Praktycznyj słowniczok dla słuchajuczych i czytajuczych

D

dalebí – далебі – naprawdę, doprawdy
dalekozoryj – далекозорий – dalekowidz
dalecz, daleczni – далеч, далечні – odległość, oddalenie
dámba – дамба – tama, grobla
dáńskij – данський – duński
darma – дарма – daremnie, na próżno
dawalnyj widmínok – давальний відмінок – celownik
debélyj – дебілий – tęgi, potężny
decentralizácija uprawlínia – децентралізація управління – decentralizacja zarządzania
déchto – дехто – ktoś
dedáli – дедалі – coraz bardziej
defis – дефіс – łącznik
defólt – дефолт – niewypłacalność
dėjakyj – деякий – pewien, niektóry
dékilka – декілька – kilka, parę, trochę
dékoły – деколи – niekiedy, czasami
dékotryj – декотрий – niektóry
dékudy – декуди – gdzieś, gdzieś
denaturácija bilkiw – денатурація білків – denaturacja białek
de-nébud' – де-небудь – gdziekolwiek
de-ne-dé – де-не-де – gdzieś
deń osinnioho, wesnianoho – день осіннього, весняного – dzień równonocy jesiennej, wiosennej
deń zymowoho, litnioho soncestojannia – день зимового, літнього сонцестояння – dzień przesilenia zimowego, letniego

deputát – депутат – poseł
derewné wuhilla – деревне вугілля – węgiel drzewny
derewnyj spyrť – деревний спирт – alkohol metylowy (drzewny)
derżawa – держава – państwo
derżawna mowa – державна мова – język państwowy
derżawna służba – державна служба – służba cywilna
derżawna terytorija – державна територія – terytorium państwa
derżawna włada – державна влада – władza państwowa
derżawne myto – державне мито – opłata skarbową
derżawnist' – державність – państwowość
derżawnyj kordon – державний кордон – granica państwowa
derżawnyj lad – державний лад – ustrój państwowy
derżawnyj órhan – державний орган – urząd państwowy
derżawnyj pereworót – державний переворот – zamach stanu
derżawnyj służbowec – державний службовець – urzędnik
derżawotwórennia – державотворення – kształtowanie państwa
desiatkowa forma zápysu drobiw – десяткова форма запису дробів – zapisywanie ułamków dziesiętnych
desiatkowij zápys – десятковий запис – zapis dziesiętny
dewiz – девіз – dewiza, zasada
desiatylittia, desiatyriczza – десятиліття, десятиріччя – dziesięciolecie

dészczo – дешо – coś, cokolwiek
deszėwyj – дешėвий – tani
dezoksyrybonuklejınowa kysłota
 (DNK) – дезоксирибонуклеїнова
 кислота (ДНК) – kwas
 deoksyrybonukleinowy (DNA)
diádyna – дядина – wujenka, stryjenka
diafragma – диафрагма – przepona;
 migawka
diahonál – діагональ – przekątna
diahonál czotyrykútnyka – діагональ
 чотирикутника – przekątna czworokąta
diahonál mnohokútnyka – діагональ
 многокутника – przekątna wielokąta
diahonál paralelepėda – діагональ
 паралелепіпеда – przekątna
 równoległoscianu
diáka – дяка – wdzięczność
diakuwaty – дякувати – dziękować
dialektryczna pronykniśť –
 діалектрична проникність –
 przenikalność dielektryczna
dialektryky – діалектрики – dielektryki
 (izolatory elektryczne)
dialohícne mowlennia – діалогічне
 мовлення – wypowiedź dialogiczna
dialohowe wikno – діалогове вікно –
 okno dialogowe
diámetr – діаметр – średnica
diámetr kóla – діаметр кола – średnica
 okręgu
diámetr kruha – діаметр крyга –
 średnica koła
diátómowi wódorosti – діатомові
 водорості – okrzemki
díja – дія – działanie, akcja; akt (teatr)
dijáč – діяч – działacz
dijálnist’ – діяльність – działalność
dijeprykmetnyk – дієприкметник –
 imiesłów przymiotnikowy
dijepryslıwnyk – дієприслівник –
 imiesłów przysłówkowy
dijesliwnyj prysudok – дієслівний
 присудок – orzeczenie czasownikowe
dijesłowo – дієслово – czasownik
dijewidmina – дієвідміна – koniugacja,
 odmiana czasownika
díjsnist’ – дійсність – rzeczywistość;
 prawdziwość
díjsnyj – дійсний – prawdziwy, istotny,
 rzeczywisty
díjsnyj spósiб dijesłowa – дійсний
 спосіб дієслова – tryb oznajmujący
 czasownika
dilánka – ділянка – działka; dziedzina
dilńycia – дільниця – dzielnica; obwód
 (wyborczy)
dílennia desiatkówych dróbiw –
 ділення десяткових дробів –
 dzielenie ułamków dziesiętnych
dílennia z ostáczju – ділення
 з остачею – dzielenie z resztą

dilowýj – діловий – rzeczowy
dilowódstwo – діловóдство – biurowość
dilýlna lıjka – ділільна лійка –
 lejek separacyjny
dilńczyj oficér policiji – дільничний
 офіцér поліції – dzielnicowy
 oficer policji
dilńyk – дільник – dzielnik
dióhot’ – дьоготь – dziegieć
diujm – дюйм – cal
diuna – діюна – wydma
diużyna – дюжина – tuzin
diwa – діва – dziewica, panna
diwer – дівер – brat męża
diznannia – дізнання – dochodzenie,
 pion dochodzeniowy
dobá – доба – doba; okres, epoka
dobaczaty – добачати – dostrzegać
dobrodijnyj – добродійний –
 dobroczynny, charytatywny
dobrosowisnist’ – добросовісність –
 sumienność
dobrosuśidstwo – добросуśидство –
 dobrosąsiedztwo
dobrowóleć – добровóлець – ochotnik
dóbrywo – дóбриво – nawóz
dóbutok – добуток – iloczyn
dóbutok podij – добуток подій –
 iloczyn zdarzeń
dobuwánnia reczowyny – добування
 речовини – pozyskiwanie substancji
dobyratysia – добиратися –
 dostawać się (dokądś)
dobywátysia – добиватися –
 domagać się, starać; osiągać
dodawánnia desiatkówych dróbiw –
 додавання десяткових дробів
 – dodawanie ułamków dziesiętnych
dodawánnia zwyczájnych dróbiw –
 додавання звичайних дробів –
 dodawanie ułamków zwykłych
dochídlywyj – дохідливий – dostępny,
 jasny
dóchlyj – дóхлий – zdechły
dohána – догана – nagana
dóhľad – догляд – opieka; nadzór
dóhowir – догówir – umowa, układ
dókir – докір – wyrzut, wymówka
dokorjátı – докоряти – dokuczać,
 robić wymówki
dóky – доки – dopóki, dokąd, jak długo;
 zanim
dóla – доля – dola, los; udział
dólisznij – долішний – dolny, spodni
doliwka – долівка – podłoga (głina,
 cegła)
dómenna picz – доменна піч – piec
 hutniczy, wielki piec
doménne imjá – домénне ім’я – nazwa
 domeny
domiówka – домівка – mieszkanie,
 domostwo

domowýna – домовина – trumna
dónnyj – донний – denny
donýni – донині – do dzisiaj, dotąd
dopomiżnyj – допоміжний –
 pomocniczy; posiłkowy
dopomóha – допомóга – pomoc
dópowid’ – дóповідь (реферát) –
 przemówienie (referat)
dópys – дóпис – notatka, korespondencja
 (prasa)
dópyt – дóпит – przesłuchanie; badania
dopytlywyj – допитливий – wnikliwy;
 badawczy, dociekliwy
dorécznist’ mowlennia – дорéчність
 мовлення – słuszość,
 stosowność wypowiedzi
dorikáty – дорикати – czynić wymówki,
 dokuczać
dorúcennia – дорúчення – polecenie
dosáda – досáда – przykrość,
 zmartwienie
doschoczú – досхочú – do syta,
 pod dostatkiem
dosiaháty úspichiw – досягати úспixiv –
 osiągać sukcesy
dosiahnennia – досягнення – sukces,
 osiągnięcie
dóslid – дóслід – doświadczenie
 (eksperyment)
doslidnyčka powedínka – дослідницька
 поведінка – zachowanie poznawcze
doslidnyk – дослідник – badacz
doslidžennia – дослідження – badanie;
 studium naukowe
doslidžuwatı – досліджувати – badać,
 studiować problem
dostatnia umówa isnuwánnia –
 достátня умóва існування –
 wystarczający warunek istnienia
dostávka – доставка – dostawa (dowóz)
dostowírnyj – достовірний – sprawdzony,
 godny zaufania, autentyczny
dostyháty – достигати – dojrzewać
dosudówe slıdstwo – досудове слıдство
 – śledztwo przedsądowe
dóswid – дóсвід – doświadczenie
 (życiowe, zawodowe)
dóswitok – дóсвіток – przedświt
dószka – дошка – deska; tablica
doszkılnyj perıod – дошкільний період
 – okres przedszkolny
doszkúlnyj – дошкúльний – dokuczliwy,
 irytujący
dótep – дóтеп – dowcip, żart
dotépnyj – дотépний – dowcipny
dotorkáty(sia) – доторкати(ся) –
 dotykać (się)
dóty – дóти – dotąd, dotychczas
dotýczna – дотýчна – styczna
dowédennia – доведєння –
 doprowadzenie
dowestý – довести – doprowadzić;
 udowodnić

dowhotá – довгота – długość
(geograficzna)
dowiczne pozbawłennia woli – довічне
позбавлення волі – dożywotnie
pozbawienie wolności
dówidka – довідка – informacja;
zaświadczenie
dowidnyk – довідник – informator
(drukowany)
dowiku – довіку – do końca życia
dowirenist’ – довіреність –
pełnomocnictwo
dowkilla – довкілля – środowisko
dowżyna – довжина – długość
dowżyna kóla – довжина кола –
długość okręgu
dowżyna widrízka – довжина відрізка
– długość odcinka
dozrílyj – дозрілий – dojrzały
dozriwannia – дозрівання – dojrzewanie
dózwil – дозвіл – zezwolenie,
pozwolenie
drahlí – драгли – galareta (nóżki)
drahowyna – драговина – trzęsawisko,
bagno
drájwer – драйвер – sterownik
urządzenia
drakón – дракон – smok
dramatycznyj twir – драматичний твір
– utwór dramatyczny
dramhurtók – драмгурток – kółko
dramatyczne
drányj – драний – podarty, znoszony
dratuwaty – дратувати – drażnić,
denerwować
drejf krýhy – дрейф криги –
dryfowanie kry lodowej
drib – дріб – ułamek; śrut
drib desiatkówyj – дріб десятковий –
ułamek dziesiętny
dribnýcia – дрібниця – drobnostka,
drobiazg
dribotity – дріботіти – dreptać;
bęбніч (werbel)
drimóta – дрімота – drzemka
drimúczyj – дрімучий – odwieczny,
nieprzebyty (las)
drjáchlyj – дряхлий – niedołężny,
zgrzybiały; zbutwiały
drobowi czyśliwnyky – дробові
числівники – liczebniki ułamkowe
drobowýj – дробовий – ułamkowy;
śrutowy (nabój)
droż – дрож – dreszcz, drżenie
družyna – дружина – drużyna książęca
družyna – дружина – żona
dubýnka – дубінка – pałka policyjna
duchowýj orkéstr – духовий оркестр –
orkiestra dęta
duel – дуель – pojedynek
duhá kóla – дуга кола – łuk okręgu
dúla – дуля – figa

dúlo – дуло – lufa
dúmka – думка – myśl
dúnuty – дунути – dmuchnąć; zadać
dur – дур – orętanie; odurzenie
dúrno – дурно – daremnie, darmo
durnýcia – дурниці – głupstwo, bzdura;
drobnostka
dusz – душ – prysznic
duszeńnyj – душевний – duchowy
dúże – дуже – bardzo
dúże dobre – дуже добре –
bardzo dobrze
dúžka – дужка – nawias; pałąk,
kabłąk (wiadra)
dúżyj – дужий – silny, zdrowy
dwanadciatypála kýszka –
дванадцятипала кішка – dwunastnica
dwíczy – двічі – dwukrotnie
dwijníata – двійнята – dwojaczki
dwijnýk – двійник – bliźniak
dwojíná – двоїна – liczba podwójna
dwýhaty – двігати – dźwigać, podnosić;
przesuwać, poruszać
dwyhún – двигун – silnik
dýchalna nedostatnist’ – дихальна
недостатність – niewydolność
oddechowa
dýchalna systéma – дихальна система –
układ oddechowy
dýchalne hórlo – дихальне горло –
tchawica
dýchalni szlachý – дихальні шляхи –
drogi oddechowe
dýchalnyj centr – дихальний центр –
ośrodek oddechowy
dýchannia – дихання – oddychanie
dýchannia klitýnne – дихання
клітинне – oddychanie komórkowe
dyferenciácija – диференціація –
dyferencjacja, różnicowanie
dyferencíal – диференціал – różniczka
dykún – дику́н – dzikus
dymár – димар – komin
dynamíczna robóta mjáziw –
динамічна робота м’язів –
praca dynamiczna mięśni
dyscyplinárna widpowidálnist’ –
дисциплінарна відповідальність –
odpowiedzialność dyscyplinarna
dyscyplinárne stíahnennia –
дисциплінарне стягнення –
ukaranie dyscyplinarne
dysertácija – дисertaція – rozprawa,
praca naukowa
dyskéta – дискета – dyskietka
dyskowód – дисковод – napęd dyskowy
dyspersijne seredówyszcze –
дисперсійне середовище –
środowisko dyspersyjne
dyspétcer – диспетчер – dyspozytor;
dyżurny ruchu
dyspléj – дисплей – ekran, wyświetlacz

Войшки. Фото Ю. Гаврилюка

dystancijne nawczánnia – дистанційне
навчання – nauka zdalna
dysulfid – дисульфід – dwusiarczek
dytiaczij budýnok – дитячий будинок
– dom dziecka
dytýna – дитина – dziecko
dywan – диван – kanapa
dywyná – дивина – dziwo, osobliwość
dyzajn – дизайн – design
dýzelne pálywo – дизельне паливо –
olej napędowy
dyzenteríja – дизентерія – czerwotka,
dysenteria
dyzenteríjna améba – дизентерійна
амеба – pełzak czerwonki
džerkalo – дзеркало – lustro,
zwierciadło
dziob – дзьоб – dziób
dzwinki pryholosni – дзвінкі
приголосні – spółgłoski dźwięczne
dzwinkýj – дзвінкий – dźwięczny
dzyga – дзиґа – bąk (zabawka)
džeréla práwa – джерела права –
źródła prawa
džereló – джерелó – źródło
džereló pidwýszczojji nebezpéký –
джерелó підвищеної небезпеки –
źródło zwiększonego niebezpieczeństwa
džhut – джгут – opaska uciskowa
džmil – джміль – trzmiel

З організованого життя над Бугом і Нарвою

Союз українців Підляшшя

«Родина» у Піліках

4 серпня у Піліках пройшли Гмінні спортивно-пожежні змагання добровільних пожежних команд гміни Більськ Підляський. У рамках заходу відбувся також концерт, під час якого виступили «Луна» з Парцьова, «Добриє грайкі», а також фольклорний колектив «Родина» з Дуб'яжина, яка діє під опікою Союзу українців Підляшшя.

Танцювальні майстер-класи «Гілочки»

5-8 серпня у Вільці Надбужній на чергових майстер-класах зустрілися діти і молодь з українського колективу «Гілочка» з Черемхи. Цього разу взяли в них участь лише учасники танцювальної групи.

З молоддю працювала хореограф Вікторія Гарасим'як з Рівного, яка з 2022 р. приїжджає на репетиції до танцювальної групи «Гілочки». Майстер-класи були нагодою, щоб ефективніше попрацювати над технікою танцю та розширити репертуар.

Після інтенсивних занять діти і молодь мали можливість презентувати-

ся на українських заходах у регіоні. Виступили вони, між іншими, **28 вересня** на «Джерелах – українських традиціях і трансформаціях» перед черемуською публікою.

Організатором майстер-класів був Союз українців Підляшшя. Завдання співфінансовано з бюджету Підляського воєводства.

Рейд «Пудляше»

10 серпня відбувся XVII Рейд «Пудляше» (на фото), спрямований до всіх, яким цікавий активний відпочинок на байдарках, поєднаний з ознайомленням з українською спадщиною Підляшшя, милуванням красою наднарв'янської природи та розмовами українською мовою. Цього року його учасники почали в скансені в Козликах та закінчили в околиці села Лешня. Пливли як постійні учасники, як і нові особи. Уперше в рейді взяла участь така велика група батьків з малими дітьми. Загалом річкою Нарвою попливли 24 особи.

Рейд зорганізував Союз українців Підляшшя.

Колектив «Думка» виступив у Мощоні Панській

31 серпня в Мощоні Панській у гм. Нурець-Станція відбулася «Бесіда», захід проведений місцевим товариством «Мощонка» (на фото). Одним із учасни-

ків концерту був ансамбль «Думка» з Більська, що його веде Анна Літвінчук, диригентка хору православної парафії Успіння Пресвятої Богородиці в Більську. Виступ українського колективу це результат співпраці організаторів з Союзом українців Підляшшя.

Окрім «Думки» на «Бесіді» виступили ансамблі «Незабудки» і «Тенча» з Нурця-Станції, «Вереси» з Вилінова та «Польові Маки» з Долубова. Захід супроводжувався дегустацією регіональних страв та показом традиційних павуків з соломи, які були виготовлені учасниками майстер-класів, організованих товариством «Мощонка».

Український учасник заходу, тобто ансамбль «Думка» з Більська, діє під опікою Союзу українців Підляшшя. Кілька років його веде Юлія Панасюк, зараз з відновленим складом працює Анна Літвінчук родом з України. Репетиції та виступи групи проходять у рамках проекту СУП «Художня діяльність українського колективу „Думка“» за кошти Підляського воєводства.

«Над Бугом і Нарвою» з медаллю «Сторож пам'яті»

13-14 вересня у Народному домі в Перемишлі проходила наукова конференція «Українці та їхні сусіди протягом століть: політика, економіка, релігія, культура та побут», організатором якої було Українське історичне товариство в Польщі. У її ході **14 вересня** відбулося врочис-

те вручення медалі «Сторож пам'яті». Отримали її Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою», що його видає Союз українців Підляшшя, кварталник Об'єднання Лемків «Ватра» та холмщак проф. Юрій Макар з Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

Від імені двомісячника української громади на Підляшші медаль прийняв головний редактор «Над Бугом і Нарвою» Юрій Гаврилук. Нагорода, яку признало Українське історичне товариство у Польщі, є визнанням заслуг на ниві відродження і збереження історичної пам'яті про Рідні Землі українців у Польщі.

З доповіддю «Юрій Гаврилук – український історик, письменник, публіцист, редактор та фотомитець з Підляшшя: біографічний нарис» виступив на конференції директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович.

«Джерела»

28 вересня у Черемсі відбувся концерт «Джерела – українські традиції і трансформації» (на фото). На сцені Гмінного осередку культури висту-

пили колективи, в репертуарі яких є підляський фольклор у традиційних або сучасних аранжуваннях.

Постійним елементом заходу є презентація підляських театралізованих обрядових дійств, поєднаних зі співанням традиційних пісень. Цього року гурт «Гілочка» з Черемхи представив обряд випікання весільного короваю. У минулому молодь під опікою Ірини Вишенко представляла його разом зі старішими співачками з Черемхи-Села. Цього разу дівчатка самі показали старовинний, призабутий уже обряд.

На сцені «Джерел» виступили також інші колек-

тиви з регіону. Заспівали Ніна Явдосюк та Валентина Климович зі співочого колективу з Добриводи, «Незабудки» з Нурця-Станції, «Родина» з Дуб'яжина та «Вервочки» з Вуорлі. Як з піснями, так і танцями виступила «Гілочка». На кінець відбувся концерт музики фольк-рок. Зіркою вечора був один із найвідоміших українських молодіжних гуртів у Польщі – «Горпина» з Ольштина.

«Джерела – українські традиції і трансформації» організує Союз українців Підляшшя у рамках проєкту «Фестивалі української культури і традиції на Підляшші» дякуючи дотації з бюджету держави.

етнічну проблематику під час загального перепису населення, який проводився у 2021 році.

Упорядниками 270-сторінкового наукового видання є проф. Славомір Лодзінський з Варшавського університету та проф. Камілла Долінська з Вроцлавського університету. Серед авторів статей є також: Марта Фаустина Хмелевська, Катаржина Чарнецька, Томаш Детлаф, Юліта Макаро, Ева Міхна, Януш Мечковський, Наталія Недзвецька-Іванчак, Ева Новіцька, Юстина Окруцінська, Войцех Полець, Па-

вел Попелінський, Войцех Ткачук, Катажина Вармінська, Томаш Вічеркевич.

Том відкриває стаття директора Підляського наукового інституту д-ра Г. Купріяновича «Роздуми напередодні Національного перепису населення 2021», яка була опублікована перед початком перепису в Українському часописі Підляшшя «Над Бугом і Нарвою». У свою чергу, у науковій статті д-ра А. Єскатеринчука «Українська національна меншина щодо Національного загального перепису населення 2021 року», не бракує фрагментів присвячених питанню Підляшшя.

Директор ПНІ став членом Програмної ради Інституту мовного різноманіття Речі Посполитої

2 вересня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович став членом Програмної ради Інституту мовного різноманіття Речі Посполитої як представник Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин. Призначення здійснила Міністр культури та національної спадщини Ганна Врублевська. Кандидатуру д-ра Г. Купріяновича на члена Програмної ради висунула меншинна частина Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин.

Інститут мовного різноманіття Речі Посполитої – це нова державна культурна установа, створена на підставі наказу Міністра культури та національної спадщини від **25 квітня 2024 р.** Відповідно до статуту до сфери діяльності Інституту входять:

«1) поширення в країні та за кордоном знань про мов-

не розмаїття Польщі, особливо про мови та мовні різновиди, які сьогодні використовуються на території Польщі;

2) документування мовної спадщини Польщі;

3) сприяння багатомовності та захист мовних прав;

4) підтримка громадських, неурядових організацій та установ, які працюють над збереженням та розвитком мовного розмаїття;

5) координація внутрішнього та зовнішнього міжінституційного співробітництва у сфері захисту мов та мовних різновидів, які зараз використовуються на території Польщі;

6) розробка рекомендацій щодо мовної політики на державному та європейському рівнях».

Присуджено Підляську науково-літературну нагороду за 2024 рік

4 вересня Капітула Підляської науково-літературної нагороди на своєму засіданні (на фото) прийняла рішення про присудження Підляської науково-літературної нагороди за 2024 рік. Її лауреатами стали: у категорії «Художня творчість» – Єлизавета Томчук, у категорії «Самоврядна діяльність» – д-р Микола Хроль. Метою Підляської науково-літературної нагороди є промоція української мови та культури Підляшшя шляхом вшанування та нагородження людей, які відіграють важливу роль у функціонуванні, збереженні, дослідженні та розвитку української культури та мови Підляшшя. Нагорода була заснована у 2022 р. Підляським науковим інститутом та Союзом українців Підляшшя. У 2024 р.

Підляський науковий інститут

Статті дослідників ПНІ у томі, присвяченому загальному перепису 2021 року

У збірнику «Мобілізація етнічності. Національні та етнічні меншини у загальному переписі населення та житла в Польщі 2021 року» (Варшава 2024) поміщені статті дослідників, пов'язаних із Підляським науковим інститутом: д-ра Григорія Купріяновича та д-ра Андрія Єскатеринчука. Виданий Науковим видавництвом «Scholar» збірник – це одна з перших публікацій про національно-

публічне завдання «Підляська науково-літературна нагорода» співфінансується із фондів Підляського воєводства. Більше про Нагороду та її лавреатів на стор. 1-4.

Директор ПНІ взяв участь у скорботних відзначеннях з нагоди 80-х роковин депортації українського населення з Польщі до УРСР

8 вересня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у скорботних відзначеннях з нагоди 80-х роковин депортації українського населення з Республіки Польща до Радянського Союзу, які відбулися в Люблині в Православній Парафії свт. Петра (Могили). Організаторами заходу були: Українське Товариство, Православна Парафія свт. Петра (Могили) в Люблині, Люблинський інститут православної культури, Інститут розвитку освіти і науки «Знання». Детальніше про урочистості – на стор. 6.

З'явився збірник «Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку»

Вийшов друком збірник «Закордонне українство: від дослідження історії до прогнозу розвитку» (Київ

2024). Містить він матеріали однойменної наукової конференції, яка відбулася **26 квітня**, а співорганізатором якої був також Підляський науковий інститут. Інститут є також серед установ, які вказані на титульній сторінці публікації.

Упорядником збірника є директор Інституту досліджень діаспори Ігор Винниченко. Видання рекомендовано до друку Вченою радою географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Нараховує воно 354 сторінки.

Директор ПНІ взяв участь у відзначеннях ювілею 40-річчя Товариства друзів Володавської землі

7 вересня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович взяв участь у регіональній зустрічі «Для

Тебе... Про Тебе... Володаво», присвяченій святкуванню 490-ї річниці надання міських прав Володаві та 40-літтю заснування Товариства друзів Володавської землі. Урочистості відбулися у Володавському будинку культури у Володаві.

Виступаючи під час інавгураційної галі, директор ПНІ підкреслив, що протягом століть Володавщина була заселена також українським населенням, була жива українська культура і мова, котрі зараз присутні тут в дуже незначній мірі. Він також нагадав, що **9 вересня** виповняється 80 років від дня підписання угоди між Польським комітетом національного визволення та «урядом» УРСР, на підставі якої було також депортовано українське населення також із Володавщини. Директор ПНІ подарував Товариству друзів Володавської землі антологію україномовного письменства Підляшшя «Країна свого слова», до якої увійшли твори авторів також із Володавщини. На відзначеннях був присутній один із авторів антології – настоятель православної парафії у Володаві о. митр. прот. Юрій Ігнатюк, якого було нагороджено під час урочистості.

Підляський науковий інститут від багатьох років співпрацює з заступником

голови Товариства друзів Володавської землі проф. Феліксом Чижевським, який цього року відзначає ювілей 75-річчя і також був удостоєний на володавській урочистості.

Проф. Роман Висоцький секретарем Українського історичного товариства в Польщі

13 вересня на загальних звітно-виборчих зборах Українського історичного товариства в Польщі д-р габ. проф. УМКС Роман Висоцький був учергове обраний секретарем цієї української наукової організації. Збори УІТвП відбулися в Перемишлі в українському Народному домі.

Дослідники з ПНІ взяли участь у конференції «Українці та їхні сусіди протягом століть...»

14 вересня дослідники Підляського наукового інституту взяли участь у V Міжнародній науковій конференції «Українці та їхні сусіди протягом століть: політика, економіка, релігія, культура та побут», якої організатором було Українське історичне товариство в Польщі. Конференція відбулася в Народному домі в Перемишлі, який відзначає цього року своє 120-ліття.

З доповіддю під час конференції виступив директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович. Тема доповіді була пов'язана з Підляшшям і звучала: «Юрій Гаврилюк – український історик, письменник, публіцист, редактор та фотомитець з Підляшшя: біографічний нарис», приводом для цього був ювілей 60-ліття героя доповіді.

Під час конференції відбулася також урочистість вручення встановлених УІТвП медалей «Сторож пам'яті». Серед нагороджених цією медаллю в 2024 р. є Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою», видавцем якого є Союз українців Підляшшя. Лавдацію про часопис виголосив проф. Роман Висоцький, голова Наукової ради ПНІ. Від імені часопису медаль прийняв головний редактор «Над Бугом і Нарвою» Юрій Гаврилюк, водночас заступник директора ПНІ, який також виступив зі словом. Інші нагороджені медаллю «Сторож пам'яті» в 2024 р. це: лемківський кварталник «Ватра» (видавець: Об'єднання лемків) та холмшак проф. Юрій Макар з Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича.

Конференція «Українці та їхні сусіди протягом століть...» є найбільшим заходом Українського історичного товариства в Польщі. Цьогорічна була приурочена ювілею 20-річчя УІТвП і протягом цього заходу відбулися відзначення річниці створення наукової організації. Варто нагадати, що з-посеред чотирьох ініціаторів засування УІТвП – двох родом із Підляшшя: д-р Г. Купріянович (зараз директор ПНІ) та проф. Роман Висоцький (зараз голова Наукової ради ПНІ).

Співорганізаторами конференції були: Об'єднання українців у Польщі Відділ у Перемишлі та Народний дім у Перемишлі. Почесний патронат прийняв Почесний консул України у Перемишлі Олександр Бачик, а медійний патронат – Український тижневик «Наше слово».

Директор ПНІ взяв участь у XXXIV засіданні Спільної комісії уряду та меншин

10 та 16 вересня директор Підляського наукового інституту д-р Григорій Купріянович – як співголова Спільної комісії уряду та національних і етнічних меншин та представник української меншини в цій комісії – взяв участь у XXXIV засіданні СКУїНіЕМ, яке проходило дистанційно у двох частинах. Засіданням керували співголови комісії: з боку меншин д-р Г. Купріянович та з боку уряду віце-міністр внутрішніх справ та адміністрації Томаш Шиманський.

На засіданні Спільною комісією було прийнято до відома, в редакції, узгоджений під час засідання, «Правила прийому заявок на реалізацію у 2025 р. завдань, спрямованих на захист, збереження та розвиток культурної ідентичності національних та етнічних меншин або збереження та розвиток регіональної мови...», які окреслюють принципи надання дотацій МВСіА.

Директор ПНІ взяв участь у церемонії вручення відзнак українському поетові Тадею Карабовичу

24 вересня директор ПНІ д-р Григорій Купріянович взяв участь у церемонії вручення нагород українському поету з Холмщини Тадею Карабовичу, який мешкає в Голі на Володавщині. Церемонія відбулася в Коронному Трибуналі в Люблині. Організатором урочистості був Люблинський відділ Спілки польських письменників. Окрім

Т. Карабовича нагороджено тоді також польську поетесу Уршулю Міхалюк. Лавдацію про творчість Тадея Карабовича виголосила люблинська письменниця та авторка радіопередач Іражина Лютославська. Т. Карабовича нагородили як поета і перекладача з нагоди 45-річчя його творчості. Того дня він отримав кілька відзнак і нагород: Бронзову медаль «За заслуги перед культурою Gloria Artis», присвоєну Міністром культури та національної спадщини, Нагороду Маршалка Люблинського воєводства за досягнення в галузі мистецької творчості, популяризації та захисту культури, а також Медаль Люблинської унії від Президента міста Люблина.

Голова Наукової ради ПНІ взяв участь у холмському науковому симпозіумі з нагоди 100-річчя автокефалії Православної Церкви в Польщі

28 вересня голова Наукової ради Підляського наукового інституту д-р габ. Роман Висоцький, проф. УМКС взяв участь у науковому симпозіумі з нагоди 100-ліття автокефалії Польської Автокефальної Православної Церкви та 35-ліття відновлення Люблинсько-Холмської православної єпархії. Симпозіум відбувся в Холмі, а його організаторами були Люблинсько-Холмська православна єпархія та Державна академія прикладних наук у Холмі. Д-р габ. проф. УМКС Р. Висоцький прочитав лекцію «Адміністративна структура Православної Церкви у II Речі Посполитій».

Серпневі майстер-класи

10 серпня в осідку товариства в Пухлах відбулися сницарські майстер-класи (на фото). Їх метою було показати красу традиційної архітектури Підляшшя та заохотити власників сільських хат, щоб зберігати давні оздоблення. Зустріч вів голова Товариства Спадщина Підляшшя д-р Мирослав Степанюк. На початку він ознайомив учасників з теоретичними знаннями на тему підляського традиційного будівництва, а згодом показував знаряддя та способи виготовлення орнаментів. Кожен міг самотужки зробити якийсь декоративний елемент.

З черги **17 серпня** у Пухлах зустрілися зацікавлені ткацтвом кра-

йок, тобто поясів до традиційного одягу. Заняття повела Едита Вісьневська, пов'язана з гміною Янув Сокульського повіту. З 2016 р. займається вона ткацтвом крайок з території Сокульщини.

А **22 серпня** у Фастах, у майстерні Павлини Горби, художниці-керамістки та скульпторки, відбулися керамічні майстер-класи. Їх учасники виготовляли глиняні таці, мильниці, миски та прикрашали їх рослинними принтами.

Усі зустрічі пройшли за кошти Міністра культури та національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2024.

Наприкінці місяця, **30 серпня**, Товариство Спадщина Підляшшя прове-

ло ще одні майстер-класи. Це була третя зустріч у рамках програми «Майстер традиції» у «Відкритій ткацькій майстерні» народної майстрині Ірени Ігнацюк у білоруськомовному Левкові Старому.

Дні дерев'яної архітектури

25 серпня з нагоди Днів дерев'яної архітектури Товариство спадщина Підляшшя організувало спільну прогулянку під назвою «Архітектура та декорування дерев'яних хат у Країні відкритих віконниць». Вела вона трьома селами: Пухли, Саці і Трестянка. З традиційним сільським будівництвом та дерев'яними церквами ознайомлював д-р Мирослав Степанюк, туристичний гід у Підляському воєводстві, голова Товариства Спадщина Підляшшя. Під час прогулянки можна було також зайти до середини хати.

Того самого дня в рамках заходу відбулися сницарські майстер-класи. Повів їх Юрій Остапчук, керівник Майстерні консервації пам'яток Підляського музею.

А **31 серпня** з нагоди святкування Днів дерев'яної архітектури та 20-річного ювілею Товариства Спадщина Підляшшя відбувся велосипедний рейд Країною відкритих віконниць. Екскурсію провів д-р Мирослав Степанюк.

Заходи організовані з нагоди другої едиції Днів дерев'яної архітектури відбулися під патронатом Національного інституту спадщини.

Майстер-класи товариства у вересні

1 вересня у Загороді в Козликах відбулися майстер-класи пісень з Підляшшя. Учасники розучували весняні, весільні та ліричні пісні, в яких головна тема – це любов. Зустріч провела Улита Харитонюк – культурологиня, аніматорка та співачка.

3-4 вересня разом із Фундацією Околиця Товариство Спадщина Підляшшя організувало майстер-класи ткацтва в овняних килимків. Пройшли вони у Дзецінному в гм. Ботьки, та повела їх Магдалена Стопа, мистецтвознавець і журналістка. На зустрічі було використано дерев'яний ткацький верстат з гм. Ботьки, який 30 років простояв на горіщі однієї з сільських хат.

9 вересня відбулися чергові майстер-класи, тим разом з вишивання. Пройшли вони в сільській світлиці в Добриводі, та провела їх Улита Харитонюк. Учасники – як діти, так і дорослі – прикрашали речі повсякденного вжитку орнаментами, нав'язаними рослинними мотивами, зокрема з підляських обрядових рушників. Зустріч разом з Товариством Спадщина Підляшшя організував Міський осередок культури, спорту і рекреації в Кліщелях.

30 вересня відбулися ще одні майстер-класи – тим разом капела «Батарея» провела музичні заняття для дітей дошкільного віку в білоруськомовному Городкові.

Вересневі зустрічі пройшли за кошти Міністра культури та національ-

ної спадщини в рамках програми Національного центру культури: Етно-Польща. Едиція 2024.

20- річчя діяльності Товариства

14-15 вересня в Пухлах проходили заходи пов'язані з відзначенням 20-річного ювілею Товариства Спадщина Підляшшя (на фото). Почалися вони майстер-класа-

ми виконання т.зв. «макаток», тобто декоративних тканин, які колись вішали, передусім, у кухні. Провела їх 85-літня Анна Гуральчук з Дубна в гм. Ботьки, яка від трьох років вишиває килимки. На доволі оригінальних, стилізованих на народні, «макатках» мисткині зображає не лише життя села, але й такі екзотичні тварини, як жирафи, слони та ін. Разом з майстер-

класами відкрито виставку робіт пані Анну Гуральчук.

Після майстер-класів відбулася зустріч членів та прихильників Товариства Спадщина Підляшшя. Д-р Мирослав Степанюк розповів присутнім про 20-літню діяльність організації. Відбувся також вернісаж фотографічної виставки Малгожати Павельчик «Поміж ніччю та днем». А на завершення першого дня з концертом українських пісень виступив колектив «Родина» з Дуб'яжина.

Другого дня у рамках ювілею зорганізовано сплав байдарками. Відбулися також мистецькотрав'яні майстер-класи з Ксенією Конопек, ані-

маторкою культури родом з Сербії, яка пов'язана з Фундацією Пограниччя. Були вони присвячені рослинам довкілля. Відбулися також майстер-класи виготовлення регіональної пам'ятки у вигляді магніту, брошки чи листівки, які повела Улита Харитонюк. Ювілейні святкування закінчила танцювальна забава з капелою Батарей.

Події, проведені при нагоді ювілею, тобто майстер-класи, відкриття двох виставок, концерт і танцювальна забава, пройшли за кошти Міністра культури та національної спадщини в рамках програми Національного центру культури: ЕтноПольща. Едиція 2024.

Товариство друзів скансену в Козликах

Рукодільні заняття

18 серпня у Загороді в Козликах відбулися заняття, під час яких любителі народного рукоділля вчилися робити павуки з очерету, які колись на Підляшші вішали в хатах, передусім як різдвяну або великодню прикрасу. Зустріч повела Сильвія Гришко.

Захід організувало Товариство друзів скансену в Козликах при співпраці з Товариством Спадщина Підляшшя. Фінансувався він з коштів Підляського воєводства у 2024 році у сфері діяльності національних та етнічних меншин та регіональної мови в рамках циклу заходів під назвою «Українська художня палітра 2024».

«Меандри»

18-25 серпня у Загороді в Козликах над Нарвою проходили «Меандри –

літня школа традиції» (на фото). Їхньою головною частиною були інтенсивні щоденні майстер-класи українського співу. Відбувалися вони в трьох закритих співочих групах для початківців та середньо заавансованих. Народного співу вчили відомі фольклористки та викладачки: Людмила Вострікова та Алла Ковальчук з Рівного, а також Оксана Бут з Києва.

Окрім майстер-класів, які проходили за попередньою реєстрацією, кожного вечора відбувалися різні додаткові події, на які міг приїхати кожен зацікавлений.

«Меандри» почала **18 серпня** відкрита співоча зустріч з народною співачкою Анною Теслюк з колективу «Подляшанки» з Городіска в гм. Нарва та Улітою Харитонюк. Наступними днями у рамках заходу відбувалися щоденні відкриті май-

стер-клази українсько-го танцю з Оксаною Бут. А пізно увечері організатори пропонували якусь додаткову подію. **19 серпня** відбулося відкриття фотовиставки під назвою «Фрагменти спогадів» Малгожати Павельчик. **20 серпня** можна було послухати лекцію Улети Харитонюк про давні весільні звичаї на Підляшші під заголовком «Виходь, виходь мати з хати невістку витати». Лекція була збагачена весільними піснями з Добриводи, Кожина і Малинник. Відбулася вона в рамках стипендії Міністра культури і національної спадщини. **21 серпня** у козлицькій клуні реконструкцію весільного обряду виправляння молоді до шлюбу

показав фольклорний ансамбль «Родина» з Дуб'яжина.

22 серпня можна було послухати концерту та потанцювати при звуках музики у виконанні капелі «Nispronie». З черги **23 серпня** на «Меандрах» виступив відомий польський співак Адам Струг. А **24 серпня** всі три групи співу виступили з концертом, на якому презентували те, чого навчилися протягом шести днів літньої школи традиції. На завершення відбулася ще танцювальна забава під гаслом «Танці в клуні» з капелюю «Rosik/Stępień/Lorenc».

Організатором «Меандрів» – літньої школи традиції» був Підляський інститут культури в Біло-

стоці, партнером – Товариство друзів скансену в Козликах. Дві події «Меандрів», тобто відкриття виставки фотографій та завершальна забава відбулися в рамках циклу заходів під назвою «Українська художня палітра 2024». Проєкт Товариства

друзів скансену в Козликах фінансувався з коштів Підляського воєводства у 2024 році у сфері діяльності національних та етнічних меншин та регіональної мови.

(ред.)
Фото Ю. Гаврилюка,
Л. Лабович

Заступнику директора
Підляського наукового інституту
та головному редакторові Українського
часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою»
Юрієві Гаврилюку

щире співчуття з приводу смерті
Матері — Любові Гаврилюк,
яка упокоїлась 3 серпня 2024 р. в Більську,
висловлюють директор, члени та співпрацівники
Підляського наукового інституту, а також члени
Головної управи Союзу українців Підляшшя

Вічная пам'ять!

Директорові Підляського наукового інституту
та голові Українського Товариства

Григорієві Купріяновичові

щире співчуття з приводу смерті
Матері — Людмили Купріянович,
яка упокоїлась 15 серпня 2024 р. в Люблині,
висловлюють Редакція Українського часопису
Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» та члени
і співпрацівники Підляського наукового інституту,
а також члени Головної управи Союзу українців
Підляшшя

Вічная пам'ять!

KOLPORTER

**Na Podlasiu nasze pismo
można kupować w kioskach
i innych punktach sprzedaży
prasy firmy „Kolporter”
na terenie powiatu bielskiego,
hajnowskiego, siemiatyckiego
oraz miasta Białegostoku
(np. w sklepach Arhelan,
PSS Społem), a także
w Centrum Kultury
Prawosławnej
w Białymstoku.**

**W innych województwach:
w Białej Podlaskiej, Chełmie,
Gdańsku, Gorlicach, Górowie
Haweckim, Krakowie, Legnicy,
Lublinie, Łodzi, Olsztynie,
Przemyślu, Rzeszowie, Sanoku,
Szczecinie, Warszawie,
Włodawie, Wrocławiu.
Najpewniejszy sposób
to oczywiście prenumerata.**

Український часопис Підляшшя «Над Бугом і Нарвою» Ukraińskie Pismo Podlasia „Nad Buhom i Narwoju”

Виходить шість разів у рік ❖ Ukazuje się sześć razy w roku
PL ISSN 1230-2759

**ul. Kryniczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77
nadbuhom.pl nadbuhom@nadbuhom.pl (+48) 502 565 547**

Редакція: Юрій Гаврилюк (головний редактор), Вікторія Гаць, Андрій
Єкатеринчук, Людмила Лабович (секретар), Анна Паб'ян, Юрій Плева.

Redakcja: Wiktoria Gać, Jurij Hawryluk (Jerzy Gawryluk – red. nacz.), Andrzej
Jekaterynczuk, Ludmiła Łabowicz (sekretarz), Anna Pabjan, Jerzy Plewa.

Видавець/Wydawca: Союз українців Підляшшя / Związek Ukraińców Podlasia, ul. Kry-
niczna 14, 17-100 Bielsk Podlaski, skr. poczt. 77 E-mail: biuro@zup.org.pl WWW: zup.org.pl

**Zrealizowano dzięki dotacji z budżetu państwa ❖ Зреалізовано завдяки
дотації з державного бюджету РП.**

**Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana
z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji ❖
Публікація виражає лише погляди автора/ів і не може ототожнюватися
з офіційною позицією Міністра внутрішніх справ і адміністрації.**

*Не всі думки висловлені на сторінках нашого часопису віддзеркалюють погля-
ди редакції. ❖ Nie wszystkie opinie wyrażone na łamach naszego czasopisma wyra-
żają poglądy redakcji.*

*Не замовлених матеріалів не повертаємо. Редакція залишає за собою право реда-
гувати, скорочувати тексти та змінювати заголовки. За зміст поміщених реклам
та оголошень редакція не відповідає. ❖ Materiałów nie zamówionych redakcja nie
zwraca i zastrzega sobie prawo ich redagowania, skracania oraz zmiany tytułów. Redak-
cja nie ponosi odpowiedzialności za treść zamieszczonych reklam i ogłoszeń.*

Andare Studio Grafiki i Reklamy, ul. Senatorska 40/91, 00-095 Warszawa. Nakład: 1200 egz.

КАЛЕНДАР УКРАЇНСЬКОГО ЧАСОПИСУ ПІДЛЯШШЯ «НАД БУГОМ І НАРВОЮ»

nadbuhom.pl

+

eprasa.pl aac17b5325

2025

У 10-х роках XVI ст. у межах Великого князівства Литовського, Руського і Жомойтського було утворене перше Підляське воєводство — на основі мережі руських городів: Берестя, Більська, Дорогичина, Каменця, Кобриня і Мельника. Першим підляським воєводою, у 1513-1517 рр., став руський можновладець Іван Сопіга, який в тому часі вже володів маєтками у Ботьках (Більська земля) і Кодні (Берестейська земля).

На фотографії місце розташування резиденційного комплексу Івана Сопіги та його нащадків у Кодні над Бугом: залишки замку (бл. 1510 р.), збудованого Іваном та церква Святого Духа (бл. 1530 р.), яку у готичному стилі (з елементами ренесансу) спорудив його син Павло Сопіга, підляський воєвода у 1555-1558 рр.

Іван Сопіра – статуя на стіні костелу Св. Анни у Кодні

1. Ср. ● Іллі Муромця Печерського, Григорія
2. Чт. Ігнатія Богоносця, Ігнатія Печерського
3. Пт. Юліанії, Петра митроп. Київського
4. Сб. Анастасії, Теодозії, Димитра, Теодора
5. Нд. Сятих Отців, Павла, Ніфонта
6. Пн. ● Навечір'я Різдва, Євгенії, Клавдії
Святий вечір/ Коляда
7. Вт. РІЗДВО ХРИСТОВЕ
8. Ср. Собор Пресвятої Богородиці, Костянтина
9. Чт. Ап. Архидиякона Стефана, Феодора
10. Пт. Мучеників Никомидійських, Никанора, Агафії
11. Сб. Марка, Феофіла й Іоана Печерських
12. Нд. Онисії, Ап. Тимона, Феодори
13. Пн. Меланії, Петра (Могили) митр. київського Гоготуха
14. Вт. ОБРІЗАННЯ ГОСПОДНЄ, Василія Великого,
Емілії, Новий Рік
15. Ср. Сильвестра, Сильвестра Печерського
16. Чт. Малахії, Гордія
17. Пт. Феоктиста, Ахили Печерського
18. Сб. Навечір'я Богоявлення Щедрий вечір/Водяная коляда
19. Нд. БОГОЯВЛЕННЯ, ХРЕЩЕННЯ ГОСПОДНЄ Йордан
20. Пн. Собор Предтечі і Хрестителя Господнього Іоана
21. Вт. Георгія, Григорія Печерського, Еміліяна, Домніки
22. Ср. Полієвкта, Євстратія Проголошення незалежності
Української Народної Республіки (1918 р.)
23. Чт. Григорія, Маркіяна
24. Пт. Феодосія Великого, Михаїла
25. Сб. Тетяни, Сави Сербського
26. Нд. Єрмила і Стратоника, Петра
27. Пн. Ніни, Стефана, Феодула
28. Вт. Павла, Іоана, Гавриїла
29. Ср. Ап. Петра, Максима, Леоніли
30. Чт. Антонія Великого, Феодосія
31. Пт. Афанасія і Кирила

«НАД БУТОМ І НАРВОЮ»

Церква Св. Івана Хрестителя у Гайнівці

ЛЮТИЙ 2025

1. Сб. Макарія Вел., Макарія Печер., Марка, Арсенія
2. Нд. Євфимія Вел., Євфимія і Лаврентія Печерських
3. Пн. Максима, Євгенія, Агнії
4. Вт. Ап. Тимофія, Анастасія Перса, Анастасія Печер.
5. Ср. Климента, Агафангела
6. Чт. Ксенії (Оксани), Вавили, Тимофія
7. Пт. Григорія Богослова, Володимира митр. Київськ.
8. Сб. Ксенофонта, Марії, Аркадія, Іоана
9. Нд. Перенесення мощів Іоана Золотоустого
10. Пн. Єфрема Сирійця, Єфрема Печерського
11. Вт. Ігнатія Богоносця, Лаврентія Печерського
12. Ср. Трьох святих: Василія Великого, Григорія Богослова, Іоана Золотоустого, Зинона Печер.
13. Чт. Кира і Іоана, Никити Печерського
14. Пт. Трифона, Петра
15. Сб. СТРИТЕННЯ ГОСПОДНЄ (Грумниці)
16. Нд. Про блудного сина. Симеона, Анни, Азарії
17. Пн. Ісидора, Георгія, Миколи, Антонія Супраського
18. Вт. Агафії, Феодосія Чернігівського, Єлецької (Чернігівської) ікони Богородиці
19. Ср. Дорофеї, Христини, Варсонофія Великого
20. Чт. Парфенія, Луки, Федора Тирона
21. Пт. Захарія, Симеона, Сергія
22. Сб. Родительська. Никифора, Панкратія Печерськ.
23. Нд. М'ясопусна. Харлампія, Прохора Печерського
24. Пн. Пн. Масляна. Власія, Феодори
25. Вт. Мелетія, Алексія, Іверської ікони Богородиці
26. Ср. Мартиніяна, Зої, Світлани (Фотинії)
27. Чт. Рівноап. Кирила, учителя Слов'янського, Авксентія, Ісаакія Печерського
28. Пт. Ап. Онисима, Пафнутія, Пафнутія Печерського
29. Сб. Памфила, Валента, Павла

Церква Св. Антонія Печерського в Голі (Володавський пов.)

1. Сб. Памфіла, Павла
2. Нд. Сиропусна. вмч. Феодора Тирона, Феодора Печерського
3. Пн. Початок Великого Посту. Льва, Агапіта, Косми
4. Вт. Архипа, Филимона, Максима
5. Ср. блгв. кн. Ярослава (Мудрого), Льва, Агафона Печер.
6. Чт. Тимофія, Євстахія, Георгія
7. Пт. Маврикія, Пилипа, Афанасія
8. Сб. Федора Тирона, Полікарпа, Олександра
9. Нд. Торжество Православ'я. Іоана Предтечі, Еразма Печерського
10. Пн. Тарасія
11. Вт. Порфирія, Севастіяна
12. Ср. Прокопія, Тита Печерського
13. Чт. Василія, Протерія, Нестора
14. Пт. Євдокії, Нестора, Антоніни
15. Сб. Феодота, Євфалії, Агафона
16. Нд. Свт. Григорія Палами. Василиска, Зинона
17. Пн. Герасима, Павла і Юліянії
18. Вт. Конона, Онисія, Іраїди
19. Ср. Мучеників в Амореї, Аркадія
20. Чт. Семи свмчч. в Херсонесі, Павла
21. Пт. Феофілакта, Феодорита, Дометія
22. Сб. 40 мчч. Севастійських, Кесарія
23. Нд. Хрестопоклонна. Кодрата, Кипріяна
24. Пн. Софронія, Софронія Печерського
25. Вт. Феофана, Григорія Двоєслова
26. Ср. Никифора, Христини
27. Чт. Феогноста, Венедикта, кн. Ростислава-Михайла
28. Пт. Агапія. Олександра, Никандра
29. Сб. Мчч. Савина, Юліяна, Трофима
30. Нд. Прп. Іоана Ліствичника. Олексія
31. Пн. Кирила, Трофима і Євкарпія

«НАД БУГОМ І НАРВОЮ»

Церква Св. Арх. Михаїла у Голешеві (Володавський пов.)

КВІТЕНЬ 2025

1. Вт. Хрисанфа і Дарії
2. Ср. Прпп. отців уб. в монастирі Сави, Світлани
3. Чт. Якова, Кирила, Фоми
4. Пт. Василя, Дросіди, Ісаакія
5. Сб. Акафістова. Никона єп., Никона Печерського, Лідії
6. Нд. Марії Єгипетської. Захарія, Артемія, Захарія Печ.
7. Пн. **БЛАГОВІЩЕННЯ БОГОРОДИЦІ**
8. Вт. Собор Арх. Гавриїла, Алли, Лариси
9. Ср. Іринія, Матрони, Мануїла, Феодосія
10. Чт. Іларіона, Стефана, Євстратія Печерського
11. Пт. Марка, Кирила, Іоана, Євстафія
12. Сб. Іоана Ліствичника, Аполлоса
13. Нд. **Вербна, ВХІД ГОСПОДНІЙ В ЄРУСАЛИМ, Іпатія**
14. Пн. Страстний тиждень. Марії Єгипет., Геронтія Печер.
15. Вт. Тита, Полікарпа
16. Ср. Микити, Феодосії
17. Чт. Спогад Тайної Вечері. Йосифа, Георгія, Йосифа П.
18. Пт. Спомин Страстей Ісуса Христа. Платона, Марка
19. Сб. Євтихія, Мефодія єп. Моравського
20. Нд. **ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТОВЕ, ПАСХА Великдень**
Георгія, Даниїла
21. Пн. ● **Світлий Тиждень. Апп. Іродіона, Руфа Печерського**
22. Вт. Євпсихія, Дисана, Вадима
23. Ср. Терентія, Максима, Якова
24. Чт. Антипи, Варсонофія
25. Пт. Василія, Зинона, Ісаака
26. Сб. Артемона, Крискента, Фомаїди
27. Нд. Антипасха. Ап. Фоми. Антонія,
Іоана і Євстафія **Проводи**
28. Пн. Аристарха, Пуда і Трофима
29. Вт. Радониця. Поминання померлих.
Леоніда, Агапії, Ірини, Галини
30. Ср. Симеона, Зосими, Адріана

Церква Усікновення Чесної Глави Св. Іоана Предтечі
у Щитах (Більський пов.)

1. Чт. ● Іоана, Віктора, Зинона
2. Пт. Іоана, Христофора
3. Сб. ● Гавриїла Заблудовського, Феодора
4. Нд. Марії Магдалини, Йосифа і Нікодима
5. Пн. Феодора, Віталія
6. Вт. Юрія Переможця, Олександри
7. Ср. Сави Стратилата, Сави і Олексія Печерських
8. Чт. Ап. і єв. Марка, Сильвестра, Сергія
9. Пт. Василія, Глафіри
10. Сб. Ап. Симеона, Стефана Печерськ. єп. Володимира-Волин.
11. Нд. Ап. Ясона, Кирила Туровського
12. Пн. 9 мчч. у Кизиці, Мемнона, Діодора
13. Вт. Ап. Якова, Доната, Максима
14. Ср. Пр. Єремії, Макарія Митр. Київського, Тамари
15. Чт. Афанасія Вел., Бориса і Гліба кн. руських
16. Пт. Тимофія і Маври, Феодосія Печерського,
Печерських ікон Богородиці
17. Сб. Пелагії, Еразма
18. Нд. Ірини, Якова
19. Пн. Іова Багатостраждального
20. Вт. Явління Хреста в Єрусалімі, Зенона
21. Ср. Ап. і єв. Іоана Богослова, Арсенія
22. Чт. Миколая Чудотворця, Ісаї, Христофора
23. Пт. Ап. Симона Зилота, Симона Печерськ., Таїсії
24. Сб. Мокія, Рівноапостольних Кирила і Methodія
учителів Слов'янських. Софронія Печерського
25. Нд. Єпифанія, Германа, Савина
26. Пн. Глікерії, Макарія Канівського
27. Вт. Ісидора, Микити Печерського, Максима
28. Ср. Пахомія Великого, Ісаї Печерського
29. Чт. ВОЗНЕСІННЯ ГОСПОДНЄ. Феодора, Олександра
30. Пт. Ап. Андроніка, Юнії, Стефана
31. Сб. Феодота, Олександри, Клавдії

«НАД БУГОМ І НАРВОЮ»

Яблочинський монастир (Білянський пов.)

ЧЕРВЕНЬ 2025

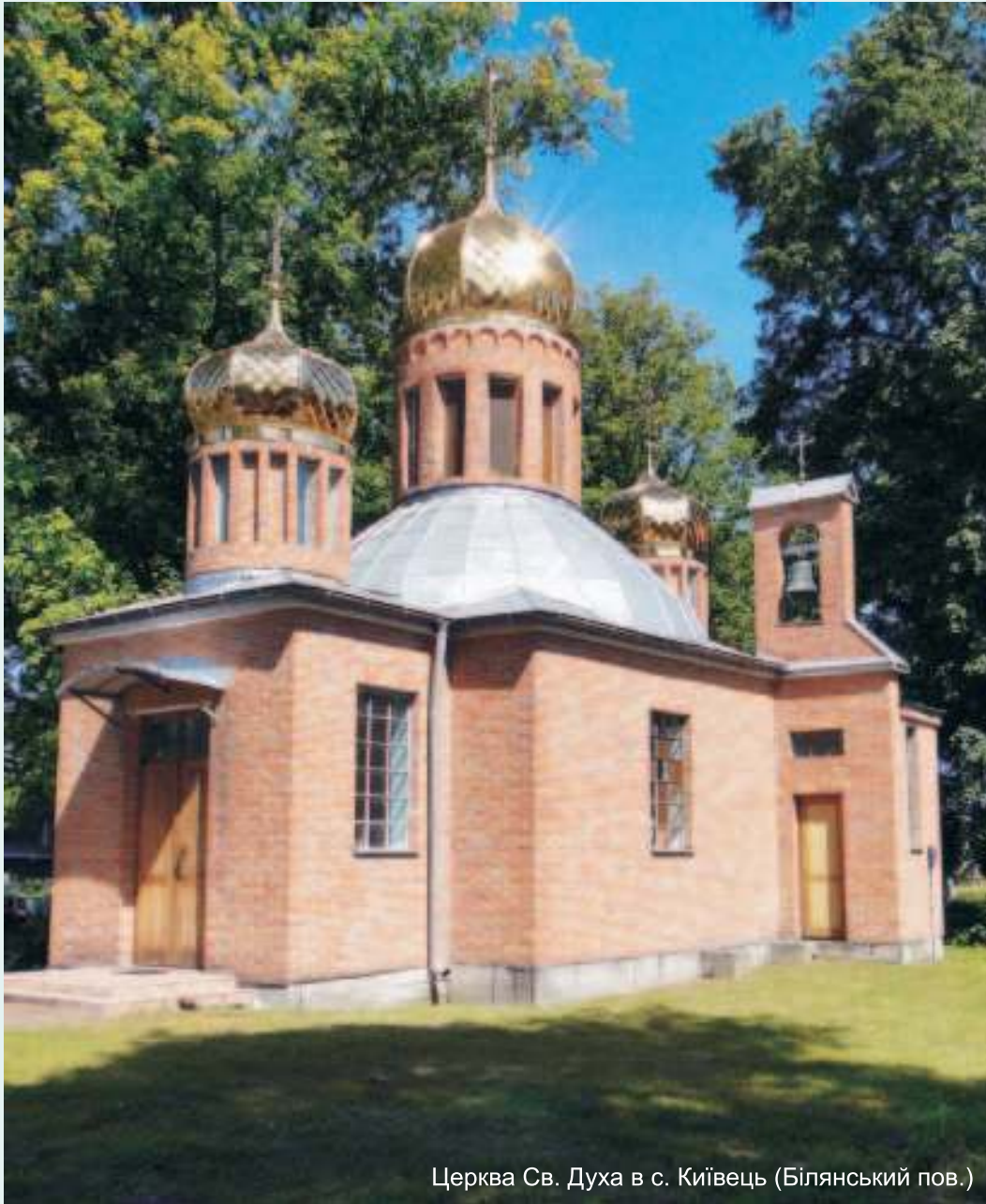
1. Нд. Мучеників Холмських і Підляських. Патрікія
2. Пн. Олександра, Олексія
3. Вт. Рівноапостольних Константина і Єлени,
Вишгородської (Вододимирської) ікони Богородиці
4. Ср. Василіска, Варлаама
5. Чт. Михайла, Леонтія, Євфросинії Полоцької
6. Пт. Симеона, Микити, Мелетія, Степана
7. Сб. Троїцька поминальна. Іоана Хрестителя
8. Нд. ДЕНЬ СВ. ТРІЙЦІ, П'ЯТДЕСЯТНИЦЯ
9. Пн. ДЕНЬ СВЯТОГО ДУХА
10. Вт. Микити, Ігнатія, Євтихія
11. Ср. Феодосії, Іоана
12. Чт. Ісаакія Далматського, Давида
13. Пт. Ап. Єрма, Філософа
14. Сб. Юстина, Валеріана, Агапіта Печерського
15. Нд. Всіх Святих. Никифора
16. Пн. Лукіяна, Павли, Максима. Початок. Петрового посту
17. Вт. Митрофана, Зосими
18. Ср. Дорофея, Ігоря, кн. Чернігівського і Київського,
Костянтина митрополита Київського
19. Чт. ● Віссаріона, Іларіона. Білостоцької ікони БМ
20. Пт. Феодота (Богдана), Марії, Валерії
21. Сб. Феодора Стратилата, Василя, Костянтина
22. Нд. Всіх Святих в Землі Руській прославлених
Кирила, Олександра, Марії, Марти
23. Пн. Тимофія, Антоніни, Силуана Печерського
24. Вт. Апп. Варфоломея і Варнави
25. Ср. Онуфрія Великого, Петра Афонського
26. Чт. Анни, Івана, Антоніни, Пелагії
27. Пт. П'ятянка. Єлисея, Мефодія, Мстислава
28. Сб. Пр. Амоса, Модеста, Августина
29. Нд. Тихона, Тигрія, Євтропія
30. Пн. Мануїла, Савела й Ісмаїла

Церква Св. Архангела Михаїла у Більську

1. Вт. Леонтія, Іпатія і Феодула, Леонтія Печерського
2. Ср. Ап. Юди, Паїсія Великого
3. Чт. Мефодія Патарського, Інни
4. Пт. Юліяна, Терентія, Юлія
5. Сб. Євсевія, Зінона і Зіни
6. Нд. Агрипини, Артемія, Германа
7. Пн. Різдво Іоана Хрестителя
8. Вт. Діонісія, Февронії, Петра і Єфросинії
9. Ср. Давида Солунського, Тихвинської ікони Богородиці
10. Чт. Сампсона, Іоанни
11. Пт. Перенес. мощів мчч. безср. Кира і Іоана
12. Сб. Свв. апп. Петра і Павла
13. Нд. Собор 12 апп., Софронія
14. Пн. Безсрібників Косми та Даміяна
15. Вт. Турковицької ікони Богородиці, Фотія митр. Київ.
16. Ср. Якинфа, Анатолія Печерського
17. Чт. Андрія Критського, Марфи
18. Пт. Афанасія Афонського, Сергія
19. Сб. Сисоя Великого, Юліянії Гольшанської
- Українське культурне свято «На Івана, на Купала»
20. Нд. Фоми з Малєї, Акакія, Євдокії
21. Пн. Прокопія, Феофіла, Анастасія
22. Вт. Панкратія, Кирила Гортинського
23. Ср. Антонія Печерського, 45 мчч. в Нікополі
24. Чт. Рівноапостольної княгині Ольги, Євфимії
25. Пт. Прокла й Іларія, Федора й Іоана мч Київських
26. Сб. Собор архангела Гавриїла, Стефана.
Залішанської Ікони Богородиці
27. Нд. Отців VI Вселенських соборів, ап. Акили, Юста
28. Пн. Рівноапост. Князя Володимира Великого, Юліти
29. Вт. Афіногена, Юлії
30. Ср. Марини (Маргарити)
31. Чт. Еміліяна, Іоана й Памви Печерських

«НАД БУГОМ І НАРВОЮ»

Церква Св. Духа в с. Київцець (Білянський пов.)

СЕРПЕНЬ 2025

1. Пт. Макрини, Паїсія Печерського
2. Сб. Прор. Іллі, Афанасія Берестейського
3. **Нд. Прор. Єзекиїля, Симеона**
4. Пн. Рівноапостольної Марії Магдалини, Фоки
5. Вт. Почаївської ікони Божої Матері, Трофима
6. Ср. Христини, кн. Бориса і Гліба
7. Чт. Успіння праведної Анни, Олімпіяди
8. Пт. Єрмолая, Параскеви, Мойсея Утрина Печерського
9. Сб. Пантелеймона цілителя, Анфіси
10. **Нд. Прохора, Тимона, Супрасльської ікони БМ**
11. Пн. Калиника, Серафими
12. Вт. Ап. Сили. Іоана Воїна
13. Ср. Євдокима, Юлити
14. Чт. Винесення Древа Чесного Хреста, мчч. Маккавеїв
Початок Успенського посту (Спасівки)
15. Пт. ● Перенесення мощів архидиякона Стефана
16. Сб. Ісаакія, Далмата. Фавста
17. **Нд. 7 мчч. у Ефесі, Євдокії**
18. Пн. Євсигнія, Нонни
19. **Вт. ПРЕОБРАЖЕННЯ ГОСПОДНЄ, Спаса**
20. Ср. Дометія. Пимена і Меркурія Печерських
21. Чт. Еміліяна, Григорія Печерського, Мирона
22. Пт. Ап. Матвія, Юліяна, Маркіяна
23. Сб. Лаврентія, Сикста
24. **Нд. Феодора і Василя Печерських, Феодора Острозького**
День Незалежності України
25. Пн. Олександра. Белзької ікони БМ (у Ченстохові)
26. Вт. Максима, Іполіта, Іриней
27. Ср. Михея. перенесення мощів прп. Феодосія Печерського
28. **Чт. УСПІННЯ БОГОРОДИЦІ**
29. Пт. Перенесен. Нерукотв. образу Спасителя, Діомида
30. Сб. Мирона, Аліпія Печерського
31. **Нд. Флора і Лавра, Серапіона**

Церква Успіння Пресвятої Богородиці в Чихах (Гайнівський пов.)

1. Пн. Андрія Стратилата, Тимофія
2. Вт. Прор. Самуїла. Севира, Мемнона
3. Ср. Ап. Фадея, Васси, Авраамія Печерського
4. Чт. Агафоника, Зотика, Афанасія
5. Пт. Луппа, Іриней Ліонського
6. Сб. Максима Горлицького, Євтихія, Петра
7. **Нд. Ап. Варфоломея, ап. Тита**
8. Пн. Адріяна і Наталії
9. Вт. Пимена Великого, Кукші і Пимена Печерських
10. Ср. Іова Почаївського, Собор отців Києво-Печерських в Дальніх печерах спочиваючих, Мойсея
11. **Чт. Усічення голови пророка Іоана Предтечі**
12. Пт. Олександра, Іоана і Павла Нового
13. Сб. Покладення пояса Пресв. Богородиці
14. **Нд. Початок Церковного Року, Симеона Стовпника**
15. Пн. Іоана Постника, Антонія і Феодосія Печерських
16. Вт. Анфима, Феоктиста
17. Ср. Бавили, прор. Мойсея Боговидця
18. Чт. Афанасія Берестейського Захарії, Єлизавети, Раїси
19. Пт. Спомин чуда Архистр. Михаїла в Хонех
20. Сб. Созонта, Макарія
21. **Нд. РІЗДВО ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ**
Ікон БМ: Холмської, Ліснянської, Сяніцької
22. Пн. Йоакима і Анни, Северіяна
23. Вт. Минодори, Митродори, Павла Печерського
24. Ср. Силуана, Феодори Олександрійської
25. Чт. Автонома, Феодора, Юліяна
26. Пт. Корнилія, Кронида, Леонтія
27. **Сб. ВОЗДВИЖЕННЯ ЧЕСНОГО ХРЕСТА**
28. **Нд. Микити, Максима**
29. Пн. Євфимії, Віктора, Людмили
30. Вт. Віри, Надії, Любові і матері їх Софії

«НАД БУГОМ І НАРВОЮ»

Церква Св. Духа у Кодні (Білянський пов.)

ЖОВТЕНЬ 2025

1. Ср. Євменія, Аріядни, Софії, Ірини, Кастора
2. Чт. Трофима. блгв. кн. Ігоря Чернігівського і Київського
3. Пт. Євстафія (Остапа). Миайла Чернігівського і Олега
4. Сб. Ап. Кодрата. Димитрія Ростовського
5. **Нд. Йони, Фоки, Петра**
6. Пн. Зачаття Іоана Хрестителя, Андрія
7. Вт. Фекли, Никандра, Копрія, Владислава
8. Ср. Євфросинії, Пафнутія, Сергія Радонезького
9. **Чт. Ап. і Єв. Іоана Богослова**
10. Пт. Калістрата, Апп. Марка, Аристарха
11. Сб. Харитона, Собор Отців Печер. в Ближніх печера
12. **Нд. Киріяка, Феофана**
13. Пн. Григорія, Михаїла Першого митр. Київського
14. **Вт. ПОКРОВА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ,
Люблинської ікони БМ, Романа**
15. Ср. Кипріяна, Юстини і Феоктиста
16. Чт. Дюнісія Ареопакіта, Іоана, Діонісія Печерського
17. Пт. Елладія, Онисима і Аммона Печерських, Вероніки
18. Сб. Харитини, Даміана, Єремії і Матвія Печерських
19. **Нд. Ап. Фоми, Іоана**
20. Пн. Сергія і Вакха, Юліяна, Сергія Печерського
21. Вт. Пелагії, Таїсії, Досифея
22. Ср. Ап. Якова Алфеевого, Авраама
23. Чт. Євлампія, Собор Волинських святих
24. Пт. Ап. Филипа, Феофана, Феофана Печерськ., Зінаїди
25. Сб. Прова, Косми, Мартина
26. **Нд. Карпа, Веніяміна, Веніяміна Печерського**
27. Пн. Назарія, Параскеви Серб., Миколи Святошії Печер.
28. Вт. Євфимія Нового, Лукіяна Печерського
29. Ср. Лонгина Сотника, Лонгина Печерського
30. Чт. Прор. Осії, Андрія Критського
31. Пт. Ап. і єв. Луки, Марина, Юліяна

Церква Св. Архангела Михаїла у Орлі (Вуорлі) (Більський повіт)

1. Сб. ● Дмитрівська поминальна. Іоана
2. Нд. **Артемія, Матрони**
3. Пн. Іларіона Великого
4. Вт. Рівноап. Аверкія, Казанської ікони БМ
5. Ср. Ап. Якова брата Господнього, Ігнатія
6. Чт. Арефи, Арефи, Сисоя і Феофила Печерських
7. Пт. Маркіяна і Мартирія, Мартирія Печерського
8. Сб. Димитрія Солунського, Луппа, Феофила Печерського
9. Нд. **Нестора Солунського, Нестора Літописця Печерського**
10. Пн. Іова Почаївського, Параскеви-П'ятниці, Терентія,
11. Вт. ● Анастасії, Аврамія, Клавдія
12. Ср. Зиновія, Зиновії, Маркіяна, Анастасії
13. Чт. Апп. Стахія, Спиридона і Нікодіма Печерських
14. Пт. Безсрібників і чудотворців Кузьми і Дем'яна
15. Сб. Акиндина, Афонія, Пігасія, Маркіяна
16. Нд. **Акепсима і Йосифа**
17. Пн. Йоаникія Вел., Никандра, Меркурія Печерського
18. Вт. Галактіона і Єпістимії
19. Ср. Павла Константиноп., Луки Печерського
20. Чт. Мчч. у Мелітині: Ієрона, Ісихія, Валерія
21. Пт. **Собор Архистратига Михаїла**
22. Сб. Онисифора, Матрони, Онисифора Печерського
23. Нд. **Ап. Родіона, Ореста**
24. Пн. Мини, Віктора, Феодора
25. Вт. Ахії, Іоана Милостивого, Нила
26. Ср. Іоана Золотоустого, Антоніна
27. Чт. Ап. Пилипа
28. Пт. Гурія. Самона, Паїсія Величковського,
Початок Різдвяного посту (Пилипівки)
29. Сб. Ап. і єв. Матвія, Фулвіяна
30. Нд. **Григорія Чудотворця**

«НАД БУТОМ І НАРВОЮ»

Церква Св. Івана Богослова у Холмі

ГРУДЕНЬ 2025

1. Пн. Платона, Романа і Варула
2. Вт. Авдія, Варлаама, Варлаама Печерського
3. Ср. Григорія Декаполіта, Прокла
4. Чт. **ВВЕДЕННЯ В ХРАМ БОГОРОДИЦІ**
5. Пт. Апп. Филимона і Архипа
6. Сб. Амфілохія, Олександра
7. Нд. **Катерини, Меркурія, Меркурія Печерського**
8. Пн. Климента, Петра
9. Вт. Аліпія Стовпника, Якова
10. Ср. Якова, Всеволода, Романа
11. Чт. Стефана Нового, Іринарха
12. Пт. Парамона, Філумена, Нектарія Печерського
13. Сб. Ап. Андрія Первозванного
14. Нд. **Наума, Філарета, Ананії**
15. Пн. Авакума, Афанасія Печерського
16. Вт. Софонії, Сави, Феодула
17. Ср. Варвари, Юліанії, Іоана
18. Чт. Сави Освященого, Анастасія, Каріона
19. Пт. **Миколая Чудотворця з Мир Лікійських**
20. Сб. Амвросія, Іоана Печерського
21. Нд. **ап. Сосфена, Потапія**
22. Пн. Анни, Софронія, Стефана
23. Вт. Мини, Єрмогена і Євграфа
24. Ср. Даниїла Стовпника, Никона Печерського
25. Чт. ● Спиридона, Олександра
26. Пт. ● Авксентія, Євстратія, Євгенія, Мардарія Печерського
27. Сб. Фирса, Левкія і Калиника
28. Нд. **Свв. Праотців. Єлевферія, Собор Кримських святих**
29. Пн. Прор. Агтея, Марина, Феофанії
30. Вт. Прор. Даниїла і трьох юнаків
31. Ср. Севастіяна, Зої, Модеста

Лист книжною руською мовою, яким «Павель Ивановичь Сопега, воевода Подъялшский, маршалокъ Его Кroleвское Милости, дедичъ на Кодни и Ботькохъ» робить грошовий запис своїй дружині Олександрі, яка була донькою Олександра Ходкевича, фундатора Супрасльського монастиря (1557 р.). Уявний портрет Павла Сопиги з генеалогічної галереї роду (XVIII ст., зараз у музеї на Вавелі у Кракові). Віленський писар, ймовірно білоруськомовний з роду, прізвище донатора записав тут як «Сопега», але Павло підписався традиційно — «Соѣга». В руськомовних документах цієї доби трапляється ще й варіант «Сопига», так само як поряд з етимологічно правильним записом «Бѣльскъ» зустрінемо «Бельскъ» та «Бильскъ», що віддзеркалювало фонетику живої мови пишучих.

Собор Успіння Пресвятої Богородиці (XIII ст.) і єпископський палац (XV ст.) у Володимирі (Волинському), що аж до кінця XVIII ст. був єпархіальним центром для парафій Середнього Побужжя (намісництва/деканати: Берестейський, Більський, Білянський, Володавський, Дорогичинський, Каменецький, Кобринський, Мельницький, Пружанський, Поліський.

*Спеціальний додаток до Українського часопису Підляшшя «Над Бугом і Нарвою», якого видавання здійснюється завдяки дотації з державного бюджету РП
Фотографії Юрія Гаврилюка*